

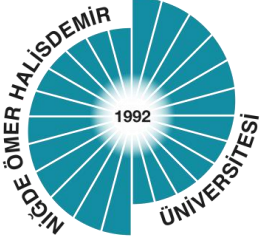
**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Turan ER

NİĞDE-2019

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Turan ER**

Danışman : Doç Dr. Elvan YALÇINKAYA

NİĞDE-2019

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında Turan ER tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

28 / 06 / 2019

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Üye : Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Ebru AY

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna uygun olarak Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında hazırlamış olduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmanın, bilimsel ve etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu beyan eder, bunu onurumla doğrularım.

Turan ER

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tez çalışmam, akademik kariyer yolculuğumda benim için yürümeye başlayan bir çocuğun ilk adımları niteliğinde olmuştur. İlk adımların zorluğu, heyecanı, yere düşmenin sancısı, düşülen yerden kalkma çabası ve her şeyden önemlisi o seyrek adımlar ile hedefe ulaşabilmenin haklı gurur ve sevinci. . . Öncelikle bu yolculukta yüksek lisans eğitimime başladığım günden yüksek lisans tezimde çalışacağım konunun seçimi de dahil bu güne değin desteğini her zaman yanımda hissettiğim, vazgeçmeyi ve ertelemeyi düşündüğüm zamanlarda dahi beni cesaretlendiren, bana inandığını her seferinde dile getirerek kendime olan inancımı taze tutmamı sağlayan kıymetli danışmanım sayın Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA' ya sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Lisans mezuniyetimden yüksek lisans eğitimime başlamama değin bu süreçte yaşadığım zorluklarla baş edebilmemde tek dayanak noktam olan ve beni yaptığım her işte olduğu gibi yüksek lisans çalışmalarım esnasında da hiç yalnız bırakmayan değerli babam Ercüment ER ve annem Şükriye ER, kıymetli kardeşim Duygu ER' e sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

On sekiz yıllık öğrenim hayatım boyunca, ilk yıllarımdan son yıllarıma kadar üzerimde emeği olan ve bilgiye, öğrenmeye, eğitime olan bakış açımı genişleten ve geliştiren değerli öğretmenlerime şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi

Turan ER

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal
Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde 2018, Sayfa: XV+113

Finansal okuryazarlık; bireylerin maddi kaynaklarının kullanımı konusunda doğru planlamalar yapma, paranın yönetimine ilişkin etkili kararlar alma ve bilinçli yargılarda bulunma, doğru ve etkili adımlar atabilme yeterliliğidir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinde verilmesi planlanan finansal okuryazarlık beceri alanına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüş ve düşüncelerini çeşitli değişkenler bağlamında araştırmak ve bu dersin ileride öğreticileri konumunda olacak olan adayların finansal okuryazarlık açısından ne durumda olduklarını incelemektir. Bu doğrultuda cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kurumu, baba/anne eğitim durumu, ailenin maddi geliri, aile ile birlikte yaşanan çevre, teknoloji araçlarının en çok kullanım alanı, boş zamanlarda en çok yapılan aktivite, ileriye dönük kariyer planı ve kitap okuma sayısı gibi değişkenler ile finansal okuryazarlık durumları karşılaştırılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilen bu çalışmada nicel araştırma desenlerinden tarama (survey) deseni tercih edilmiştir. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler

Eğitimi Bilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıf düzeylerinden 260 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği" kullanılmış, elde edilen veriler SPSS 20 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde ise Mann Withney U, Independent Samples t Test, Kruskal Wallis H ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ve para yönetim davranışları açısından ortalama düzeyde oldukları ve geliştirilmeye muhtaç olduğu, finansal kavramlara yönelik bilgileri açısından kabul edilebilecek düzeyde finansal kavram bilgisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan finansal okuryazarlık düzeyi ile belirlenen değişkenler arasından cinsiyet değişkeni ile finansal bilgi testi sonuçları arasında, sınıf düzeyi ve aileyle birlikte yaşanan çevre değişkenleri ile de para yönetim özyeterlik algısı arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Diğer değişkenlere yönelik veriler ışığında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Finansal Okuryazarlık, Ekonomi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Investigation of Financial Literacy Levels of Social Studies Teacher
Candidates**

Turan ER

Niğde Ömer Halisdemir University

**Institute of Educational Sciences Department of Turkish and Social
Sciences Education Department of Social Studies Education**

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde 2018, Page: XV+113

Financial literacy; to make accurate decisions about the use of financial resources of individuals, to make effective decisions about the management of money and to make conscious judgments, to take correct and effective steps. The aim of this study is to examine the views and opinions of social studies teacher candidates in the field of financial literacy skills which are planned to be given in social studies lesson in terms of various variables and to examine the status of candidates who will be in the future as instructors in terms of financial literacy. In this respect, gender, class level, graduated secondary school institution, father / mother education status, family income, family living environment, the most used area of technology tools, leisure activities, prospective career plan and number of books variables such as financial literacy were compared. In this study carried out with social studies teacher candidates, survey design from the quantitative research designs was preferred. The study group of the study, in which the appropriate sampling method was used from the non-selective sampling methods, was carried out in Niğde Ömer Halisdemir University Faculty of Education Turkish and Social Sciences Education Department, Social Sciences Education Department, 1st, 2nd, 3rd and 4th grade levels. pre-service teachers. In the research, 'Financial Literacy and Money Management Perception

Scale' was used as the data collection tool and the data were analyzed with SPSS 20 package program. In the analysis of the data, Mann Withney U, Independent Sapmls t Test, Kruskal Wallis H and One Way Analysis of Variance (ANOVA) tests were used.

As a result of the study, it is concluded that social studies teacher candidates have an average level of financial management knowledge in terms of money management self-efficacy perception and money management behaviors and they need to be developed and they can be accepted in terms of financial concepts. On the other hand, between gender variables and financial information test results, a significant difference was found between the variables of the class level and the families living together with the family and the perception of self - efficacy. No statistically significant differences were found in the light of data for other variables.

Key Words: Social Studies Education, Social Studies Teacher Candidates, Financial Literacy, Economy, Social Studies Curriculum

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
YEMİN METNİ.....	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ	XV
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Çalışmanın Önemi.....	4
1.5. Sayıtlar	6
1.6. Çalışmanın Sınırlılıkları	6
1.7. Tanımlar	6
1.8. Kısaltmalar	7
BÖLÜM II	8
ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	8
2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Okuryazarlık	13
2.1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı.....	16
2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Finansal Okuryazarlık.....	33
2.1.4.1. Finansal Okuryazarlık Açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	35
2.1.4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Finansal Okuryazarlık Kazanımları	36

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	40
BÖLÜM III	47
YÖNTEM	47
3.1. Araştırma Modeli	47
3.2. Çalışma Grubu.....	49
3.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama	51
3.3.1. Veri Toplama Araçları.....	51
3.3.2. Verilerin Toplanması	52
3.4. Verilerin Analizi.....	52
BÖLÜM IV	54
BULGULAR VE YORUMLAR.....	54
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	54
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	56
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	58
4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	61
4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	63
4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	66
4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	68
4.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	70
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	73
4.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	75
4.11. Onbirinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	78
4.12. Onikinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar	80
4.13. Onüçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	83
BÖLÜM V	85
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	85
5.1. Sonuçlar.....	85
5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	85
5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	86
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	87
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	88
5.1.4. Beşinci ve Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	88
5.1.5. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	89

5.1.6. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	90
5.1.7. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	91
5.1.8. Onuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	91
5.1.9. Onbirinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	92
5.1.10. Onikinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	92
5.1.11. Onüçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	93
5.2. Tartışma.....	93
5.3. Öneriler.....	95
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	107
Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği	109
Finansal Bilgi Testi	111
ÖZGEÇMİŞ	113

TABLolar LİSTESİ

Tablo No		Sayfa No
1.	Finansal bilgi sorularına verilen doğru cevap oranları	24
2.	4. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları	36
3	5. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları	37
4	6. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları	38
5	7. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları	39
6	Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmen Adaylarının Bazı Demografik Değişken Özellikleri	49
7	PYÖ, PAYÖDA ve FBT Ölçeklerine Ait Güvenirlilik Testi Sonuçları	52
8	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Para Yönetim Özyeterlik Algısı Düzeylerine Yönelik Puanlarının Betimsel İstatistik Neticeleri	54
9	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Para Yönetim Davranışları Düzeylerine Yönelik Betimsel İstatistik Neticeleri	55
10	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	56
11	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Nazaran PYÖ ve FBT Seviyelerinin Mann Withney U Testi Neticeleri	57
12	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Nazaran PAYÖDA Düzeylerinin Independent-Samples t Test Neticeleri	57
13	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistik Neticeleri	58
14	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PAYÖDA Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistik Neticeleri	58
15	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	59
16	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde Mann Withney U Neticeleri	60
17	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	60
18	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	61
19	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PAYÖDA Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	61

20	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	62
21	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	63
22	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	64
23	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	65
24	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	65
25	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	66
26	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	67
27	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	67
28	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	68
29	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	69
30	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	69
31	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleri ile Birlikte Yaşadıkları Çevreye Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	70
32	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleriyle Birlikte Yaşadıkları Çevreye Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	71
33	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleriyle Birlikte Yaşadıkları Çevreye Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde Mann Withney U Testi Neticeleri	72
34	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA	73

Neticeleri		
35	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	73
36	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	74
37	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	75
38	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	75
39	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	77
40	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	78
41	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	78
42	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	79
43	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	80
44	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma sayılarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Neticeleri	81
45	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Sayılarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Neticeleri	82
46	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Sayılarına Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri	82
47	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Bilgi Testi Durumlarının Betimsel İstatistik Neticeleri	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No		Sayfa No
1	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okuryazarlık Beceri Alanları	15
2	Karmaşık, dinamik bir yapı olarak finansal okuryazarlığın kavramsal diyagramı	27
3	PISA 2012 Sonuçlarına Göre Katılımcı Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Performansları	31

EKLER LİSTESİ

Ek No		Sayfa No
1	Araştırma İzin Belgesi	106
2	Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği	107

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar ile ilgili bilgiler yer alacaktır.

1.1. Problem Durumu

Ekonomi, her geçen gün insan hayatına biraz daha fazla müdahil olmakta ve insanoğlunun hayatının her aşamasında karşısına çıkmaya namzet bir kavram ve bilgi ağı olarak gelişimini sürdürmektedir. Geçmiş çağlardan bu güne değin ekonominin izlerini birçok alanda görmek mümkündür. İkel çağlardaki değiş tokuş (kliring) sisteminden içinde yaşadığımız bu güne değin değişen ve gelişen ekonomi, bugün gelişen bankacılık sistemleri, teknolojik gelişmeler ve farklılaşan finansal seçeneklerin ışığında çok boyutlu ve çok kavramlı bir hâl almıştır. Bu bağlamda bireyler açısından son derece önemli olan ve ekonomi ile alakalı bilgi ve becerilerin insan davranışları üzerinde etkin bir konumda olan finansal okuryazarlık kavramı eğitim çevrelerinde bir beceri alanı olarak ortaya çıkmıştır. Geline zaman diliminde para ile alışverişin ve nakit paranın yerini sanal alışverişler ve sanal(kripto) paralar almaya başlamıştır. Ekonomik bağlamda çeşitlenen kavram havuzunda bireyler hisse, çek-senet, tahvil, bono, kredi kartı, sanal puan, sanal kart, borsa gibi içeriğine çok hakim olmadıkları kelimelerin içerisinde kaybolabilmektedirler. Bunların yanında sınırsız istek ve ihtiyaçlar ile varoluşu gerçekleşen insanoğlunun, içinde bulunduğumuz dönemde parasını kullanmada, ihtiyacına göre harcama yapmasında, parasıyla ilgili gelecek planlarını yapabilmesinde etkin bir ekonomi eğitimine ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada gereksinim duyulan eğitimin odaklandığı beceri alanı da finansal okuryazarlık olarak ön plana çıkmaktadır.

En basit şekliyle finansal okuryazarlık; "paranın aktif kullanımı ve para yönetmeye bağlı etkili ve etkin kararlar alma, bilinçli söylemlerde bulunma ve alınan kararları uygulama yeteneğidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992; Akt. Güvenç, 2017)." Bu tanımdan hareketle karşımıza çıkan belli başlı kavramlar; para kullanımı,

paranın yönetimi, finansal kararlar alma ve alınan kararları uygulama olarak sadeleştirilebilir. Söz konusu tanımlamalarda bahsi geçen kavramlar ışığında her ne kadar finansal okuryazarlık becerisi daha çok muhasebe, matematik, iktisat vb. alanların konusuymuş gibi görünse de sosyal bilimlerle çok yakından ilişkilidir. Ekonominin bir ucu rakamlar, istatistiksel işlemler ve grafiklere dayanırken diğer bir ucu da insan faktörüne dayanmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimler arasında zikredilen ekonomi biliminin içeriği de diğer bilim alanlarını ne kadar ilgilendiriyorsa sosyal bilimleri ve sosyal bilimlerin ilköğretim düzeyindeki uygulayıcısı konumunda bulunan sosyal bilgiler dersini de büyük oranda ilgilendirmektedir. Öyle ki, finansal okuryazarlık eğitimi ile ekonomik yaşama dair verilen bilgilerin kavranması, değerlendirilmesi ve değerlendirmeler sonucu etkili kararlar alınabilmesi matematiksel işlemlerden öte öncelikli hedefler olarak ön plana çıkmaktadır (Özçam, 2006; Karyağdı, 2018).

Günümüzde ekonomik anlamda devletlerin büyük tedbirler alma yoluna gittiklerini ve harcamalarını daha minimal seviyelere çekmeye çalıştıklarını hemen her gün haber kanalları ve gazetelerden sıklıkla görüyor ve okuyabiliyoruz. Keza ülkemizde kısa bir süre önce hükümet destekli bir proje olarak başlatılan "sıfır atık projesi" bunun en bariz örneklerindedir. Öte yandan uluslararası kuruluşlar olan, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) finansal okuryazarlığın geliştirilmesi yönünde geniş çaplı toplantılar, kongreler ve çalıştaylar ile finans eğitimini yaygınlaştırmayı ve sistematikleştirmeyi amaçlamaktadırlar (. Ülkemizde de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) çatısı altında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Güvenç, 2017; FODER, 2018, Dışişleri Bakanlığı, 2019). Bu doğrultuda yapılan çalışmaların devletlerin eğitim politikaları/planlamaları arasına girmeden tam anlamıyla başarıya ulaşması da güç görünmektedir.

Sosyal bilgiler dersi finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi açısından önemli bir konuma gelmiştir. 2018 yılında ülke genelinde yenilenen öğretim programları kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında verilecek beceriler arasına finansal okuryazarlık becerisi de dahil edilmiştir. Sosyal bilgiler dersi doğrudan etkili vatandaşlar yetiştirme odaklı tek ders olma özelliğine haizdir. Sosyal bilgiler dersi, bireyleri hayata hazırlayan, doğrudan okul dışı yaşamlarında da karşılaşılabilecekleri problem ve hayat durumlarına odaklanan bir ders olarak bireylerin

finansal okuryazarlık kapsamında ilgi ve ihtiyaçlarını belirleyebilme, aile ekonomisi hakkında görüş belirtebilme, sosyal ve ekonomik hayatı değerlendirebilme, tasarruf yapabilme vs. davranış ve becerileri kazanmasında da etkili olacaktır (Öztürk, 2012; MEB, 2018). Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersini yürütecek olan öğretmen adaylarının finansal okuryazarlığa karşı beceri durumlarının, tutumlarının ve yeterliklerinin ne düzeyde olduğu araştırmaya konu olacak problem alanıdır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Nicel araştırma yöntemlerinden tarama metodu (survey method) ile yürütölen bu çalışmanın amacı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Faköltesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi programında eğitimine devam eden farklı sınıf düzeylerindeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarından nicel/sayısal veriler elde ederek, adayların finansal okuryazarlığa karşı beceri durumlarının, tutumlarının ve yeterliklerinin ne durumda olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmada adaylara anket uygulaması yapılarak, seçilen değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, ailenin eğitim seviyesi, yaşanılan evre, teknoloji kullanımı, boş zaman aktiviteleri, kariyer planlaması, kitap okuma sayısı) adayların finansal okuryazarlığa karşı beceri, tutum ve yeterliklerini ne oranda etkilediğine odaklanılmıştır. Bu amaca yönelik olarak: "Adayların finansal okuryazarlığa ilişkin özyeterlik, davranış durumları ve sahip oldukları bilgi ne düzeydedir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumlarına ait puanlarının dağılım sonuçları nasıldır?
2. Finansal okuryazarlık durumu, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Finansal okuryazarlık durumu, sınıf düzeyi değişkeni ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Finansal okuryazarlık durumu, mezun olunan ortaöğretim kurumu değişkeni ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Finansal okuryazarlık durumu, adayların babalarının eğitim durumu ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Finansal okuryazarlık durumu, adayların annelerinin eğitim durumu ile anlamlı farklılık göstermekte midir?

7. Finansal okuryazarlık durumu, ailenin maddi durumu ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Finansal okuryazarlık durumu, yaşanan çevre değişkeni ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. Finansal okuryazarlık durumu, teknoloji araçlarının kullanımı ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. Finansal okuryazarlık durumu, boş zamanlarda yapılan aktiviteler ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. Finansal okuryazarlık durumu, ileriye dönük kariyer planlamaları ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
12. Finansal okuryazarlık durumu, kitap okuma sayısı ile anlamlı farklılık göstermekte midir?
13. Adayların finansal bilgi düzeyleri ne durumdadır?

1.4. Çalışmanın Önemi

Bireylerin ekonomik yaşama daha fazla müdahil olması, içinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik gelişiminde aktif rol alması ve karar alma süreçlerinde varlığını hissettirebilmesi gelinen süreçte devletlerin vatandaşlarından beklentileri bazında en çok önemsedikleri faktörler haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık kavramı, 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz sonrasında uluslararası düzeyde akademik literatürlerde ve devlet programlarında yer almaya başlamıştır. Bahse konu bu kriz sonrasında bireylerin aşırı borçlanma, emekliliğe dair herhangi bir gelecek planlarının olmayışı, yatırım ve parayı değerlendirme gibi konularda yetersiz olmaları bireyleri bu süreçte büyük bir sıkıntı içerisine sokmuştur. Finansal okuryazarlık eğitiminin önemini de bu süreç açıkça ortaya koymuştur. OECD ve PISA kuruluşları da özellikle 2012'li yıllardan sonra ülkelerin finansal okuryazarlık durumlarının incelenmesi, ölçeklendirilmesi ve eğitim stratejilerinin oluşturulması noktasında ciddi bir ar-ge süreci başlatmışlardır. 2012 yılında yapılan bu araştırmalar neticesinde de ülkemiz, finansal davranış ve finansal ürün seçimi puanlamasında 15 ülke arasında 14. sıralarda yer almıştır. İlerleyen süreçte 2015 yılı PISA araştırma sonuçlarında ülkemiz 72 ülke arasında kendisine 50. sırada yer bulabilmiştir. (OECD, 2012; OECD, 2013; Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2014; PISA, 2015).

İçinde bulunulan mevcut piyasa ve sosyo-ekonomik koşullar göz önünde bulundurulduğunda bireylerin planlı, programlı, sistematik ve örgütlü bir finansal

okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duydukları açık bir şekilde görülmektedir. Söz konusu finans eğitimi, birey aşan bir yapıda toplumun bütün katmanlarını ilgilendiren bir çerçevede, toplumun bütün kesimlerinin finansal okuryazar olabilmesini hedeflemektedir. Bu noktada bireylerin finansal bilgi eksiklikleri sadece kendilerini değil, hane halkını da bilinçsiz kredi kartı kullanımı ve ihtiyaca dayanmayan harcamaları yoluyla etkileyebilmektedir. Bu gibi sebeplerle ülkeler finansal okuryazarlık eğitimine eğilirken özellikle finansal bilginin ölçülmesi ve sonrasında eğitim planlamalarının yapılmasına önem addetmektedirler (Atkinson ve Messy, 2012; Şahin ve Barış, 2017).

Finansal okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına dahil edilmesi ile birlikte sosyal bilgiler programı makro ekonomik düzeyde bir önem kazanmıştır. Ülkelerin öteden beri "etkili vatandaşlar yetiştirme" amacına hizmet eden bu ders programı, çağın gerektirdiği ve içerisinde barındırdığı ekonomi biliminin eğitimi ve ülke çapında etkili ekonomik kararlar alabilen vatandaşlar yetiştirme misyonunu da üzerine almış bulunmaktadır. Bu kapsamda üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içerisinde verilmesi planlanan finansal okuryazarlık becerisi, bireylerin bugünün gerektirdiği şekilde tasarruf yapma, geri dönüşümün önemini kavrama, tüketimin doğa ile ilişkisini kurabilme, kendi ihtiyaçlarını belirleyebilme gibi birey-toplum-çevre üçgeninde etkin bir rol almalarını sağlayacaktır. Bireylerin bahsedilen bu beceri ve davranışları kazanmalarındaki ana rehber ve yol göstericisi de öğretmenler olacaktır. Finansal okuryazarlık eğitiminin uygulayıcısı konumundaki öğretmenler ve öğretmen adaylarının bu konuda eğitimi de önemli bir noktadır. Bu çalışma, finansal okuryazarlığın ne olduğu, kapsamı, faydaları, Niğde Üniversitesi'nde eğitimlerine devam etmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları özelinde öğretmen adaylarının öğretim programındaki bu yeni beceri alanına karşı tutumlarının ne yönde olduğu, finansal davranışlarının seyri ve finansal okuryazarlık beceri ve eğitimine ne kadar yetkin olduklarını ortaya koyması ve mevcut çalışmalara katkı sağlaması açısından önemlidir.

Ekonomi, finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranışlar alanında farklı alanlarda yapılan çalışmalar mevcuttur. Ancak yapılan araştırmada, belirlenen problem alanı özelinde sosyal bilgiler eğitimi alanında nicel bir yaklaşım benimsenerek yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile sosyal bilgiler öğretim programına yeni eklenen finansal okuryazarlık beceri alanı hakkında

öğretmen adaylarının tutum, davranış ve yeterliklerini inceleyerek alanyazına katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmada aşağıda belirtilen sayıtlar belirlenmiştir:

1. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının veri toplama aracında yer alan soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına verdikleri cevapların kendi görüşlerini yansıttığı varsayılmıştır.
3. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amacına hizmet etmede yeterli olduğu varsayılmıştır.
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapılan araştırmaya gönüllü bir şekilde katıldıkları varsayılmıştır.
5. Ölçme araçları yoluyla edinilen verilerin gerçeği yansıtacağı varsayılmıştır.

1.6. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. 2018-2019 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Çalışma grubunu oluşturan, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri ile sınırlıdır.
4. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçme gücü ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Ekonomi: "Ekonomi, insanların ve toplumların para kullanarak ya da kullanmadan zaman içinde çeşitli mallar üretmek ve bunları bugün ve gelecekte tüketmek üzere, toplumdaki bireyler ya da gruplar arasında bölüştürmek için, kıt üretim kaynakları kullanmak konusundaki tercihlerini inceler (Türk ve Hiperlink(Firm), 2014: 3)."

Finansal Okuryazarlık: "Finansal okuryazarlık, paranın aktif kullanımı ve para yönetmeye bağlı etkili ve etkin kararlar alma, bilinçli söylemlerde bulunma ve

alınan kararları uygulama yeteneğidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992; Akt. Güvenç, 2017)."

1.8. Kısaltmalar

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

FODER: Finansal Okuryazarlık Derneği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

PYÖ: Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği

PAYÖDA: Para Yönetim Davranışları Ölçeği

FBT: Finansal Bilgi Testi

Akt. : Aktaran

vb. : ve benzeri

vs. : vesaire

BÖLÜM II

ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde; sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, sosyal bilgiler eğitimi ve okuryazarlık, finansal okuryazarlığın kavram ve içeriği, sosyal bilgiler ve finansal okuryazarlık ilişkisi ele alınmıştır.

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

İnsanı inceleme merakı ve insana dair gerçekleşen olaylar, bu olayların nedenleri ve sonuçları, ortaya çıkan sonuçların etkilerinin boyutları, insanın oluşturduğu toplulukların yapısı, insanın birbirleriyle, çevresiyle ve kurumlarla ilişkileri, geçmişte ve bugün insan ürünü olan hemen her şey geniş bir zaman diliminde bilimsel araştırmaların en önemli konularından birisi olmuştur. Bu durum, tek bir bilim alanı (disiplin) ile "sosyal olanın" bütün yönlerini incelemenin mümkün olmamasından dolayı çeşitli sosyal-beşeri disiplinlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda başlıcalarını tarih, coğrafya, vatandaşlık, sosyoloji, psikoloji, felsefe, hukuk, siyaset, arkeoloji, antropoloji, ekonomi, sosyal psikoloji, sanat ve estetik gibi disiplinlerin oluşturduğu ve üst kimlikte "sosyal-beşeri bilimler" adını alan disiplinler bilim çevrelerinde yer bulmuştur. Sosyal bilim dalları, ülkemizde her biri ayrı birer ana bilim dalı olarak yükseköğretim programlarında, üniversitelerin fen-edebiyat fakültelerinde eğitimleri sürdürülen disiplinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla sosyal disiplinlerin barındırdığı bilgi, birikim ve değerlerin toplumun alt kesimlerine yayılması gerekliliği küresel boyutta kendisini kanıtlamıştır. Bu durumda sosyal disiplinlerin verilerini daha küçük yaşlardayken bireylere aktarma konusunda çalışmalar başlatılmıştır. Bu araştırma ve çalışmalar neticesinde de "sosyal bilgiler" adında bir müfredat/program, ülkemizde ilk kez 1968 yılında uygulamaya koyulmuştur. Sosyal bilgiler programı ilköğretim 4. ve 7. sınıflar arasında 1998

yılından itibaren okutulması kararlaştırılarak Türk eğitim sistemindeki yerini sağlamlaştırmıştır. (Taş, 2004; Kan, 2010; Özmen, 2011; Kaymakçı ve Ata, 2012).

Sosyal bilgiler, çeşitli araştırmacılar tarafından birçok kez tanımı yapılmış ve üzerinde tanım birliğine varılamamış bir kavramdır. Bu noktada merkezi ABD (Amerika Birleşik Devletleri)' de bulunan NCSS (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)' nin yapmış olduğu tanım, dünyada genel olarak kabul gören tanımdır. NCSS' ye göre sosyal bilgiler, sivil yeterliliği teşvik etmek için sosyal ve beşeri bilimle bütünleşik bir şekilde antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlere dayanan, sistematik ve koordineli bir çalışma neticesinde demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için etkili ve bilinçli kararlar alabilmelerini sağlamayı amaçlayan programdır (NCSS, 1992). Bunun yanında ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sosyal bilgiler şu şekilde açıklanmaktadır:

"Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2006; 26)."

Görüldüğü üzere tanımlarda ön plana çıkan ana tema, bireysel yeterlik ve bireyin topluma yararlı olması yönünde "etkili vatandaşlar" yetiştirmektir. Nitekim sosyal bilgilerin bir ders olarak ortaya çıkışı da ABD' de 19. yy sonları ile 20. yy başlarında meydana gelen sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler sonucunda ortaya çıkan vatandaşlık bunalımıyla ırk-etnik yapı meselelerinde bütün toplumda birleştirici bir "Amerikan vatandaşı" bilinci oluşturabilmek amacıyla "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" görüşünün etrafında şekillenmiştir (Safran, 2011; Kaymakçı ve Ata, 2012). Bu doğrultuda sosyal bilgilerin bir ders adı olarak ilk kullanılış zamanını ABD' de 1916' lı yıllara götürmek mümkündür. Bu tarihten sonra sosyal bilgiler programı ileriki zamanların gereklilikleri çerçevesinde I. Dünya Savaşı sonrası daha ideolojik bir tema ile verilirken II. Dünya Savaşı ile birlikte sosyal bilgilerin konuları daha çok coğrafya ve savaş olarak belirlemiştir. Sonraki süreçte ise kalıcı barışın sağlanması ve küresel işbirliğinin gereklilikleri göz önünde bulunarak çok kültürlülük

ve kültürlerarası eğitim konularını bünyesine dahil ederek gelişimini sürdürmüştür (Kan, 2010; Safran, 2011).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin tarihini çok eskilere götürmek mümkündür. Zira topluma uyumlu bireyler yetiştirmek ve toplumda etkin rol alan bireylerin gelişimine katkıda bulunmak amacı esas alındığında İslâmiyet' in kabulünden evvel şekli bakımından bir sosyal bilgiler eğitiminden söz etmek mümkündür. Bu dönemde "töre" kurallarının öğretiminin yaygın bir eğitim olarak her ailenin kendi içerisinde vermesi ve topluma yararlı bireyler olma yönünde öğrenilen bu töre, gelenek ve göreneklerin en önemli kurallar olması bu görüşü destekler niteliktedir. Bunun yanında sosyal bilgiler programına daha yakın bir eğitimin Osmanlı Devleti döneminde II. Abdülhamid Han zamanında verildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Tarih-i Umumi, Tarih-i Osmani ve Coğrafya, Muhtasar Tarih-i Osmani, Muhtasar Tarih-i Osmani, Muhtasar Coğrafya gibi sosyal bilgiler dersine temel teşkil eden tarih ve coğrafya disiplinlerinin yanında Malumat-ı Medeniye ve Ahlâkiye ve İktisadiye dersleri ilk kez II. Abdülhamid Han zamanında iptidailerde okutulmuştur. İlerleyen süreçte cumhuriyetin ilanından sonra da "ilerlemecilik" felsefi anlayışı ile tarih, coğrafya ve yurt bilgisi adı altında tek disiplinli bir şekilde okullarda okutulmaya devam ettirilmiştir. Bu dönemde ayrı disiplinler olarak ortaokullarda okutulan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri ayrı ayrı notlandırılarak puanlamaların ortalaması karnelerde sosyal bilgiler notu olarak verilmiştir. Bu uygulama da bize bu üç disiplinin birleştirilebileceğinin ve tek bir programda yer alabileceği görüşünü desteklemiştir (Ambarlı, 2010; Safran, 2011; Kaymakçı ve Ata, 2012).

1968 yılı ülkemizde sosyal bilgiler dersi açısından oldukça önemli bir tarihtir. Bu tarihten önce 1962 yılında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri, "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiş ve sosyal bilgilerin oluşmasının zeminini hazırlamıştır. 1968-69 eğitim-öğretim yılında sosyal bilgiler dersi adıyla ilk kez ilköğretim programlarına girmiş ve Türkiye' de sosyal bilgiler adı altında geliştirme çalışmaları başlamıştır. Bu tarihten hemen bir yıl sonrasında da 1970-71 eğitim-öğretim yılında deneme amaçlı ortaokulların programlarına da girmiştir. Değişikliklerin yapıldığı o dönemde sosyal bilgiler, ülkemizde aşına olunmadık bir kavram olduğundan içeriğinin ve amaçlarının idrak edilmesi zaman almıştır. Bu süreçte kimi çevrelerde salt olarak yurttaşlık bilgisi, kimi çevrelerde ise tarih ve

coğrafya eğitiminin harmanlanması olarak anlaşılmaya devam etmiştir. 1974 tarihinde de TTK (Talim Terbiye Kurulu) kararı ile 4, 5, 6 ve 7. sınıflar düzeyinde sosyal bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir. Verilen tarihler her ne kadar değişimlerin yoğun olduğu bir zaman dilimi olarak görünse de ülkemizde toplumsal meselelerin ve olayların da yoğun olduğu bir dönemdir. Bu süreçte 1980 yılında ülkede darbe gerçekleşmiş ve 1985 yılında sosyal bilgiler dersi yerine ilköğretimin 2. Kademesinde "Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi" okutulmasına karar verilmiştir. Bu şekilde ayrı dersler olarak 1997-98 eğitim öğretim yılına kadar devam eden sosyal bilgiler eğitimi bu tarihten itibaren yeniden sosyal bilgiler adıyla ilköğretim okullarında (4, 5, 6, 7. sınıflarda) okutulmaya başlanmış ve günümüze kadar da isim değişikliği yaşamadan içerik, anlayış ve yöntem-teknik değişiklikleri ile gelişimini sürdürmüştür (Ambarlı, 2010; Kan, 2010; Safran, 2011).

Gelişim süreçlerine değinilen sosyal bilgiler öğretim programı seneler içerisinde çağın gereklerine uygun olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi disiplinleri temelinde sosyal bilim alanlarından pek çoğunu da içerik oluşturmada kullanmaya başlamıştır. Öyle ki Barr, Barth ve Shermis (çev. 2013: 16-17), Sosyal Bilgilerin Doğası adlı eserlerinde bir zamanlar ABD' de vatandaşlık aktarımı/etkili vatandaşlık eğitimi olarak ortaya çıkan sosyal bilgilerin, şu 3 ana gelenek doğrultusunda eğitimde rol alması gerekliliğinden bahsetmektedirler:

1. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler
2. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler
3. Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, klasik eğitim anlayışını yansıtan en eski geleneklerden birisidir. Bu yaklaşımın en önemli amaçları, bireylere kültürün aktarılması, değer ve inanç eğitimi, kültürel mirasın öğretimi yoluyla etkili vatandaş yetiştirmektir. Bunun yanında içerik seçimi de egemen güç tarafından, yetişkinlerin doğru olanı daha iyi bildikleri ve öğrencilere neler kazandırılabilceği konusunda daha tecrübeli oldukları görüşünden hareketle birey ön planda tutulmadan yapılır (Özmen, 2011; Safran, 2011; Barr, Barth ve Shermis, 2013). Öte yandan kimi sosyal bilimciler, sosyal bilgiler dersinin sosyal bilimlere bir hazırlık olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu görüş neticesinde de sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımı önem kazanmıştır. Bu yaklaşımın gerekliliğini Safran (2011: 8) şu şekilde

açıklamaktadır: "Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasının etkili vatandaşlık için en iyi yol olduğu görüşüne dayanmaktadır."

Bakıldığı vakit etkili bir vatandaş olmak, yalnızca kültürün öğrenilmesi ve toplumun değerlerinin bilinmesi ile tamamlanması mümkün olmayan geniş bir alandır. Bireyler sosyal bilimlerin ilkelerini öğrenme yoluyla etkili ve etkin vatandaşlar olabilirler. Örneğin hukuk bilimi verileriyle hak ve ödevleri, ekonomi biliminin ilkeleriyle girişimcilik, bilinçli tüketim, tasarruf yapma, arkeoloji biliminin verileriyle üyesi bulunduğu milletin tarihi kalıntılarını görerek kendi milletiyle gurur duyma vs. örnekleri çoğaltılabilecek davranışları kazanabileceklerdir. Bir diğer önemli ayrıntı da sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi sayesinde, bireyler birer sosyal bilimci gibi düşünebilecek ve sosyal bilimcilerin bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrencilere öğretilmesi suretiyle birey çevresini ve dünyayı bir bilim adamı gibi düşünmeye ve anlamaya başlayacaktır (Özmen, 2011; Barr, Barth ve Shermis, 2013).

Son olarak yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler geleneği, esasında ülkemizde 2005 yılında yeni bir felsefi anlayış olan "yapılandırmacılık" çerçevesinde oluşturulan öğretim programının getirdiği yenilikler ile daha çok kabul görmeye ve önem verilmeye başlanmıştır. Yapılandırmacı anlayış, aktif öğrenme ile ilişkilendirilerek bireyin derste öğrendiği durumları hayatına aktarabilmesi, bilgiyi yapılandırabilmesi, kendi öğrenmesini planlayıp düzenleyebilmesi, eğitimde daha çok gerçek yaşam durumları ile öğrencilerin karşı karşıya getirilmesi, problem çözme odaklı etkin projelerle öğrencilerin eğitimde merkez konumuna gelmesi ilkeleriyle oluşturulmuş bir yaklaşımdır (Arslan, 2007). Buradan hareketle 20. yy başlarında eğitime yönelik fikirleriyle John Deweyin yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi temelinde yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler, bireylerin toplumsal sorunları araştırma, inceleme, analiz etme, problem çözme yetenekleri gelişmiş, öğrenme sorumluluklarını alabilen bireyler yetiştirmeyi amaç edinmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinde öğrenciler araştırma inceleme süreçlerinde sosyal bilimlerin verilerinden, yöntemlerinden yararlanacak ve problemler üzerinde düşünerek çözüm bulma ve karar verme noktalarında etkin bireyler haline geleceklerdir (Safran, 2011; Akdağ ve Kaymakçı, 2013).

Buraya kadar bahsedilenler ışığında sosyal bilimlerin bir üst kimlik konumunda olduğu, sosyal bilgiler programının da ilköğretim okullarında sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerin aktarıcısı olduğu aşikardır. Bu ikisi arasındaki ilişki oldukça girift yapıdadır ve birbirinden ayırt edilmesi mümkün görünmemektedir. Öyle ki, sosyal bilgiler programı bünyesinde barındırdığı bilgileri, yelpazesi bir hayli geniş olan sosyal bilim dallarından almaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgilerin bireyleri, ilerleyen düzeylerde ayrı disiplinler olarak derinlemesine öğrenecekleri sosyal disiplinlere hazırlayan bir kullanım kılavuzu, bir rehber ve işe vuruk bir program olarak tarif etmek yanlış olmayacaktır.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Okuryazarlık

Okuryazarlık, kavram tanımlamasının yapıldığı ilk zamanlar olan 1950'li yıllarda bir bireyin yazılı işaretleri anlamlandırarak okuyabilmesi ve yazabilmesi olarak tanımlanmaktaydı. Öyle ki; ismini okuyabilen, yazabilen ve imzasını atabilen bir birey okuryazar olarak kabul ediliyordu. Nitekim TDK (Türk Dil Kurumu)' da okuryazarlık kelimesini; "okuryazar olma durumu" olarak tanımlamaktadır. Yıllar içerisinde eğitim, yaşantı, kavramlara bakış, bilgi işlem gelişimi, teknolojik değişimler vb. anlayışsal ve yapısal değişikliklerinin ışığında gelişme gösteren bu kavram çok boyutlu ve girift bir hal almıştır. İlerleyen yıllarda yapılan tanımlarda sadece ismini okuma yazma dışında bireyin, günlük yaşantısında kendini idame ettirebilecek derecede gazete, dergi, tabela, belge vs. okuyup anlayabilmesi halinde okuryazar olarak kabul edilebileceği söylenegelmiştir. Bugün en geniş ve kapsamlı haliyle okuryazar bir bireyin; kendinin yaşamının yanında içinde bulunduğu toplumun gelişimine katkıda bulunacak derecede okuma-yazma ve hesaplama becerilerine sahip, topluluk içindeki görev ve sorumluluklarını yerine getirebilecek bilgi, birikim ve beceriyle donanımlı, toplulukla etkileşime girerek sosyal kuralları anlayabilme, bireyler arasında paylaşabilme ve gelecek nesillere aktarabilme yeterliklerine sahip olması gerekli görülmüştür (Güneş, 1994; Aşıcı, 2009; Yamaç, 2018).

Okuryazarlık geçmişte olduğundan çok daha farklı ve karmaşık bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Eski zamanlarda bireylerimizin ekonomik, sosyo-kültürel, ailevi vb. nedenlerle okula gidemedikleri ve okuma-yazma öğrenemedikleri zamanlar göz önüne alındığında bugün şartların bir hayli değiştiği yadsınamaz bir gerçektir. Zira eski dönemlerde askerlik eğitime giden 18 yaşındaki birey okuma-yazmayı askerde öğreniyor ve bunun karşılığında da okuryazar unvanını almaya hak

kazanıyordu. Günümüzde ise özellikle teknolojinin bir hayli gelişmesi ve ardında getirdiği yenilikler okuryazarlık kavramının paydaşlarının artmasına neden olmuştur. Bu konuda Yamaç (2018: 384)' ın yapmış olduğu araştırmada okuryazarlığı değişime zorlayan üç temel faktör şu şekilde belirtilmiştir:

- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkili kullanımına dayalı ekonomiler içindeki küresel ekonomik rekabet.
- İnternetin kişisel ve mesleki yaşamdaki hızlı yükselişi
- Okuryazarlık ve interneti öğretime entegre eden siyasi girişimler.

Görüldüğü üzere özellikle bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik küresel düzeyde bir gereklilik ve internetin insan yaşamına ve mesleki hayata hızlı bir giriş yapmış olması okuryazarlığın içeriğini de baştan sona değiştirmiştir. Bu doğrultuda okuryazarlık; medyada çıkan haberleri yorumlayabilmeyi, interneti doğru ve etkili kullanabilmeyi, iletişimde sadece yazılı değil sözlü ve sanal kanalları kullanmayı da gerekli kılan, toplumun gelişimine katkı sağlayacak bilgi ve donanıma sahip olmayı gerekli kılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi, bireyleri okul dışı hayata hazırlayan, bireyin toplum içerisindeki görev sorumluluklarını beceri ve değer kazanımları ile bireylerde bir davranış modeli geliştirmeye çalışan önemli bir derstir. Öyle ki, doğrudan ve öncelikli amaç olarak "etkili vatandaş yetiştirme ve vatandaşlık kültürü aktarımına" yönelik yegane ders olarak kabul edilir. Bu noktada okuryazarlığın da kişisel ve sosyal boyutları baz alındığında sosyal bilgiler dersi ile çok yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Zamanın gereklilikleri ile çeşitlenen okuryazarlık alanları, sosyal bilimler ile ilişkili olarak sosyal bilgiler öğretim programlarında yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda geleneksel okuryazarlığın yanına değişen anlayışla eklenen medya okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, politik okuryazarlık ve bu araştırmaya da konu teşkil eden finansal okuryazarlık gibi farklı okuryazarlık alanlarının sosyal bilimler ile bağıntılı olduğu ve dolayısıyla sosyal bilgiler ile de doğrudan ilişkili oldukları bir gerçektir (Tüzel, 2010; Öztürk, 2012) Bahsi geçen konular ışığında 2018 Sosyal Bilimler Öğretim Programı'nda yer alan okuryazarlık beceri alanları Şekil 1'de gösterilmiştir:

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okuryazarlık Beceri Alanları (MEB, 2018: 9).

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi düşünme
13. İş birliği	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

Görselden hareketle sosyal bilgiler dersinin program bünyesinde barındırdığı beceriler özelinde okuryazarlık alanları geniş bir yelpazede sosyal bilim alanlarına mal edilebilir. Her bir okuryazarlık alanı eğitiminden önce ilgili sosyal disipline ve bu disiplini ilişkilendiren yan dal disiplinlere de özenle yaklaşmak gereklidir. Nitekim Güneş (1994), "multifonksiyonel okuryazarlık" kavramından bahsederken bireysel gelişmenin yanında okuryazarlığın sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmeye yön verecek ve bireylerin kapasitelerini sonuna kadar kullanmasını sağlayacak biçimde değerlendirilmesi gerektiğini aktarmaktadır. Ancak bu sayede yeni bir anlayışla daha işlevsel ve aktif yaşantıların önemsendiği eğitim programlarının izinde toplumsal gelişme sağlanabilecektir. Hal böyleyken sosyal bilgiler dersini yürütecek olan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının da okuryazarlıklar açısından donanımlı olmaları elzem görünmektedir. Bunu yanında sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencileri ile okuryazarlık becerilerine ilişkin etkinlikler yapma ve sınıf ortamını çok boyutlu bir öğrenme mekanına çevirebilme yeteneklerinin de bu becerilerin kazandırılmasında büyük öneme haiz olduğu aşikardır. Öte yandan öğretim programında öğrenme alanları teması altında kazandırılacak olan beceriler ilgili öğrenme alanlarına paylaştırılmıştır. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler dersinde etkili bir okuryazarlık eğitimi verebilmek için öğretmenlerin öğretim programlarını çok iyi incelemiş olması, öğrenme alanlarına hakim, güncel gelişmeler ve yeniliklerden haberdar olarak derslerini tasarlamaya da yetkin kimseler olmaları gerekmektedir (Güneş, 1994; Aşıcı, 2009; Ay ve Yavuz, 2016;).

2.1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Bireyler sahip oldukları varlıkları (para, gayri menkul, altın vs.) değerlendirme ve yatırım yapma yönünde öteden beri sorun yaşamaktadırlar. Şüphesiz bu durumun ana etmenlerinden birisi yeterli ekonomik bilgi ve birikime sahip olunmamasıdır. Söz konusu yatırım işlemleri dışında bireylerin ilerleyen hayatlarında ve gelecek planlamalarında da finansal bilgiye ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Bugün çoğu birey dolandırılma vakalarına kurban gitmekte -bu dolandırılma vakalarında eğitim seviyeleri yüksek olan doktor, mühendis, akademisyen, öğretmen vb. meslek gruplarından insanların olması da şaşırtıcıdır- gelecekle ilgili emeklilik planları konusunda sıkıntılar yaşamakta, hane halkının ev ekonomisi konularında karar süreçlerinde yer alma, değerlendirme ve alınan kararları uygulama konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Öte yandan gelişen bankacılık sistemleri, alışveriş çeşitliliği, ekonomik yaşamdaki gelişmeler de günümüzde hem makro düzeyde devletlerin ekonomi politikalarında bireylerin finansal eğitimlerini önemsemeye hem de mikro düzeyde bireyin kendi kendine yetecek kalitede finansal bilgi, beceri ve donanımla yüklü olarak sahip olduğu kaynaklar üzerinde etkili ve verimli kararlar almasını, bu kararlarını doğru bir şekilde uygulayarak finansal risk ve alternatifler konusunda refahı sağlamaya yönelik eğitim politikaları geliştirmeye mecbur kılmıştır (Mandell ve Klein, 2009; Gökmen, 2012; Er, 2017; Contuk, 2018; Kasman, Heuberger ve Hammond, 2018;).

Ekonomik planlamalar ve finansal eğitim politikaları doğrultusunda öğretim programlarında yer almaya başlayan beceri alanı "finansal okuryazarlık" olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomi eğitimi teriminden ziyade finansal okuryazarlık gibi bir kavramın doğmasında öncelikle bireylerin finansal kavramları okuyup anlamlandırabilmesi, ilişki kurabilmesi ve çevresiyle ilgili ekonomik konulara duyarlı hale gelmesi gibi etkenler rol oynamıştır. Öte yandan daha küçük yaşlardaki bireylere geniş çapta bir ekonomi eğitiminden ziyade finansal okuryazarlık becerisi kapsamında ekonomik hayata hazırlamak ve yakın çevredeki ekonomik hayata yavaş yavaş dahil olmalarını sağlamak da bir diğer önem arz eden konu olmuştur. Burada her şeyden önce finansal okuryazarlık kavramının üzerinde fikir birliğine varılamamış oldukça geniş tanımlar havuzunda ne olduğuna bakmak, kapsamını ele almak ve kavramsal bir tanımlamasını yapmak yerinde olacaktır.

2.1.3.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı ve Kapsamı

Ortaya çıkış sürecinden bu güne bir çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlamaları yapılan finansal okuryazarlığa dair en sade tanımlama şu şekilde verilebilir: "Finansal okuryazarlık, paranın kullanımı ve yönetimine ilişkin etkili kararlar alma ve bilinçli yargılarda bulunma yeteneğidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992; Akt. Güvenç, 2017: 936)."

Türkiye'de bireylerin finansal okuryazarlık ve farkındalıklarını artırabilmek için 2012 senesinde kurulan ve bu amaç doğrultusunda devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde interaktif çalışmalar yürüten FODER finansal okuryazarlığı şu şekilde açıklamaktadır; "kişinin para kullanma ve yönetimi hakkında bilgiyle değerlendirme yapması ve etkili karar verme yetisidir (www.foder.org, 2018)".

Uluslararası düzeyde finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yürüten OECD (2012)' nin finansal okuryazarlık tanımlaması ise daha çok finansal risklere ve farklı alanlardaki finansal durumlarda kullanılacak bilgilere odaklanarak; finansal kavramlar ve risklerin bilgi ve farkındalığına sahip olmak, bu bilgi ve farkındalığı değişik finansal durumlarda etkili kararlar almak, birey ve toplumun finansal iyi olma halini geliştirmek ve ekonomik hayata etkin katılımı sağlamak için kullanma becerisi, motivasyonu ve özgüveni olarak tanımlamaktadır.

OECD ile eş güdümlü çalışmalar yürüten PISA ise OECD' nin tanımlamasına yakın bir şekilde finansal okuryazarlık hakkında, "bir dizi finansal bağlamda etkili kararlar verebilmek, bireylerin ve toplumun maddi refahını iyileştirmek için finansal bilgiyi kullanarak, bu bilgi ve anlayışı uygulamaya yönelik beceri, kavrayış ve özyeterliliği anlama, ve ekonomik hayata katılımı sağlama yeterliliği (OECD, 2013: 144)" minvalinde bir tanımlamaya gitmiştir.

Er, Şahin ve Mutlu (2017: 76), yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığın daha çok bireylerin günlük yaşantıları esnasında ihtiyaç duydukları bir beceri alanı olma yönüne odaklanmışlardır. Bu doğrultuda finansal okuryazarlığı, bireylerin finansı anlama yeterliliği olarak görmüşlerdir. Ayrıca finansal okuryazarlığın, bireylerin daha etkin finansal kararlar alma yolunda sahip olmaları gereken finansal bilgi ve beceriler olduğundan da bahsetmektedirler.

Kimi tanımlamalar bilgiye kimileri de beceriye odaklanırken, tutum ve davranışların da etkisinden söz eden bir diğer tanımlama şu şekildedir: "Kişisel finansal sağlığı sağlamak ve korumak için gereken finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlardan oluşan bileşene finansal okuryazarlık denir (Gökmen, 2012: 20)."

Finansal okuryazarlık; "finansal bilgi, ürün ve uygulamaları içeren bu başlıklarda temel düzeyde bilgi sahibi olarak finansal kararlar almayı hedefleyen bir beceridir (Er vd., 2014: 114)." Buradaki tanımda olduğu gibi finansal bilgi ve ürünlere yoğunlaşan Lusardi ve Tufano (2009: 1), finansal okuryazarlığın borçlanma durumlarını kontrol edebilme ve tasarruflar konusunda bilinçli bir şekilde emeklilik planlamalarını yapabilme yeterliği olarak açıklamışlardır.

Kindle'in finansal okuryazarlık tanımı; Avustralya, İrlanda, Kanada, Yeni Zelanda ve İskoçya'da hükümet tarafından finanse edilen araştırmalarda da sıklıkla kullanılmış bir tanımdır. Kindle, finansal okuryazarlık eğitiminde amaçlananın yalnızca bilgiyi geliştirmek değil, bireylerin finansal davranışlarını ve sonucunu değiştirmek olduğundan bahsetmiştir. Bu doğrultuda Kindle, finansal okuryazarlığı; paranın kullanımı ve yönetimiyle konusunda bilgili yargılamalar yapma, etkili kararlar alma ve alınan bu kararları doğru uygulama yeteneği olarak tanımlamıştır (Kindle, 2013: 398).

Finansal okuryazarlığa daha geniş çerçevede ekonomi okuryazarlığı olarak bakan Akhan'ın değerlendirmesi şu şekildedir: "Ekonomi okuryazarlığı; ekonomi kaynaklı problemleri, alternatifleri, fiyatları ve yararlarını tanımlama, işyerindeki teşvikleri analiz etme, yerel politikadaki değişimlerin sonuçlarını değerlendirme, ekonomik kanıtlar toplama, organize etme ve ölçebilme yeteneğidir (Akhan, 2013: 4)."

Bir başka araştırmada, finansal tercihlerin ön plana çıkarıldığı ve paranın ve mali sorunların çözümlenerek gündelik finansal kararları etkileyen yaşam olaylarına yetkin bir şekilde cevap verme bağlamında değerlendirilen finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen kişisel finansal koşulları okuma, analiz etme, yönetme ve iletme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Anthes, 2004).

Mason ve Wilson (2000)'un finansal okuryazarlık tanımı bilgi aktarımına ağırlık vermiştir. Finansal okuryazarlığın bireylerde finansal hizmetlerin sorgulanması

ve finansal terimler hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra finansmanlarının etkin bir şekilde yönetilmesi için gerekli bilgi, yetenek ve beceri tabanı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca finansal okuryazarlık için yordamanın da önemli olduğunu belirterek, bireyin muhtemel finansal sonuçların farkındalığı ile karar vermek için gerekli olan bilgileri edinme, anlama ve değerlendirme kabiliyeti şeklinde bir tanımlamaya gitmişlerdir.

Günümüzde varlıkların azalması ve sahip olunan sınırlı kaynakların yönetilmesi önemli bir hal almıştır. Bireyler sahip oldukları sınırlı kaynakları plansızca, yatırım araçlarına bağladıklarında hiç ummadıkları sonuçlarla karşılaşabilmekte ve yatırımlarının karşılığını alamamaktadırlar. Hal böyle iken finansal okuryazarlık, bireylerin ellerindeki sınırlı kaynakları iyi değerlendirerek maksimum fayda elde etmelerini sağlayan yaşamsal bir beceridir (Mercan, Oyur, Altınay ve Aksanyar, 2012: 111).

Temizel ve Bayram (2012: 75), finansal okuryazarlığın bilgi yönüne ağırlık vermektedirler. Üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırmada finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadırlar: "Finansal okuryazarlık kavramı finansal ürün ve uygulamalar ile ilgili temel düzeyde bilgi sahibi olarak finansal kararlar alabilme yeteneğidir."

Yapılan bir başka araştırmada ise Danns ve Danns (2017), günlük yaşam içerisinde ekonomik kararları ön planda tutarak finansal okuryazarlığın; finansal seçimleri ayırt etme, para ve finansal sorunları rahatsız etmeden (veya buna rağmen) tartışma, gelecek için plan yapma ve olayları da içeren günlük finansal kararları etkileyen yaşam olaylarına yetkin biçimde yanıt verebilme yeteneğini içerdiğini iddia etmişlerdir.

Bireylere online internet üzerinden karmaşık finansal kavramları anlamalarında ve yatırım planları yapmalarında yardım etmek amacıyla kurulmuş geniş bir portal olan INVESTOPEDIA, finansal okuryazarlığı daha çok bireysel özellikleri ile incelemiştir. Bu doğrultuda daha çok bireysellik barındıran ve kişi refahına yönelik bilgiler içeren şu tanımlamaya gitmiştir; kişisel finans, para ve yatırım yönetimi ile ilgili konular da dahil olmak üzere çeşitli finansal alanların eğitimi ve anlayışı (www.investopedia.com, 2019).

Finansal okuryazarlığın çok boyutluluğuna ve finansal kavram bilgisine vurgu yapılan farklı bir çalışmada ise finansal okuryazarlık, iki boyutlu bir yapıda hem temel finansal kavramları anlama yeteneğini hem de finansal planlar yaparken bu kavramları nasıl etkili bir şekilde kullanılabileceğini anlama becerisi olarak açıklanmıştır. Bu durumun kanıtına yönelik ise bireyin temel finansal kavram bilgisine sahip olmadan etkili bir şekilde finansal planlar yapma, kararlar alma ve bu kararlarını uygulama davranışlarını tam anlamıyla sergileyemeyeceği anlayışı benimsenmiştir (Fairfax, 2018).

Remund (2010: 279) ise çalışmasında finansal okuryazarlık tanımlamasında kategorilendirmeye gitmiş ve tanımlardan şu beş ana kategoriye belirlemiştir:

Kategori 1: Finansal kavramlar bilgisi

Kategori 2: Finansal kavramlar hakkında iletişim kurabilme

Kategori 3: Kişisel finansı yönetme yeteneği

Kategori 4: Uygun mali kararlar verme becerisi

Kategori 5: Gelecekteki Mali İhtiyaçlara Etkili Plan Yapma
Güven

Görüldüğü üzere yapılan birçok tanımlamada farklı ifadelerin yer almasının yanı sıra aslında çoğu araştırmacının odaklandığı belli başlı sözcükleri; finans, birey, para, finansal plan, karar alma, tasarruf, ihtiyaç, beceri, ekonomik yaşam, sorgulama, borçlanma ve emeklilik planlaması şeklinde vermek yanlış olmayacaktır. Birbirinden bağımsız araştırmalar ve yapılan tanımlar incelendiğinde odaklanılan ana temanın, bireylerin ekonomik hayatlarında karşılaştıkları ve olası karşılaşılabilecekleri durumlar karşısında kendi kendine yetebilecek düzeyde finansal bilgi ve beceriye sahip olmalarını sağlamak olduğu rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Mevcut tanımlar ışığında ortak bir tanımlamaya gitmek gerekirse; finansal okuryazarlık, bireylerin öncelikle kendi ekonomik hayatlarında, geniş çapta ise toplum ve ülke ekonomisinde mevcut kaynakların farkında olarak, ilgi, istek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek finansal varlıkları hakkında planlı, doğru, etkili kararlar almasını sağlayan ve bu kararlarını etkili bir şekilde uygulayabilmesine yardımcı olan beceri alanıdır.

Finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin bir çerçeve oluşturduktan sonra bu beceri alanı kapsamında ne gibi durumlar ve yeterlikler olduğunu maddelendirmek yerinde olacaktır. Farklı araştırmalar ışığında finansal okuryazarlığın kapsam alanı şu maddelerle ifade edilebilir:

- Para yönetimi konusunda yetkinlik
- Finansal sistemin işleyişini anlayabilmek ve finansal kurumlar ile ilgili farkındalık
- Nakit akımı yönetimi
- Finansal planlar yapma
- Kaynaklar ve önceliklere göre bütçeleme
- Kira ve satın alma değişkenlerini seçebilirlik
- Finansal riskleri tanımlayabilme ve yönetebilme davranışı
- Emeklilik ile ilgili planlama becerileri
- Finansal güvenlik önlemleri kullanımı (ölüm, sakatlık vb. durumlara ilişkin)
- İhtiyaç belirleme ve harcama planı yapabilme becerileri gibi maddeler finansal okuryazarlığın kapsam alanını ifade etmektedir (Gökmen, 2012: 24; Er vd., 2014: 116; Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 181).

2.1.3.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Gerekliliği

Ekonomi, tarihi çağlar boyunca sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde süregelmiştir. İlk zamanların ekonomik faaliyetleri, kavramları ve bireylerinin profilleri ile bugünküler birbirinden oldukça ayrılmış ve farklılaşmış durumdadır. Öyle ki, antik çağlardaki avcı-toplayıcı yapıdan Mezopotamya medeniyetleri zamanına dahi ekonomik açıdan pek farklı değişimler meydana gelmiştir. Bu değişim alanlarından en önemlisi de kuşkusuz tarım faaliyetlerinde Mezopotamya medeniyetleri zamanında -özellikle Sümerler devri- yaşanan büyük gelişmedir. Bu dönemlerde artık ürün (fazla mal) elde edilmiş ve ticarete gıda ürünlerinin tuttuğu ihraç gamı bir hayli artmıştır. Ayrıca yine bu dönemde ikame (bir ürünün yerini tutan eşdeğer ürün) mal üretimi de yapılmış ve ticaret hayatına farklılık katılmıştır. Bütün bu gelişmelere rağmen ekonomi halen karmaşıklığından uzak, basit bir yapıda al-ver ilişkisine dayalı ve hemen herkesin anlayacağı yapıdadır (Çalıkşan, 2014; Günay, 2015).

Lidyalılar zamanına kadar değiş-tokuşa dayalı ekonomi süregelmiştir. Lidyalılar zamanında, ekonomik yaşamda büyük bir devrimin yaşanmasına neden olacak olan "para" icat edilmiştir. Günümüzde para ile ilgili konuştuğumuz ne varsa hemen hepsinin temelleri M.Ö. 7. yy zamanlarında Lidyalıların faaliyetleri ile ilişkilidir. Bu tarihten sonra alışverişlerde para kullanılmaya başlanmış, ticaret yeni

bir boyut kazanmıştır. Bu dönemlerde ekonomi her şeyden bağımsız bir yapı olarak karşımıza çıkmamaktadır. Dini yapılar ekonomik faaliyetleri de etkilemekte, üretilen ürünlerin bir çoğu halkın inanç odağı halindeki tapınaklara, sunaklara ve mabedlere vergi olarak verilmektedir. Bu yapıya Ortaçağ Avrupa' sında kiliseler ve feodalitenin yükseliş devirlerinde de rastlamak mümkündür. Halkın ekonomik hayatı ürün yetiştirmek, yetiştirdiği ürünün büyük çoğunluğunu kiliseye veya bağlı bulunduğu derebeyine vermek, kalan ürün ile de aç kalmayacak kadar kendisini ve ailesini beslemekten ibarettir. Bunun yanında kamerayı halktan daha yüksek kesimlere yani devletlere doğrultacak olursak ekonominin bugünkü karmaşıklıkta olmasa da giderek savaşlara ve mücadelelere sebep olacak bir hal almaya başladığı görülmektedir (Tekin ve Sipahi, 2014; Yiğit, 2014).

Bugüne gelindiğindeyse M.Ö. veya M.S. bin yıllar öncesine oranla bugün teknolojik gelişmeler, bilimsel gelişmeler, ticari ve ekonomik yapı ve kavramlardaki gelişim ve artışlar ile ekonomi bilimi artık çok daha girift bir hal almıştır. Eskiden ekonomiye her kesimin dahil olması söz konusu değilken bugün yediden yetmişe hemen her birey bir şekilde ekonomik yapılara dahil olmakta ve finansal işlemlerde bulunmaktadır. Küçük bir çocuk bakkal alış-verişi yapmakta, parayı kullanmakta ve hatta ATM (Automated Teller Machine)' lerden para çekme işlemleri yaparken, yetişkin bireyler de banka işlemleri, yatırım işlemleri, kira sözleşmeleri, kredi kartı kullanımı, sanal alışverişler, çek ve senet işlemleri, borsa yatırım işlemleri gibi bir çok ekonomik kavramı içerisinde barındıran finans dünyasında yer almaktadırlar. Öyle ki, bahsedilen süreçlere katılan birey sayısının da her yıl 150 milyon civarında olduğu tahminler dahilindedir (Anthes, 2004; Gökmen, 2012; Alkaya ve Yağlı, 2015).

Ekonomik hayata bireylerin hazırlanmasındaki en önemli beceri alanı finansal okuryazarlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomi, bir sosyal bilim alanı olmasına karşın pek çok çevre tarafından matematikle ilişkili ve yalnızca uzmanların ilgilenmesinin doğru olduğu görüşünün yaygın olduğu bir bilim dalıdır. Oysa ki, finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde bireyler finansal kavramlara hakim olabilecek, yatırım, tasarruf ve dolandırıcılığa karşı risk yönetimi becerilerini kazanarak ekonomik hayatta çok daha güçlü, planlı, sistematik ve kendi kendine yeten kaliteli kararlar alabilecek ve bu kararlarını uygulama becerilerine de sahip olacaklardır. Günümüzde ekonominin kavram havuzunun genişlemesinin yanı sıra dolandırıcılık konusunda da çeşitli risklerin bir hayli arttığı görülmektedir. Gazete ve haber kanalları

incelendiğinde finansal okuryazarlık yahut da salt olarak okur-yazar eğitimi düşük bireylerden başlayarak eğitim seviyesi bir hayli yüksek bireylerin -doktor, mühendis, avukat, akademisyen, hakim vs.- dahi çeşitli yollarla ekonomik olarak dolandırılma vakalarına kurban gittiği görülmektedir. Bu konuda bir çok örnek dolandırıcılık haberi varken, 11.01.2019 tarihli bir dolandırılma haberi trajikomik bir örnek olması ve konuyla alakalı olması hasebiyle ilgi çekicidir. Bu haberde bahsi geçen bir avukat, dolandırıcılık suçuyla yargılanan müvekkilini hüküm giymekten kurtarıırken, avukatlık ücreti olarak aldığı paraların içinde sahte paraların olduğunu sonradan fark etmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere finansal okuryazarlık bireylerin sağlıklı bir ekonomik hayat sürmelerinde büyük önem arz etmektedir (Özçam, 2006; Karyağdı, 2018; www.hurriyet.com.tr, 2019) .

Finansal ürün ve hizmetler bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak, çeşitli istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için vardır. Bireyler okul dönemlerinde kredi bursları alarak okul yaşamlarını kolaylaştırır, ev almak için konut kredisinden faydalanır yahut çeşitli ihtiyaçları için ihtiyaç kredisi kullanabilirler. Öte yandan kredi kartının hemen her haneye girmesiyle birlikte kullanım alanı da genişlemiş ve bireylerin nakit sıkıntısı çektikleri anlarda alış-verişlerde onlara destek sağlayan bir finansal ürün haline gelmiştir. Bütün bunların ekseninde, bireyler tüm bu kredi alma, kredi kartı kullanma, sanal alışverişler, ihtiyacı doğrultusunda harcamalar yapma, tasarruf tedbirleri alma noktasında yeterli eğitime sahip değilse çok acı sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Buradaki eğitim ile kastedilmek istenen de şüphesiz finansal okuryazarlıktır. Bu doğrultuda genç nüfus bakımından oldukça yoğun olan Türkiye' de bireylerin çeşitli finansal kararlar alabilmelerinde, ev ekonomisinde söz sahibi olabilmelerinde ve paralarını ve sahip oldukları kaynakları yönetebilmelerinde finansal okuryazarlık önemli bir beceri alanıdır. Bu amaca yönelik de ülkeler gelinen süreçte finansal okuryazarlık eğitimine büyük önem vermekte ve politikalar geliştirmektedirler (Gökmen, 2012; Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015; Başarır ve Sarıhan, 2017; Contuk, 2018;).

Finansal okuryazarlık bilgisine yönelik OECD' nin uygulamış olduğu çekirdek anket sonuçlarında ülkemizin genel ortalamada da finansal okuryazarlık eğitimini önemli kılan bir başka noktadır. Atkinson ve Messy (2012: 7)' nin OECD adına yürüttüğü bu çalışmada bahsi geçen tablonun Türk Ekonomi Bankası (www.teb.com) tarafından çevrilmiş hali aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: Finansal bilgi sorularına verilen doğru cevap oranları

	Bölme	Paranın zaman değeri	Ödenen Faiz	Basit Faiz	Basit ve Bileşik Faiz	Risk ve Getiri	Enflasyon	Çeşitlendirme
Macaristan	96%	78%	95%	61%	46%	86%	91%	61%
Estonya	93%	86%	84%	64%	31%	72%	85%	57%
Almanya	84%	61%	88%	64%	47%	79%	87%	60%
İrlanda	93%	58%	88%	76%	29%	84%	88%	47%
Çek Cumhuriyeti	93%	80%	88%	60%	32%	81%	70%	54%
İngiltere	76%	61%	90%	61%	37%	77%	94%	55%
Malezya	93%	62%	93%	54%	30%	82%	74%	43%
Polonya	91%	77%	85%	60%	27%	48%	80%	55%
İngiliz Virgin Adaları	84%	74%	60%	63%	20%	83%	87%	41%
Ermenistan	86%	83%	87%	53%	18%	67%	57%	59%
Türkiye	87%	37%	84%	43%	19%	87%	77%	69%
Arnavutluk	89%	61%		40%	10%	77%	81%	63%
Peru	90%	63%		40%	14%	69%	86%	51%
Norveç	61%	87%	61%	75%	54%	18%	68%	51%
Güney Afrika	79%	49%	65%	44%	21%	73%	78%	48%

Tablo 1'de görüleceği üzere Türkiye, paranın zaman değeri, basit faiz, basit ve bileşik faiz gibi becerileri ölçmeyi amaçlayan maddelerden düşük puanlar alırken, bölme, ödenen faiz, risk ve getiri gibi maddelerde ise makul puan ortalamalarına yaklaşmış görünmektedir. Ancak Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında, tablonun genel toplamında bu ülkelerin gerisinde olduğu ve geliştirilmesi gereken noktaların mevcudiyeti görünmektedir.

Gelinen süreçte 2008 ekonomik krizi sonrasında günden güne önemi hissedilen ve son yıllarda finansal okuryazarlığın öneminin artmasındaki belli başlı etmenler, ADVAK (Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı) tarafından TC Kalkınma Bakanlığı ve GEKA (Güney Ege Kalkınma Ajansı) ortaklığı ile yürütülen çalışmanın sonuç raporunda şu maddelerle belirtilmektedir:

- Finansal araçların giderek karmaşık bir yapıya dönüşmesi
- Bireylerin finansal kararlardaki sorumluluklarının artması
- Teknolojik gelişmeler ve yenilikler

- Emeklilik sisteminde meydana gelen değişimler
- Demografik özelliklerdeki değişiklikler
- Tüketicilerin hatalı finansal davranışlarında düşük finansal okuryazarlık seviyesinin olumsuz etkileri
- Finansal dolandırıcılık
- Finansal dışlanma (ADVAK, 2016: 5)

Görüldüğü gibi farklı kaynaklarda da çeşitli şekillerde öneminden bahsedilen finansal okuryazarlık, bireylerin oldukça karmaşık bir hal alan ekonomi dünyasının içerisinde kaybolmamaları ve doğru yatırım ve tasarruf planlamaları yapabilmeleri için önemli bir beceri alanıdır. Bireylerin hem günlük finansal işlemlerinde hem de dolandırıcılık faaliyetleri karşısında bilgili olması ve kendi önlemlerini alabilmeleri için finansal okuryazarlık eğitiminin önemi açık bir şekilde görünmektedir.

2.1.3.3. Birey ve Okul Odaklı Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlığın bireylere ekonomik yaşamlarının sağlıklı yürümesi yönünde olumlu katkıları ortadadır. Bu beceriyi kazanmanın başlıca yolu eğitimden geçmektedir. Bireyler aileleri içerisinde finansal konularda yetkin bir konuma gelme noktasında maalesef yetersiz kalmaktadır. Bu durumda örgün eğitimde oluşturulan müfredat programlarında finansal okuryazarlığın da yer alması çok önemlidir. Bireylerin ekonomi konusunda yetkinlik kazanması, finansal kavramlara hakim olabilmesi ve sağlıklı ekonomik kararlar alabilmesi ancak okullarda verilen eğitimle sağlanabilecek bir olgudur.

Finansal okuryazarlık becerisine ilk başta birey odaklı bakacak olursak, bireylerin kendilerine yetebilmesi, ekonomik planlar yapabilmesi, doğru finansal kararlar alabilmesi ve dolandırıcılık vakalarına kurban gitmemeleri noktalarında karşımıza finansal okuryazarlık becerisi çıkmaktadır. Elbette bütün bunların temelinde en öncelikli olan bireylerin ihtiyaç farkındalığının olmasıdır. Bu yönde finansal okuryazar bir birey ihtiyaç listesi yaparak bu ihtiyaçları da öncelik sırasına koymasını bilecek, sahip olduğu maddi kaynağın yeterliliği doğrultusunda doğru alım-satımda bulunacaktır. Ayrıca finansal okuryazarlık bireylere zor günlerinde de yardımcı olan bir beceri alanıdır. Bireylerin maddi yönden sıkıntılı olduğu durumlarda bilinçli borçlanma ve yatırım çeşitlendirmesiyle bu sıkıntılı durumlardan çıkmalarında büyük öneme sahiptir (Gökmen, 2012; Akhan, 2013).

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler ışığında ekonomi ve paydaşları yeniden şekil almakta ve çeşitlenmektedir. Artan çeşitlenme ve değişim bireyler için birçok riskli durumu da beraberinde getirmektedir. Geçmişte yaşanan klasik dolandırıcılık türlerine (kapkaç, yüz yüze kandırmaca, korku, sahte tedavi vs.) bugün teknolojinin gelişimi ve yayılımı nedeniyle yenileri eklenmekte ve dolandırıcıların adeta bir sektör yahut bir yatırımcı gibi yeni dolandırıcılık yöntemleri geliştirmesine zemin sağlamaktadır. Öyle ki, bireyler artık kredi kartı dolandırıcılığı, mobil bankacılık sistemlerini kullanmaları nedeniyle hesaplarının çalınması, güvenilmeyen sanal sitelerden yapılan alışverişlerde gösterilenin aksine sahte ürün gönderimi, telefon dolandırıcılığı gibi pek çok tehditle karşı karşıyadır. Bu gibi durumlarda finansal güvenliği tehlikeye düşen bireylerin yardımına da yine finansal okuryazarlık yetişmektedir. Bireylerin finansal refahını sağlamak, daha küçük yaşlarda ve sınıf düzeylerinde finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi sayesinde doğru finansal tutum ve davranışlara sahip olmaları ile mümkün olabilmektedir (Gökmen, 2012; Mercan vd., 2012; Akhan, 2013; Kasman vd., 2018; Yılmaz, 2015). Bütün bunların ışığında Gökmen (2012: 47), finansal okuryazarlık eğitimi almış bireylerin şu davranışları sergileme durumlarının finans eğitimi almamış bireylere oranla daha yüksek olduğunu belirtmektedir:

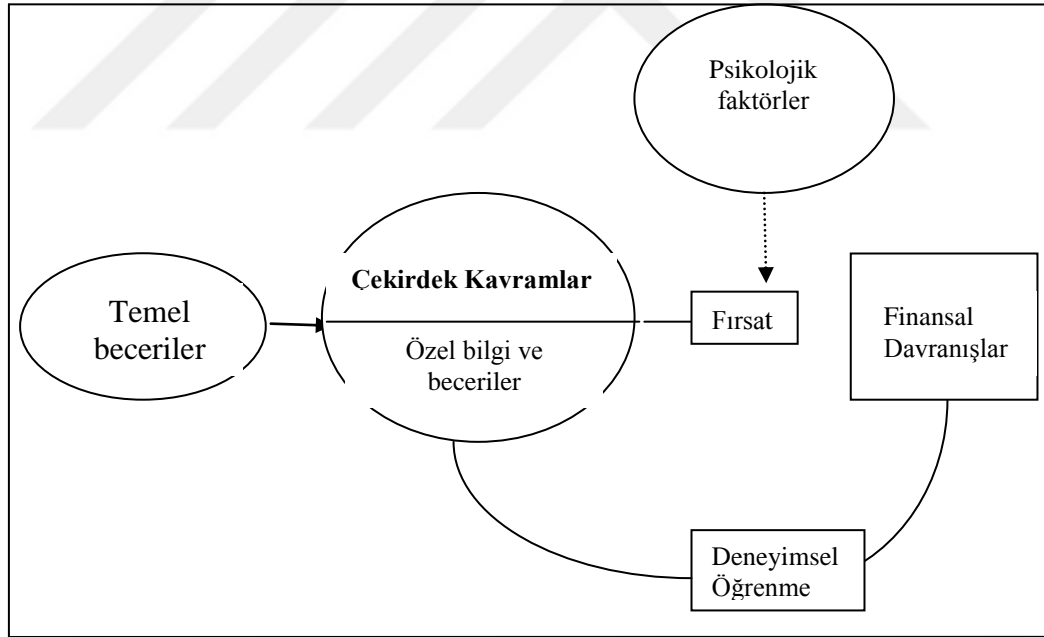
- Daha fazla gelire sahip olmak
- Daha fazla tasarruf etmek
- Emeklilik için daha fazla birikim yapmak
- Borçları iyi yönetmek
- Akıllıca borç almak
- Finansal hedefler hususunda daha gerçekçi olmak
- Yeteneklerini abartmamak
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak
- Finansal olarak kendine güven duymak
- İhtiyacına uygun ürünleri daha doğru seçmek
- Tüketici haklarını bilmek
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak

Finansal okuryazarlığı okul boyutuyla değerlendirecek olursak, burada önümüze müfredat, ders programları, okul içi ve dışı etkinlikler çıkacaktır. Finansal okuryazarlık durup dururken kazanılan bir beceri olmadığı aşıkardır ve örgün eğitim

bu becerinin kazandırılmasında olmazsa olmaz bir unsurdur. Özellikle de küçük yaşlardan başlamak suretiyle bir finans eğitiminin önemi çok büyüktür. Bu konuda Kasman vd. (2018), yaptıkları çalışmada doğumdan itibaren 32 yaşına kadar olan çocukları izleyen bir araştırmadan söz etmektedirler. Söz konusu bu çalışma sonucunda 3 ila 11 yaş arası daha fazla kendi kendine kontrol sahibi olanların, yetişkinlik döneminde bir eve sahip olma, yatırım ve emeklilik fonlarına sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle finans eğitimine bireylerin olgunlaşma ve hazır bulunuşluk düzeyleri de dikkate alınarak ne kadar erken başlanırsa o oranda daha yeterli ve kaliteli finans okuryazarlığı elde edilebileceği öngörülebilir. Bu noktada Kasman vd. (2018: 2)' nin hazırlamış olduğu finansal okuryazarlık kavramsal diyagramında eğitimin işlevi daha rahat gözlenebilir:

Şekil 2 : Karmaşık, dinamik bir yapı olarak finansal okuryazarlığın kavramsal diyagramı

Yukarıdaki diyagramdan da anlaşılacağı üzere temel becerileri ve çekirdek kavramları ile fırsat olarak tabir edilen okul eğitimi sayesinde finansal davranışlara erişebileceklerdir. Öte yandan finansal okuryazarlığa ilişkin bireylerin öğrendikleri yeni kavramların özel bilgi ve becerilere dönüşmesi noktasında da "deneyimsel öğrenmelerin" büyük bir rolü olduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda okul odağında

finansal okuryazarlık eğitiminde gerçek yaşam durumları ve öğrencileri direkt yaşantılarla buluşturmak da çok önemlidir. Ayrıca psikolojik faktörler tam da okul eğitimi esnasında sürece dahil olmaktadır. İçinde yaşanan dönemin buhranları öğrencilerin eğitim süreçlerini etkileyebilmektedir. Bu yüzden öğreticilerin öğrenci psikolojisini de göz önünde bulundurması gereklidir.

Gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlık oranlarının çok yüksek olmamasından ötürü devletler, makro ekonomik düzeyde eğitim planlamaları yapmaktadırlar. Şüphesiz ki, bu eğitim planlamalarının odak noktası da okullardır. bu doğrultuda planlamalar yapılırken öncelikli hedef bireysel olmakla beraber genelden-özele bir anlayışla toplum yararı ve nihayet ülke ekonomisine bireyin katkı vermesi gözetilmektedir. Nitekim Rusya Federasyonu Ulusal Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Programları Direktörü Andrey Bakarev, gelecek nesli daha etkili ve sorumlu ekonomik kararlar alabilecek iyi bilgi ve becerilerle donatma konusunda okulların büyük bir öneme sahip olduğunu, finansal eğitimi sağlamak için öğretmenlerin okullarda yapacakları etkinlikler ve finansal eğitim noktasında kendilerini geliştirmeleri gerektiğini söylemektedir (OECD/INFE, 2012; Er vd., 2014).

Okulların finansal okuryazarlık eğitimindeki önemini gösteren bir diğer açıklamayı OECD 2005 yılında yapmıştır. OECD' ye göre genç yetişkin olarak tabir edilen 18-24 yaş aralığındaki bireyler, finansal okuryazarlık yönünden neredeyse en zayıf grubu oluşturmaktadır. Bu yüzden OECD, finansal okuryazarlığın küçük yaşlardan itibaren başlaması gerektiğini ve okullarda bu eğitimin verilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Öyle ki, finansal okuryazarlık eğitimi uzun bir zaman aralığını ifade etmektedir ve küçük yaşlarda bu eğitime başlamak çok önemlidir. Ayrıca bireylerin toplum gelişimine katkı sağlamaları gibi bir ödevleri olduğu düşünüldüğünde de kazandıkları bilgi ve becerileri nasıl toplumun yararına kullanacaklarına dair bilgileri de yine okulda verilen örgün eğitim sayesinde öğreneceklerdir (OECD/INFE, 2012; Temizel ve Bayram, 2011; Kasman vd., 2018).

2.1.3.4. Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Eğitim, çok boyutlu ve geniş zamana yayılmış sürekli bir faaliyeti ifade etmektedir. Bireyler, doğumlarından itibaren yaşlılık dönemlerine değin her geçen gün yeni bir şeyler öğrenmekte ve yeni tecrübeler edinmektedirler. Bu eğitim süreci

kimi zaman informal bir şekilde sürdürülürken, kimi zaman da bireyin en azından 12 yıl zorunlu bir şekilde aldığı formal eğitim olarak verilmektedir. Hemen her bireyin aldığı bu 12 yıllık zorunlu eğitim sürecinde finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi de büyük önem taşımaktadır. Zira finans eğitimi ve finansal okuryazarlık becerisi, ailelerin çocuklarına kaliteli bir şekilde verebilecekleri bir eğitim değildir. Nitekim finansal okuryazarlık, ailelerin ekonomik durumları, okuryazarlık durumları ile de yakından ilişkilidir. Ekonomik yönden varlıklı olan ailelerin çocukları finansal sistemin içerisinde daha çok yer almakta ve ekonomik ilişkilere daha çok katılım sağlamaktadırlar. Bu durumda ekonomik durumu iyi olmayan ve ailelerinde okuryazar oranı düşük olan bireylerin -kaldı ki sosyo-ekonomik seviyesi yüksek bireyler de sistematik bir eğitime ihtiyaç duymaktadır- finansal okuryazarlık eğitimi alması elzemdir.

Finansal okuryazarlık eğitimi denildiğinde akıllara yalnızca finans ile ilgili kavramların, matematiksel işlemlerin yahut da grafik okuma ve para işlemleri yapmanın öğretilmesi gelmemelidir. OECD finansal eğitimi, bireylerin finansal anlayışlarını geliştirdikleri bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte ürün ve kavramlar; bilgi yoluyla, talimatlar ve/veya objektif tavsiyeler yoluyla, finansal risklerin ve fırsatların daha fazla farkına varma, bilinçli seçimler yapma, finansal refahlarını iyileştirmek için etkili önlemleri alma becerisi ve güveni geliştirir (Atkinson ve Messy, 2012). Görüldüğü üzere finansal okuryazarlık ekonomik hayatın idame ettirilmesinde işlem ve kavramların ötesinde bir karar verme, planlamalar yapma, hane ekonomisine yönelik davranışta bulunma gibi çok boyutlu bir alandır.

Gelinen süreçte yaşanan değişimlerin en büyüklerinden birisi de bireylerin finansal kararlarından ve risklerden direkt olarak kendilerinin sorumlu olmalarıdır. Geçmiş dönemlerde emeklilik ve sigorta gibi finansal işlemleri devlet düzenlerken, liberalleşme süreci ve reformların bir getirisi olarak bu işlemlerden bireyler kendileri sorumlu olmaktadır. Bu durumda finansal refahlarını sağlamak için bireylerin finansal konulara hakim olması önem kazanmaktadır ve bu hakimiyeti de finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde kazanabileceklerdir (Gökmen, 2012: 40). Burada söylenmesi gereken bir diğer önemli nokta da yalnızca okul çağı çocukları yahut ekonomik gelir düzeyi düşük bireylerin değil toplumun bütün kesiminin planlı bir finansal okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duyabileceği gerçeğidir. Bu gerçeklik de göstermektedir ki eğitim seviyesi ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir

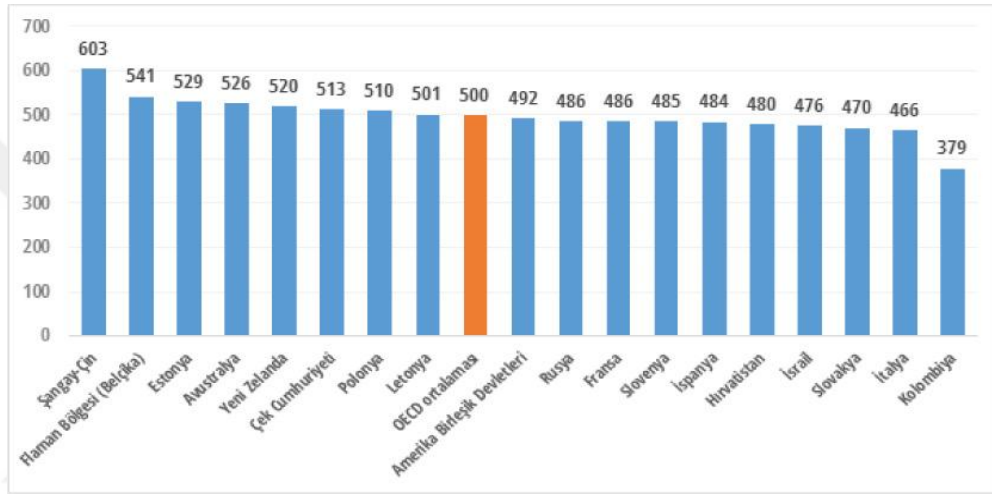
korelasyonun varlığından söz etmek oldukça güçtür. Zira ülkelerin dönemsel olarak yaşadıkları ekonomik krizler ve buhranlar küresel boyutlara ulaştığından, bireyler arasında tasarruf ve gelecek yatırımı gibi konularda yetersizliklerin görülmesi gibi nedenlerle uluslararası boyutta finansal okuryazarlık eğitim eylem planlarının varlığına ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Öyle ki, okullarda öğrencilere yönelik hazırlanacak müfredat programları, okul dergi ve gazetelerinde finansal okuryazarlık konularına değinilmesinin önemli olduğu kadar yetişkinler için de broşürler, eğitim programları, konferanslar, dergiler, tv, radyo vb. kitle iletişim araçları ekseninde topyekun bir finansal okuryazarlık eğitimi seferberliğine ihtiyaç duyulmaktadır (Özçam, 2006; Bayram, 2010; OECD, 2012; Aydın, 2018).

Finansal okuryazarlık eğitiminin kapsamına dair pek çok görüş öne sürülmektedir. Bu doğrultuda 2008 ekonomik krizine de vurgu yapılarak Koenig (2007), Eskici (2014), TC Kalkınma Bakanlığı (2014), Şahin ve Barış (2017), Sakıncı (2018)' de belirtilen ortak görüş, finansal okuryazarlık eğitiminde tasarruf, borçlanma, geleceğe dair planlamalar yapma ve doğru kararlar alma süreçlerine öncelik verilmesi yönündedir. Öte yandan Özçam (2006), finansla ilgili bilgilerin aktarımından ziyade finans eğitiminin bu bilgileri kavrama, değerlendirme ve kullanma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğine değinmiştir. Gökmen (2012), Fettahoğlu (2015), finansal okuryazarlık eğitiminin daha çok makroekonomik boyutuna dikkat çekerek, bireylerin tasarruf yapma, bilinçli yatırımlarda bulunma ihtiyaçlarına yönelik harcamalar yapmalarının ülke ekonomisine de önemli derecede katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Bunların yanında Temizel ve Bayram (2011), finansal okuryazarlık eğitime yönelik içeriğin mevcut ihtiyaç analizinin yapılmasından sonra belirlenmesi gerektiğini aktarmaktadırlar. Nitekim baştan bir içerik belirlemeden ziyade ihtiyaç analizi yaparak, bireylerin finansal okuryazarlığa ne yönde ve hangi alanlarda gereksinim duydukları belirlendikten sonra içeriğin buna göre düzenlenmesi fikri mantıklı görünmektedir.

Finansal okuryazarlık eğitiminde strateji ve planlama çok önemlidir. Bir plan ve program dahilinde, belirlenen stratejilere yönelik finans eğitimi verilmediğinde sonuçlar beklenildiği şekilde iyi çıkmayabilir. Bu görüşü destekler nitelikte PISA' nın 2012 değerlendirmesinde finansal okuryazarlık performansı en yüksek ülke Çin olurken Fransa, İtalya, Slovenya, Hırvatistan gibi matematik becerisi yüksek ülkelerin öğrencileri finansal okuryazarlık puanlarında düşüş yaşamışlardır. Bu durumun en

önemli sebeplerinin başında bu ülkelerin doğru bir strateji ve planlamalarının olmayışı kabul görebilir. Öte yandan Estonya gibi nispeten küçük bir ülke bu puanlamada 3. sırada kendisine yer bulmuştur. Estonya'nın bu başarısını sağlayan en önemli etken de finansal okuryazarlık eğitiminde strateji ve planlama geliştirebilen sınırlı sayıda ülkelerden birisi olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer ülkeler ile ilgili verileri de aşağıdaki Tablo 4' te görmek mümkündür (Aydın, 2018).

Şekil 3: PISA 2012 Sonuçlarına Göre Katılımcı Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Performansları (Aydın, 2018:16)

OECD 2005 yılından bu yana ülkelerde finansal okuryazarlık eğitimini geliştirmeye ve sistematik bir hale getirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Ancak finansal okuryazarlık eğitiminin önündeki en büyük engeller; siyasi irade eksikliği, kaynak ve malzeme eksikliği, aşırı kalabalık müfredat ve yetersiz uzmanlık olarak öngörülmektedir. Bu doğrultuda OECD, INFE (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı) aracılığı ile finansal okuryazarlık eğitime yönelik tavsiye niteliğinde şu maddeleri deklare etmiştir:

- Koordineli bir ulusal strateji ile okullar finansal eğitimin bir parçası olmalıdır. Uygulanacak strateji, uygunluk ve uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için görünür bir lider veya koordinasyon organına sahip olmalıdır. Eğitim sistemi ve mesleği de stratejinin geliştirilmesine dahil edilmelidir.
- Hedefleri, öğrenme çıktıları, içeriği, pedagojik yaklaşımları, kaynakları ve değerlendirme planlarını belirleyen bir öğrenme çerçevesi olmalıdır.

İçerik; bilgi, beceri, tutum ve değerleri kapsamalıdır. Çerçeve; ulusal, bölgesel veya yerel olabilir.

- Mümkmn olduğunca, başlangıçta sürdürülebilir bir finansman kaynağı tanımlanmalıdır.
- Finansal eğitim, ideal olarak örgün eğitimin başlangıcından başlayarak öğrencilerin okuldaki zamanının sonuna kadar devam etmelidir.
- Finansal eğitim, ideal olarak okul müfredatının temel bir parçası olabilir. Ayrıca bağımsız bir konu olarak öğretilebileceği gibi matematik, ekonomi, sosyal bilimler ve vatandaşlık gibi disiplinler ile de entegre edilebilir.
- Öğretmenler yeterince eğitilmeli ve kaynaklandırılmalı, finansal okuryazarlığın ve ilgili pedagojik yöntemlerin öneminden haberdar olmalı ve finansal okuryazarlığı öğretmek için sürekli destek ve eğitim almalıdırlar.
- Öğrencilerin çalışma seviyelerine uygun, kolayca erişilebilir, nesnel, kaliteli ve etkili öğrenme araçları hizmete koşulmalıdır. Bunun yanında okullara ve öğretmenlere sunulan pedagojik kaynaklar da nitelikli olmalıdır.
- Öğrencilerin ilerleme durumu değerlendirilmeli ve başarıları tanımlanmalıdır (OECD/INFE, 2012: 6).

Finansal okuryazarlık eğitiminde en önemli noktalardan bir tanesi de dersler de kullanılacak materyallerdir. Öğretmenler derslerinde kullanacakları öğretim yöntem ve teknikleri doğrultusunda uygun materyalleri seçerek dersleri daha interaktif bir hale getirebileceklerdir. Bu konuyla alakalı dünya ülkelerinden çeşitli örnekler vermek mümkündür. Bu ülke örneklerinden birisi Danimarka olabilir. Danimarka' da bireylerde bütçe yönetimi, birikim yapma ve yatırım gibi becerileri geliştirmek için okullarda kullanılan ve 13-15 yaş arası bireylere hitap eden "*Funny Money (Eğlenceli Para)*" isminde bir öğretim materyali geliştirilmiştir. Bu materyalin işleyiş prensibi ise, çeşitli parasal problemlerin bulunduğu kısa filmleri öğrencilerin izlemeleri ve buradaki problemleri çözmeye çalışmaları şeklindedir. Bunun dışında İrlanda' da geliştirilen "*Money Matters (Para Meseleleri)*" adındaki öğretim materyali sayesinde Sosyal Eğitim dersi kapsamında bireylerde sorumluluk alma bilincinin geliştirilmesi için kullanılmaktadır. Estonya' da konuyla alakalı öğretim materyalleri web eğitim portalı üzerinden kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır. Bu materyaller

devlet kurumlarının yanında özel kuruluşların da katılımları ile hazırlanmıştır. Hollanda, İspanya ve Portekiz' de ise web portalı üzerinden daha çok öğretmenlere rehber olması ve kaynak sağlaması için materyaller geliştirilmiştir. ABD' de ise geliştirilen materyallerin yanı sıra bu eğitim materyallerinin etkililiğini ve ulusal öğretim programı ile uyumluluğunu belirlemek amacıyla "*Quality Mark (Kalite Simgesi)*" adında bir standart belirlenmiştir (TEDMEM, 2016).

Görüldüğü üzere çoğu ülke finans eğitiminin önemi idrak etmiş ve hem öğretim programı hem de materyaller bazında çalışmalarını ilerletmişlerdir. Türkiye' de ise 2018 yılında revize edilen sosyal bilgiler dersine ait öğretim programı içeriğine bakıldığında finansal okuryazarlık becerisi programa dahil edilmiş ve "üretim, dağıtım ve tüketim" öğrenme alanına ait içerikler ile verilmesi amaçlanmıştır. Burada önemli bir nokta, sosyal bilgiler dersinin hem okul içi hem de okul dışı etkinliklere elverişli ve çok boyutlu bir ders olması hasebiyle finansal okuryazarlık konularının öğretiminde sadece sınıf içi etkinliklerle sınırlı kalınmaması gerekliliğidir. Bu doğrultuda kamu-özel sektör işbirliği ile öğrencilere devletin ekonomiyle ilişkili kurumlarına geziler düzenlenmesi, pazar yeri gezileri, emniyet birimlerinde dolandırıcılık ile ilgili örnek vakaların yerinde incelenmesi, doğrudan alış-veriş işlemlerini öğrencilerin yapması sağlanarak bireylerin ekonomi ile haşır neşir olmalarının sağlanması yönünde doğrudan yaşantılar yoluyla finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılması daha etkili sonuçlar verecektir.

2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Finansal Okuryazarlık

Sosyal bilgiler ders programının nasıl oluşturulduğu ve neleri barındırdığına yukarıda değinilmiştir. Bu bağlamda küçük bir hatırlatma yapmak gerekirse; sosyal bilgiler programı, sosyal bilim alanlarından ilköğretim çağı (4, 5, 6, 7. sınıflar) öğrencilerinin seviyelerine uygun verilerin içeriği oluşturacak şekilde düzenlenmesi ile oluşturulmuş, disiplinler arası yaklaşımı benimseyen bir ders programıdır (Öztürk, 2012).

Finansal okuryazarlığın sosyal bilgiler ile ilişkili olmasında can alıcı nokta da bu sosyal bilimler ve sosyal bilgiler bağıntısından doğmaktadır. Bir sosyal bilim alanı olan ekonomi bilimi, matematiksel işlemler ve karmaşık finansal kavramlar haricinde özelinde insanı ve insanın ekonomik faaliyetlerini konu alan sosyal bir bilim dalıdır. Ayrıca vatandaşlık eğitimini kendisine ana hedef seçen başat derslerden olan sosyal bilgiler, toplumun huzur refahını sağlayacak, toplumsal gelişmeyi ve devamlılığı

sağlayacak, toplumun sorunlarına çözüm yolları üretecek bireyler yetiştirme gibi amaçlara da hizmet etmektedir. Hal böyle iken, yapacağı tasarruflarla toplumda ekonomik kalkınmayı sağlayacak, finansal ilişkilere girecek, bu ilişkilerinde kavramlara ve bilgilere hakim, akılcı ekonomik planlamalar yapabilecek ve bu planlamalarını etkili bir şekilde uygulamaya dökebilecek bireylerin yetiştirilmesinde kısacası "finansal okuryazar" nesillerin yetiştirilmesi noktasında büyük bir göreve sahiptir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012; Güvenç, 2017).

Bireyler her geçen gün finansal okuryazarlık becerisine daha da fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Bundaki başlıca nedenler; bankacılık sektöründeki gelişmeler, kuralsızlaşmadan kaynaklı riskler ve gittikçe karmaşıklaşan küresel ekonomi olarak belirtilebilir (Remund, 2010). Bu durumda bireylerin okul dışı yaşamları ile de yakından ilişkili bir ders olan sosyal bilgiler aracılığıyla öğrencilerde küçük yaşlardan itibaren temelleri atılacak finansal okuryazarlık becerisi ile ilerleyen yaşlarında ekonomiyle alakalı konuları daha rahat anlayabilecek, finans işlemlerinde daha güvenli adımlar atabileceklerdir. Öte yandan sosyal bilgiler derslerinde finansal okuryazarlık becerisinin öğretimi ile amaçlanan nokta; sayısal işlemler, çok karmaşık finansal kavramlar veya bir borsa uzmanının sahip olduğu bilgilerden ziyade kendi ekonomik yaşamını idame ettirebilecek oranda, sahip olduğu varlığı daha iyi değerlendirmesini, ihtiyaca göre harcama yapma, tasarruf bilinci oluşturma, maddi dolandırıcılık ve risklere karşı hazırlıklı olma gibi daha çok günlük ve hayati olaylar için kazandırılmasıdır (Bayram, 2010; Gökmen, 2012; Güvenç, 2017;).

Sosyal bilgiler derslerinde verilmesi planlanan finans eğitiminde öncelikle bireylere hedef/amaç seçimiyle birlikte planlama yapmanın önemi aktarılmalı ve planlama hususunda beceri gelişimleri sağlanmalıdır. Zira Şarlak (2012: 18) ekonomik girişimlerde başarıya ulaşmanın kriterlerini şu maddelerle belirtmiştir:

- Gerçekçi hedefler belirlemek
- Harcama ve tasarrufları bu hedeflere göre planlamak
- Planlardan şaşmamak

Sosyal bilgiler ile finansal okuryazarlık becerisi ilişkilerine değinirken, sosyal bilgiler öğretim programında bu konunun ne şekilde ele alındığına bakmak isabetli olacaktır.

2.1.4.1. Finansal Okuryazarlık Açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Cumhuriyetten bugüne incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin başlı başına ayrı bir ders olarak kabul edildiği ve kendisine özel ilk öğretim programının oluşturulduğu yıl 1968' e denk gelmektedir. Bu tarihe kadar çeşitli şekillerde verilen (tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri vs.) ders içerikleri 1968 yılında oluşturulan öğretim programı dahilinde sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiş ve ilköğretimin 4 ve 5. sınıflar düzeyinde verilmesi kararlaştırılmıştır. 1968 sonrası dönemde farklı nedenlerle sosyal bilgiler dersi yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık gibi dersler okutulsa da 1998 yılında hazırlanan öğretim programı ile sosyal bilgiler dersi bir daha değişikliğe mahal vermeyecek şekilde ve 5, 6 ve 7. sınıflar düzeyinde de okutulması kararlaştırılarak eğitimdeki yerini sağlamlaştırmıştır (Ambarlı, 2010).

Bakıldığında 1968 yılı öğretim programı ve 2018 öğretim programı arasında sosyal bilgilerin amaçları belirtilirken çok büyük bir değişikliğin olduğu söylenemez. Ancak anlayış yönünden farklılıklar ve değişimler yaşanmıştır. Özellikle 2005 yılında revize edilen öğretim programları "yapılandırmacı" bir anlayışla, öğrencilerin daha çok işe koşulduğu, disiplinler bir anlayıştan daha çok demokratik bir sınıf ortamı anlayışına, öğretmenin hakim otorite olduğu pozisyondan öğrencilere rehber ve öğrenmeyi öğretici bir konuma gelmesi gibi anlayış değişiklikleri olmuştur (Kaymakçı, 2009; Ambarlı, 2010; Sözen ve Ada, 2018).

2017 yılında taslak program olarak hazırlanan ve 2018 öğretim programı olarak resmileşen sosyal bilgiler öğretim programında teknolojik gelişmeler, bilimsel gelişmeler ve çağın gereklilikleri göz önünde bulundurularak bazı değişiklikler ve yenilikler yapma ihtiyacı hissedilmiş ve bu yönde çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir. Bu değişikliklere bakacak olursak, ünite kavramı yerine öğrenme alanları belirlenmiş ve bu öğrenme alanlarında ise baskın sosyal bilim dalının yanı sıra konuyla alakalı diğer bilim alanları da ilişkilendirilmiş ve disiplinlerarası bir anlayış benimsenmiştir. Öte yandan programda yer alan kazanım sayılarında azaltmaya ve sadeleşmeye gidilmiştir. Buradaki değişikliğin sebebi ise bireyin bir öğrenme alanında belirlenen çok fazla ve karmaşık kazanımları edinmekte zorlanacağı gerçeğidir. Bununla birlikte sosyal bilgiler derslerinde kazandırılmak istenen beceri ve değerler noktasında ise kimilerinin çıkarıldığını, kimilerinin birleştirildiğini yahut da yeni beceri ve değerler eklendiğini görmekteyiz (Sözen ve Ada, 2018).

MEB, sosyal bilgiler 2018 öğretim programında finansal okuryazarlık becerisi öğretimi "üretim-dağıtım ve tüketim" öğrenme alanı kapsamında ekonomi bilimi ile ilişkili konular ekseninde verilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda finansal okuryazarlığa dair çıkarımlarda bulunabileceğimiz açıklamayı MEB şu şekilde yapmaktadır:

"Bu öğrenme alanının temelini öğrencilerin girişimci ve bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmesi oluşturur. Ülke ekonomisinde kaynakların sınırlı olduğunu kavramaları, mevcut kaynakları korumak gereğinin önemine inanmaları, kendi ekonomik yaşantısını diğerlerinininkiyle karşılaştırarak farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaları, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları geliştirmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", ekonomiyle ilgili konuların tipik temasıdır. Öğrenciler üretim, dağıtım ve tüketim ile ilgili temel kavramları öğrenir. Öğrencilerin meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri bilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2018: 15)."

MEB' in yapmış olduğu açıklama incelendiğinde öncelikle bireysel anlamda girişimcilik ve bilinçli tüketiciliğe vurgu yapılmaktadır. Sonrasında ise makroekonomik düzeydeki hedefler sıralanmış, yaşadığı ülkedeki kaynakların sınırlılıklarının farkında olması, bu kaynakların kullanımında tasarruflu davranma ve koruma bilincinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Ayrıca bireylere ilgi duydukları meslekleri tanımalarını sağlayarak bilinçli seçimler yapmaları yönünde de hedefler açıkça belirtilmiştir. Bütün bunlardan sonra sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar tablolar halinde incelenerek finansal okuryazarlığa yönelik çıkarımlarda bulunulacak ve öğretim programının içeriğine değinilecektir.

2.1.4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Finansal Okuryazarlık Kazanımları

Tablo 2: 4. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2018: 15-16)

1	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
2	Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.
3	Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
4	Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
5	Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

4. sınıf kazanımları incelendiğinde yaş ve olgunlaşma düzeyi dikkate alınarak karmaşık kazanımlardan ziyade basit finansal davranışlar geliştirmeye yönelik maddeler belirlendiği göze çarpmaktadır. Bakıldığı zaman ilk kazanım Maslow' un belirlemiş olduğu hiyerarşi ile ilişkilidir. Öyle ki Maslow hiyerarşisinde ilk basamak olan "fizyolojik ihtiyaçlar" bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmesi için zorunlu olan ihtiyaçlardır (McLeod, 2018). Burada da bireylerin sınırsız istekleri arasından ihtiyacına dönük olanları belirlemesi ve harcama kararlarını buna göre vermesi beklenirken finansal okuryazarlığın en temel ilkelerinden birisi yerine getirilmiş olmaktadır. Öte yandan bireyleri aile ve yakın çevresinde ekonomik ilişkilere ısındırmaya, tüketiciliğe yönelik bilgilerin verilmesine, kendi bütçesini oluşturmasına yönelik kazanımların da yer aldığı görülmektedir. Finansal okuryazarlığın bir diğer önemli ilkesi olan israftan kaçınma ve tasarruf etme bilinci de son kazanım olarak öğrencilere sunulmaktadır.

Tablo 3: 5. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2018: 18)

1	Yaşadığı yerin ve çevrenin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.
2	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.
3	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.
4	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.
5	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
6	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

Tablo incelendiğinde ilk kazanımdan itibaren bariz bir şekilde fark edilen nokta gelişim seviyesine uygun olarak, 4. sınıf düzeyindeki yakın çevreden çerçeve genişletilerek yaşadığı bölgeye kaydırılmıştır. Bunun yanında ekonomik faaliyetleri tanıırken sosyal yaşama ve yaşadığı bölgeye bu ekonomik faaliyetlerin ne gibi etkileri olduğunu da analiz etme kazanımına yer verilmiştir. Ekonomi ile ilgili ilişkilerin sorgulanması yönünde biraz daha karmaşık davranışların yer aldığını görmektedir. Zira üretim, dağıtım ve tüketim ağına yönelik kazanım bu kazanımların niteliktedir. Öte yandan bu öğrenme alanı kazanımlarında, disiplinlerarası anlayışı görmek de mümkündür. Öyle ki, bireyin yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile o

bölgenin coğrafi yapısı hakkında ilişki kurmasını sağlamaya yönelik kazanım belirlenmişken hukuk biliminden de tüketici olarak haklarını bilmesi ve kullanması şeklinde yararlanılmıştır. Bir diğer önemli kazanım ise tabloda yer alan 5. kazanımdır. Burada bireyin ekonomik faaliyetlere doğrudan katılımını sağlayacak, işbirliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime yönelik yeni ve yaratıcı fikirler geliştirmesi beklenmektedir. Bu davranış ile birey, doğrudan yaşantılar yoluyla girişimcilik, yaratıcılık ve finansal okuryazarlık becerilerinde artış sağlayacaktır.

Tablo 4: 6. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2018: 21-22)

1	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.
2	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.
3	Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.
4	Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
5	Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
6	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.

6. sınıf kazanımları incelendiğinde artık bireysellikten biraz daha uzaklaşıldığı ve ülke ekonomisine yönelik kazanımlar belirlendiği görülmektedir. Burada yakından-uzağa ilkesi doğrultusunda çerçevenin, önceki sınıf düzeylerindeki aile ve yakın çevre sonrasında yaşanan bölgeden nihayet ülkenin ekonomik kaynak ve faaliyetlerine genişletilmiştir. Bununla birlikte yaşanan bölge coğrafyasından da ülke coğrafyası ile ekonomik faaliyetleri ilişkilendirmeye uzanılmıştır. Öte yandan yalnızca birey, toplum ve ülke ekonomisine yönelik düşünmeden çok boyutlu bir düşünmeye geçirecek şekilde, kaynakların bilinçsizce kullanımının canlı yaşantısına etkilerine dikkat çekilerek bireylere israf ve bilinçsiz kaynak kullanımının ekosistemdeki tüm canlıları etkileyebileceği bilinci yerleştirilmek istenmiştir. Ayrıca "etkili vatandaşlık" görevine hizmet eden 4. kazanım ile bireylerin devlete karşı mali sorumluluk bilincini yerleştirmeye hizmet eden bir kazanım belirlenmiştir. Burada bahsi geçen mali sorumluluk; "finansal hükümlerin kişisel koşullar, aile ve daha büyük topluluklar üzerindeki genişleyen etkilerini takdir etme ve haklarını,

sorumluluklarını ve kaynaklarını anlama becerisidir (Kindle, 2013: 399)." Göze çarpan bir diğer önemli nokta ise 5. sınıf düzeyi kazanımları ile başlayan meslekleri tanıma süreci ve üretim, dağıtım ve tüketime yönelik yaratıcı fikirler geliştirme kazanımları gelişerek devam etmektedir.

Tablo 5: 7. sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2018: 21-22)

1	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.
2	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
3	Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.
4	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıır.
5	Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.
6	Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

7. sınıf kazanımlarına gelindiğinde ise ekonomik faaliyetlerde özellikle üretim bandında rol oynayan toprak (doğa) faktörüne vurgu yapılarak tarihsel süreçte toprağın üretimde neden önemli olduğu kavratılmak istenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta 7. sınıf kazanımlarında, MEB (2018: 9) öğretim programında belirtilen "zaman ve kronoloji algılama" temel becerisine dönük kazanımlara önem verilmesidir. Nitekim "toprağın tarihsel süreçte üretimdeki önemi" ve "tarih boyunca Türklerde meslek edindirmeye" yönelik kazanımlar bu amaca hizmet etmektedir. Öte yandan teknolojik gelişmelerin üretim, tüketim ve dağıtımını ne şekilde etkilediğine yönelik kazanımın yer alması da finansal okuryazarlık becerisi ile bireyleri günümüz teknolojisi ile karmaşıklaşan finansal sistemlere hazırlama amacı ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bunların dışında yakın çevre, bölge, ülkede boyutlarından nihayet dünya boyutu işe koşulmuş ve ülkelerarası ekonomik ilişkilerin sonucu ortaya çıkan mesleklerin de bilincinde olarak, finansal bir okuryazar bilinciyle doğru mesleki kararlar vermeye dönük kazanımlar belirlenmiştir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Er vd. (2017), finansal eylem ve finansal okuryazarlık ilişkisini sorguladıkları çalışmalarında üniversite öğrencilerinin kredi, burs ve kredi kartı kullanımı gibi farklı finansal eylemleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemeye çalışmışlardır. Finansal eğitim yönünden farklılık arz eden İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile Mühendislik Fakültesi öğrencileri olmak üzere iki ayrı bölümden oluşan örneklem seçilmiştir. Bu araştırma sonucunda bütün bulgular birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin finansal okuryazarlık bilgi düzeylerinin düşük olduğu neticesine ulaşılmıştır. Bununla birlikte bazı konularda farklılıklar olsa da gerek mali yardım alan öğrenciler ve mali yardım almayan öğrenciler ile kredi kartı kullanan ve kredi kartı kullanmayan öğrenciler arasında ve gerekse finansal eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerle bu anlamda eğitim düzeyleri daha düşük olan öğrenciler arasında belirgin farklılıklar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar, bireylerin finansal eğitim ve finansal okuryazarlık durumlarının finansal eylemleri konusunda belirgin bir farklılık oluşturmadığını belirtmişlerdir.

Biçer ve Altan (2016)' in üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören "sağlık yönetimi, hemşirelik ve ebellek" bölümlerinden 1380 kişiye uygulama yapmışlardır. Bu çalışmaya göre finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Öte yandan finansal eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık algıları eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguyla ilişkili olarak öğrencilerin okudukları bölümlere göre finansal okuryazarlık tutum puanları yönünden farklılıklar gözlenmiştir. Bölümlere yönelik karşılaştırma sonucunda sağlık yönetimi okuyan öğrencilerin puanları diğerlerinden daha yüksek çıkmıştır. Buradaki en önemli etken sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin finansal yönetim, muhasebe, ekonomi gibi dersler almaları sonucu finansal ilgi ve tutumlarının daha yüksek olması şeklinde belirlenmiştir.

Güvenç (2017), "Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık" adlı çalışmasında, okul öğretim programlarında yer alan finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını saptayarak öngörülen finansal okuryazarlık düzeyini saptamayı hedeflemiştir. Güvenç' in bu amaç doğrultusunda hazırladığı tabloya göre öğretimin

ilk dört kademesinde (1-4. sınıflar) matematik dersi öğretim programında 2, hayat bilgisi dersi öğretim programında 7, sosyal bilgiler dersi öğretim programında 6, Türkçe dersi öğretim programında 1 ve fen bilimleri dersi öğretim programında da 1 olmak üzere finansal okuryazarlıkla ilgili öğrenme çıktılarını tespit etmiştir. Burada hayat bilgisi dersini de sosyal bilgilerin yaş seviyesi düşük bireyler için hazırlanmış alt programı olarak kabul ettiğimizde sosyal bilgiler programında, finansal okuryazarlık ile ilgili 13 öğrenme çıktısının yer aldığı yorumu yapılabilir. Ayrıca öğretimin ikinci kademesi olan ortaokul (5-8. sınıf) öğretim programları incelendiğinde matematik dersinde 2, sosyal bilgiler dersinde 3, vatandaşlık dersinde 2 öğrenme çıktısının finansal okuryazarlık ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Burada da sosyal bilgiler ile vatandaşlık dersi birleştirildiğinde, finansal okuryazarlık ile ilişkili 5 öğrenme çıktısı olmak üzere en çok içeriği sosyal bilgilerin barındırdığı söylenebilir.

Atkinson ve Messy (2012), yaptıkları çalışmada finansal bir okuryazar olarak hanehalkı ekonomisine katılım ve finansal davranışı konu edinirken, kaç kişinin kendi evlerinde günlük para yönetimi kararları için kişisel veya ortak bir sorumluluk üstlendiklerini belirlemeye çalışmışlardır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Almanya ve Estonya gibi ülkelerdeki katılımcıların çeyreğinden daha azı katılımcı, hane ekonomisinde bireysel veya ortaklaşa bir sorumluluk üstlendiklerini, Malezya' da ise bu rakamın 3/4 olduğu saptanmıştır.

Chen ve Wolpe (1998), "Üniversite öğrencileri arasında kişisel finansal okuryazarlık analizi" isimli çalışmalarında, öğrencileri kişisel finansal bilgi konusunda yetersiz olduklarını saptamışlardır. Bunun yanında öğrenciler kira konularında daha yüksek puanlar almışlar ancak diğer kişisel finans konularında yetersiz kalmışlardır. Öğrencilerin kira konularında başarı göstermesi ihtiyaç gerekliliği ile olmuştur. Öyle ki, okula başlayınca ev tutmaları gerekmekte ve bu konuyu öğrenmeye mecbur kalmaktadırlar. Öte yandan genel finansal bilgi, tasarruf ve borçlanma, sigorta ve yatırım gibi başlıklarda başarısız oldukları tespit edilmiştir.

Mercan vd. (2012)' nin Ulaştırma Bakanlığı' na bağlı bir şubede çalışanlar üzerinde yaptıkları deneysel bir araştırma sonucunda bu birimde çalışan bireylerin eğitim durumlarına göre ekonomi okuryazarlığı noktasında, yüksek lisans eğitimine sahip bireylerin daha alt seviye eğitim durumuna sahip bireylere göre daha yüksek

seviyede oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında ankete katılan çalışanların bireysel ekonomi kullanımı boyutunda yüksek düzeyde ekonomi okuryazarı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Alkaya ve Yağlı (2015)' nin Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada finansal bilgi, tutum ve davranışlar ölçülmeye çalışılmıştır. Bu araştırma neticesinde temel düzeyde finansal ürün bilgisi sorularında öğrencilerin yalnızca %14'ü gibi düşük bir bölümü doğru yanıtlar verebildikleri belirlenmiştir. Öte yandan finansal tutum ve davranış sorularında olumlu bir yaklaşım sergilemişlerdir. Araştırma bulgularından finansal davranış kategorisinde öğrencilerin finansal konuları takip etmede sırasıyla; internet (%61,6), televizyon (31,9), gazete ve dergi (%4,3), kitap (%2,2) gibi kitle iletişim araçlarından faydalandıkları belirtilmiştir.

Hastings, Madrian ve Skimmyhorn (2013), yapmış oldukları çalışmada finansal eğitim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiye dair ilginç bulgular paylaşmışlardır. Bu çalışmada finansal eğitimin finansal okuryazarlığı artırdığına yönelik kanıtların oldukça sınırlı olduğundan bahsetmektedirler. Ampirik çalışmayı kullanan başka çalışmalardan da bahsederek finansal eğitim ile bireysel performans arasında hemen hemen hiçbir ilişkiye rastlanmadığını aktarmaktadırlar.

Fairfax (2018), Amerikalı bireyler ve yatırımcıları konu edindiği çalışmasında, Amerikalı yatırımcılar da dahil bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca finansal okuryazar olamama durumunu "finansal cehalet " kavramıyla açıklayan Fairfax, bu cehalet durumunun federal menkul kıymetler ve kamu ekonomisi açısından büyük bir sorun teşkil ettiğini saptamıştır.

Eskici (2014)' nin, "Seçilmiş ülke örnekleriyle finansal okuryazarlığın önemi ve tasarruflar üzerindeki etkileri" isimli yüksek lisans tezi önemli bulgular barındırmaktadır. Seçilmiş on altı ülke üzerinde yapılan çalışmada, bu ülkelerin insani gelişim endeksi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin, tasarruf oranları eğilimleri ile arasında bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Ancak bu etkileşimin basit ve kolay anlaşılabilirlikten uzak olduğu da belirtilmektedir. Öyle ki, bazı ülkelerde bireyleri tasarrufa yönlendiren etmenleri finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması ile açıklayabilirken, bazı ülkelerde bu etmenlerin bireylerin finansal geleceklerinden duydukları kaygı ile açıklanabileceği söylenmektedir.

Şahin ve Barış (2017), bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri yükseldikçe tasarruf yapma ihtimallerinin de artacağı hipotezinden hareketle, Tokat il merkezindeki kamu çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf davranışları üzerinde etkili olup olmadığını inceledikleri çalışmalarında beklenenin tersine, Tokat ilindeki kamu çalışanlarının temel düzey finansal okuryazar olmaları ile tasarruf durumları arasında %10 anlamlılık düzeyinde zayıf bir ilişki saptamışlardır. İlişkinin bu kadar zayıf çıkmasının nedenlerini ise, katılımcıların tasarruf için kullandıkları araçların büyük oranda yastık altı altın, Türk Lirası, döviz ile bankada vadeli/vadesiz mevduat, bankada döviz gibi tercih edilmesinde karmaşık bilgilerle ihtiyaç duyulmayan ve kullanım açısından her hangi bir zorluk taşımayan araçlar olmasıdır. Çalışmanın genelinde ise diğer demografik özellikler ile birlikte finansal eğitimin tasarruf davranışları üzerinde etkili olabileceği belirtilmektedir.

Krizek ve Hradil (2012), finansal okuryazarlık araştırmalarının yalnızca yüksek veya düşük gelirli bireyler üzerinde uygulanmasını yadırgayarak üniversite öğrencilerinin finansal açıdan tavsiyede bulunabilecek bir gurubu oluşturduklarını belirtmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda Prag Üniversitesi öğrencileri üzerinde elektronik ortamda anket uygulaması ile yapmış oldukları araştırma neticesinde üniversite öğrencilerinin buldukları topluma finansal tavsiyelerde bulunabilecek donanımda olduklarını tespit etmişlerdir. Bunun yanında finansal okuryazarlık tutum ve davranışı, düşük eğitilmiş ve dolayısıyla sürdürülebilir bir ev bütçesi oluşturmanın ve sürdürmenin muhtemelen daha karmaşık olduğu düşük gelirli gruplar üzerinde daha ciddi bir etkiye sahip olabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Er ve Taylan (2017), "Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesine yönelik bir araştırma" başlıklı çalışmalarında gençlerin finansal okuryazarlık durumlarını inceleyerek düşük çıkması halinde çeşitli çözüm önerileri geliştirme yolu ile bireyleri finansal teori ve kavramlar hakkında bilinçlendirmeyi amaç edinmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, gençlerin önemli bir bölümünün (%45) aile, geriye kalan dilimde %18 medya (tv, gazete, dergi), %15,6 okul ve %12,9 sosyal medya oranları ile bireylerin ekonomi ve finans ile ilgili terimlerle karşılaştıkları yönündedir. Öte yandan finansal tutum ve davranışlara ilişkin bulgularda, bireylerin büyük bir çoğunluğunun (%50) kısa vadeli para yönetimine yönlendirildiği anlaşılmıştır. Ayrıca finansal tasarruf noktasında da bireylerin sadece %18,6' sının tasarruf şeklinde cevap verdiği görülmüş ve buradan hareketle bireylerin

gelecekle ilgili finansal davranış bilincine sahip olmadığı yönünde bir yoruma gidilmiştir.

Lusardi ve Tufano (2009) finansal okuryazarlığın borçlanma ile ilgisini araştırarak bir borç okuryazarlığı kavramı oluşturmuşlardır. Bu araştırmalarının sonucunda bireylerin eksik finans bilgisi nedeniyle bilinçsiz borçlanmaya gittiklerini belirtmişlerdir. Bu görüşe kanıt olarak kredi kartı kullanımlarında daha az finansal bilgiye sahip olanların daha yüksek finansal bilgiye sahip olanlara oranla çok daha fazla maliyet harcamasında bulduklarını belirtmişlerdir.

Mandell ve Klein (2009)' in, "Finansal okuryazarlık eğitiminin sonraki mali davranış üzerindeki etkisi" isimli çalışmalarında üç ayrı liseden öğrenciler finansal okuryazarlık eğitim kursuna alınmış ve bir süre eğitim verilmiştir. Eğitim sonrasında finansal okuryazarlık durumu üç ayrı kategoride; finansal okuryazarlık üzerine ders etkisi, finansal tutum üzerine ders etkisi ve finansal davranış üzerine ders etkisi şeklinde incelenmiştir. Uygulamaların ardına elde edilen bulgular beklenenin aksine olmuştur. Finansal okuryazarlık eğitimi kursu alanlar ile almayanlar arasında çok büyük farklar gözlenmemiştir. Bazı sorularda finansal okuryazarlık eğitimi almayanların daha yüksek puanlar aldıkları dahi görülmüştür. Araştırmanın amacına yönelik bir kaç yıl sonunda kurs alan bireylerin almayanlara oranla daha fazla finansal okuryazar olmadıkları gözlenmiştir.

Apan ve Ercan (2017)' in dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık boyutlarından oluşan beş faktör kişilik özelliklerinin finansal okuryazarlığı ne yönde etkilediğine yönelik yapmış oldukları araştırma önemli bulgular içermektedir. Buna göre zikredilen ilk üç faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, sorumluluk ve uyumluluk) boyutunun finansal okuryazarlık boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Öte yandan son iki faktörlerden duygusal dengesizlik boyutunun finansal okuryazarlık boyutu üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi tespit edilmiştir. Son faktör olan deneyime açıklığın ise finansal okuryazarlık boyutu üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu açıklanmıştır. Bu sonuçlardan çıkan sonuç ise duygusal dengesizlik yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık için normal davranışları beklenemez. Öte yandan yeniliklere açık kişilik özelliğine sahip bireylerin ise yeterli finansal okuryazarlık düzeylerine sahip olmaları olasıdır.

Kubak, Tkacova, Androniceanu, Tvaronavičienė ve Huculova (2018)' nın Slovakia' daki üniversite öğrencileri arasında yapmış oldukları finansal okuryazarlık araştırmasında finansal bilginin cinsiyet faktörüyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırma neticesinde erkek katılımcıların, kadın katılımcılardan daha fazla finansal bilgi birikimine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada uygulanan anket sonucuna göre erkeklerin sadece %10,13 oranında finansal olarak okuma yazma bilmediği, buna karşın bu rakamın kadın katılımcılarda %30,87 olduğu tespit edilmiştir.

Sakınç (2018)' ın işletme bölümü mezunu bireyler üzerinde finansal okuryazarlık durumlarını inceleme amaçlı yaptığı çalışmada ise, bireylerin basit bölme işlemlerini büyük çoğunluğun doğru yapabildiğini ancak faiz ve paranın zaman değerine (enflasyon) yönelik sorulara ise katılımcıların yarısından fazlasının yanlış cevap verdiklerini tespit etmiştir. Araştırmanın genel sonucu olarak bireylerin finansal okuryazarlık açısından oldukça yetersiz oldukları, bu durumun OECD/INFE araştırma bulguları ile de örtüştüğü açıklanmıştır.

Yardımcıoğlu ve Yörük (2016)' ün, "Türkiye' deki finansal okuryazarlığın ve farkındalığın durumu" adlı çalışmaları ülke profili hakkında önemli bulgular içermektedir. Bu araştırma örneklem olarak seçilen Kahramanmaraş' da çalışmakta olan bireyler üzerinde yürütülmüştür. Belirlenen on sekiz hipotezden bu araştırma için önemli olan bulguları paylaşmak yerinde olacaktır. Bu araştırma bulgularına göre, cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bunun yanında kredi kartı kullanımı ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. "İnternet bankacılığı kullanımının finansal okuryazarlık üzerine etkisi vardır" hipotezi de bu araştırma ile doğrulanmıştır. Buna göre internet bankacılığı kullanan bireyler kullanmayanlara oranla daha fazla finansal okuryazarlık davranışı sergilemektedir. Ayrıca meslek durumunun (gruplar arası, gruplar içi) finansal okuryazarlığa da etkisi tespit edilmiştir. Çalışan bireylerin eğitim durumlarının finansal okuryazarlığa etkisi de doğrulanmış ve kabul edilmiştir. Araştırmanın genel sonucu olarak ise bireylerin finansal okuryazarlığa karşı olumlu bir algıya sahip oldukları belirtilmiştir.

Kindle (2013) ise sosyal hizmet öğrencileri arasında yapmış olduğu çalışmada bu öğrencilerin finansal okuryazarlık bilgi düzeylerini tespit etmeye çalışmıştır. Buna

göre sosyal hizmet öğrencilerinin büyük çoğunluğu (%61,3) finans bilgi anketinde %70' ten daha fazla puan almışlardır. Buradan hareketle bireylere yardımcı olmak için sosyal hizmet öğrencilerinin çok daha fazla finansal bilgi sahibi olması gerektiği kanısına varılmıştır.

Anthes (2004), finansal okuryazarlığın yokluğu durumundaki finansal cehalet konusunun temel teşkil ettiği araştırması; "Amerika' da finansal cehalet" isimli çalışmasında iki önemli bulgu paylaşmıştır. Bunlardan ilki finansal okuryazarlığı devam ettiren faktörlere yönelik çıkarımlarıdır. Buna göre:

- Ekonominin artan karmaşıklığı
- Sosyal güvenlik, emekli aylıkları ve kişisel tasarrufların önem arz etmesi
- Servet biriktirme için harcanan zamanın artışı
- Daha uzun yaşam
- Finansal eğitim yokluğu
- Aşırı yüklenmiş bilgiye karşın cehalet
- Anlık tatminler
- Ekonomik düşüşler ve felaketler finansal okuryazarlığın devamını sağlayan durumlar olarak görülmüştür.

Anthes (2014)' in paylaştığı ikinci önemli bulgu Amerika' da planlanan finansal okuryazarlık hareketlerine yöneliktir. Bu planlamalar genel olarak NEFE (National Endowment for Financial Education/Finansal Eğitim için Ulusal Yardım) konseyince yürütülmüştür. Buna göre:

- Finansal Bağımsızlık Projesi
- NEFE Lisesi Finansal Planlama Programı
- NEFE ve Reklam Konseyi Ortaklığı
- Finansal Eğitim Takas Merkezi
- Hibe Programları olmak üzere çeşitli projeler geliştirildiğinden bahsetmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik açıklamaların bulunduğu konu başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Nicel araştırmalar, pozitivist paradigma ekseninde gelişmiş ve insanı doğa bilimlerinin sistematik ve şaşmaz araçları-yöntemleri ile açıklamaya çalışarak deney ve gözlemi sosyal araştırmalarda kullanmaya imkan sağlamıştır (Arı, Armutlu, Tosunoğlu, Toy, 2009; Demir, 2014). Nicel araştırma yöntemleri, nitel araştırma yöntemlerinin amaç edindiği sosyal gerçekliği kendi içinde ve ortamında bütünsel bir şekilde değerlendirme karakteristiğinden uzak bir şekilde nesnel, yanlılıktan uzak, genellenebilir neden sonuç ilişkilerini ortaya koyabilecek gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlara yönelik sayısal veriler elde etmeyi amaçlamaktadır (Türnüklü, 2001). Bu çalışmada, nicel araştırma yöntem desenlerinden en sık kullanılanlarından birisi olan tarama deseni (survey pattern) kullanılmaktadır. Tarama deseni, bir evrenden seçilen örneklem üzerinde bir konu veya problemle alakalı bireyleri sorgulamak için yapılan çalışmalar yoluyla bireylerin tutum, eğilim veya görüşlerinin nicel/sayısal olarak betimlenmesini ve daha sonra bu cevapların açıklanması süreçlerini içeren araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Demir, 2014; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2015). Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey veya nesnenin kendi koşullarında ve olduğu gibi betimlenmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Bilinmek istenen ve merak edilen bir "şey" vardır ve onu doğru bir şekilde gözlemek önemlidir. Kısaca tarama modeli, bir araştırma için sayısal veri toplama yöntemidir (Karasar, 2013: 77).

Tarama yönteminin araştırmalarda yer alan kullanım alanlarına bakıldığında geniş bir çerçeve çizilebilir. Eğitim araştırmaları, sosyal araştırmalar, ülke geneli seçimlerde oy oranı araştırmaları, çeşitli firmaların ürün pazarlama konusunda potansiyel müşterilerin görüşlerinin alınması vb. araştırmalarda kullanılageldiği

görülmektedir. Tarama yönteminin sık kullanılmasının nedenini Wienclaw (2017), örneklemin cevaplarının, temel alınan popülasyonun varsayımsal tepkilerini temsil edeceği savıyla açıklamaktadır. Burada tarama yönteminin sıklıkla tercih edilmesinde bu nicel araştırma yönteminin bünyesinde barındırdığı bazı özellikleri ve avantajlı durumları ön plana çıkarmaktadır. Bu özelliklerin neler olduğu konusuna Karakaya (2014: 60) şu şekilde açıklık getirmektedir: "Tarama araştırmalarının sahip olduğu özelliklerden birincisi, bu tür araştırmaların verilerinin farklı kaynaklardan toplanması ve araştırılan konuyla ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olunması nedeniyle geçerliliğinin yüksek olmasıdır. Bir diğer önemli özelliği ise, verilerin çok fazla kişiden toplanmasıdır." Yine Karakaya (2014: 60)' da tarama araştırmalarının aşamaları şu beş madde ile sıralanmaktadır:

1. Problemin tanımlanması
2. Hedef grubun yani örneklemin belirlenmesi
3. Veri toplama araçlarının hazırlanması
4. Verilerin toplanarak analiz edilmesi
5. Analizlerin yorumlanması ve değerlendirilmesi

Nicel araştırmalarda tarama deseninin üç farklı türü bulunmaktadır. Bunlar; kesitsel, boylamsal ve geçmişe dönük taramalar şeklindedir. Bu araştırmada kullanılacak olan tarama deseni türü kesitsel tarama yöntemidir. Kesitsel tarama, özellikle geniş kitleleri içine alan bir araştırmada, grubun tamamına ulaşmanın güçlüğü nedeniyle ulaşılmak istenen grubun (evrenin) tamamını temsil edecek şekilde belirlenen bir gruptan (örneklem) tek seferlik olarak verilerin toplanmasını içerir (Demir, 2014; Karakaya, 2014). Tarama yönteminin kullanıldığı araştırmalarda genellikle ölçme araçlarından anket ve görüşme tekniği kullanılmaktadır. Bu çalışmada bireylere anket formu uygulanacaktır. Tarama modellenmiş araştırmalarda uygulanacak ölçme aracı bireylere telefon, mail ve yüz yüze anket uygulaması şeklinde ulaştırılmaktadır (Research Methodology, 2019). Yüz yüze anket uygulaması bu araştırmaya konu bireylerde kullanılacaktır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim döneminde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda tüm sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan toplam 260 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçimi araştırmacı tarafından yüksek lisans eğitimi aldığı ve yaşadığı yer olan Niğde ili temel alınarak yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubu (örnekleme) seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme (convenience sampling), sosyal bilim araştırmalarında yaygın olarak kullanılan bir örnekleme yaklaşımıdır. Bu yöntem, araştırmacıya kolay ulaşılabilirlik, pratiklik ve ekonomiklik konularında kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca araştırmanın hızlı neticelendirilmesinde de avantaj sağlayan bir örnekleme yöntemidir. Kısaca uygun örnekleme, araştırmacıya uygun örneklemin seçilmesidir (Başaran, 2017: 489).

Çalışma grubunun bütün sınıf düzeylerinden olacak şekilde belirlenmesinde, araştırmanın amacına yönelik; cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, ailenin eğitim seviyesi, yaşanan çevre vs. değişkenler açısından yelpazenin genişlemesini ve seçilen örneklem içerisinde bu pariteleri sağlayacak bireylerin bulunma ihtimalini artırması gibi nedenler rol oynamıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarına ait kimi demografik değişken özellikleri Tablo 6' da verilmiştir:

Tablo 6. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmen Adaylarının Bazı Demografik Değişken Özellikleri

<i>Cinsiyet</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kadın	178	68.5
Erkek	82	31.5
<i>Sınıf Düzeyi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	75	28.8
2	56	21.5
3	67	25.8
4	62	23.8
<i>Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Genel Lise	46	17.7
	114	43.8

Anadolu Lisesi		
Anadolu Öğretmen Lisesi	18	6.9
Meslek Lisesi	35	13.5
Anadolu İmam Hatip Lisesi	24	9.2
Diğer	23	8.8
<i>Baba Eğitim Durumu</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
İlkokul	95	36.5
Ortaokul	75	28.8
Lise	48	18.5
Üniversite	42	16.2
<i>Anne Eğitim Durumu</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
İlkokul	155	59.6
Ortaokul	62	23.8
Lise	30	11.5
Üniversite	13	5.0
<i>Aile Maddi Geliri</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
0-1000 TL	31	11.9
1000-2000 TL	75	28.8
2000-3500 TL	97	37.3
3500 TL+	57	21.9

Tablo 6' ya göre çalışmaya iştirak eden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 178'i kadın, 82' si erkektir. Katılımcı öğretmen adaylarından 75'i birinci sınıf, 56'sı ikinci sınıf, 67'si üçüncü sınıf ve 62' si dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmektedir. Bununla birlikte mezun olunan ortaöğretim kurumuna göre bakıldığında adayların 46' sı genel, 114'ü Anadolu, 18'i Anadolu öğretmen, 35'i meslek, 24'ü Anadolu imam hatip lise türlerinden mezun olurken 23 aday ise diğer lise türlerinden mezun olmuştur. Öğretmen adaylarının baba eğitim durumları incelendiğinde 95 ilkokul, 75 ortaokul, 48 lise ve 42 üniversite mezunu baba olduğu görülmektedir. Öte yandan adayların anne eğitim durumlarına bakıldığında ise 155 ilkokul, 62 ortaokul, 30 lise ve 13 üniversite mezunu anne vardır. Aile maddi gelir bazında incelendiğinde

0-1000 tl aralığında 31, 1000-2000 tl aralığında 75, 2000-3500 tl aralığında 97 ve 3500 tl üzeri gelire sahip 57 öğretmen adayının varlığı gözlenmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde Güvenç (2016) tarafından geliştirilen "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği" gerekli izin alınarak kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında, okuryazarlığın bilgi, beceri ve duyuşsal öğelerden oluştuğuna dair ilgili alan yazın dikkate alınarak ölçeğin aşağıda belirtilen üç alt bölümden oluşmasının uygun olacağı kanısına varılmıştır:

1. Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği (PYÖ)
2. Para Yönetim Davranışları Ölçeği (PAYÖDA)
3. Finansal Bilgi Testi (FBT)

Ölçeğin, "PYÖ" ve "PAYÖDA" bölümleri likert tipinde hazırlanmış olup geliştirme çalışması aynı çalışma gruplarına uygulanmıştır. FBT ise "doğru/yanlış" tipi bilgi testi olup geliştirme çalışması farklı katılımcı grupları üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin PYÖ kısmı 0-100 aralığında değişen 10'ar birimlik ölçekleme kullanılmıştır. Burada verilerin analiz programına girişini kolaylaştırmak amacıyla 0-10 aralığında giriş yapılmıştır. Yüksek puanlar düşük puanlara göre daha olumlu özyeterlik algısını yansıtmaktadır. PAYÖDA bölümünün ölçeklendirilmesinde ise "kesinlikle doğru değil", "çoğunlukla doğru değil", "çoğunlukla doğru" ve "kesinlikle doğru" şeklinde 4'lü likert tipi benimsenmiştir. Ölçeklere dair güvenilirlik çalışması SPSS 20 analiz programı ile Cronbach's Alpha katsayısına bakılarak yapılmıştır. Ölçeğin ilk bölümü olan PYÖ kısmının Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ".85" olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin ikinci kısmı olan PAYÖDA için Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ise ".80" olarak hesaplanmıştır. İkinci kısım için de güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin son bölümü olan FBT için güvenilirlik çalışmasında KR-20 değeri ".83" olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla ölçeğin FBT bölümü için de "geçerli ve güvenilir" değerlendirilmesi yapılabilir (Güvenç, 2016).

Ölçeklerin bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulandıktan sonraki Cronbach's Alpha güvenilirlik sonuçları ise Tablo 7' de gösterilmiştir:

Tablo 7. PYÖ, PAYÖDA ve FBT Ölçeklerine Ait Güvenirlik Testi Sonuçları

	Cronbach's Alpha
1. Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği	0,90
2. Para Yönetim Davranışları Ölçeği	0,85
3. Finansal Bilgi Testi	0,85

Tablo 7' den de anlaşılacağı üzere her üç ölçek hakkında da mevcut çalışma için güvenilir oldukları yorumu yapılabilir.

3.3.2. Verilerin Toplanması

Çalışma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü makamından gerekli izinler alındıktan sonra (EK-1), araştırmacı tarafından 2018-2019 öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı' nda öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. Sınıf düzeylerinden sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler adaylardan "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Nicel araştırma modeli esas alınarak yürütülen tarama desenli araştırmalar, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaç edinmiş yaklaşımlardır. Burada araştırmaya konu olan birey, nesne yahut olaylar var olduğu gerçekliği içerisinde betimlenmeye çalışılırken onları değiştirme veya etkileme çabası güdülmez (Karasar, 2013). Bu türden nicel model benimsenmiş tarama desenli araştırmalarda toplanan veriler, katılımcıların eğilim, tutum ve görüşlerinin sayısal, sembolik ve nümerik olarak betimlenmesini sağlayan; akademik başarı puanı, ağırlık ölçüsü, zeka puanı, gelir miktarı gibi değişkenleri ve bu değişkenlerin ilişkilendirileceği ölçek maddelerine verilen sayısal ve sembolik ifadeleri kapsar (Büyüköztürk, 2007; Demir, 2014).

Araştırmadan elde edilen nicel datalar, SPSS 20 (Statistical Program for Social Science) paket programından yararlanılarak analiz sürecine dahil edilmiştir. Verilerin analizinde frekans dağılımları, standart sapmaları, aritmetik ortalamalarına dair hesaplamalar yapılmış, normallik testi sonuçlarına göre, Mann Withney U, Unpaired t (Independent Samples t test) test, Kruskal-Wallis H ve One Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) testlerinden yararlanılmıştır. Adayların iki kategorili cinsiyet değişkeni analizinde ölçeğin PYÖ, PAYÖDA ve FBT kısımlarında farklılık söz konusudur. Ölçeğin ilk bölümü olan PYÖ ve son bölümü olan FBT' nin Test of Normality ve Kolmogorov-Smirnov testleri sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği saptanmıştır ($p < .05$). Ölçeğin ikinci bölümü olan PAYÖDA' nın ise Test of Normality ve Kolmogorov-Smirnov testleri sonucunda normal dağılım gösterdiği saptanmıştır ($p > .05$). Bu sebepten cinsiyet değişkeninin analizinde ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için parametrik testlerden Bağımsız Değişkenler t testine karşılık gelen Mann Withney U testi uygulanmıştır. Ölçeğin normal dağılım gösteren PAYÖDA kısmında ise cinsiyet analizi için parametrik testlerden Unpaired t Test (Independent Samples t Test) uygulanmıştır. Aynı şekilde ikiden fazla kategorili sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kurumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile maddi geliri, aile ile birlikte yaşanan çevre, teknoloji araçlarının en çok kullanıldığı alan, boş zamanlarda en çok yapılan aktivite, ileriye dönük kariyer planı ve kitap okuma sayısı değişkenlerinin analizinde de PYÖ ve FBT kısımları için parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis H test, PAYÖDA kısmı için ise parametrik testlerden Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda değişkenler arasında anlamlı farklılığın gözlemlendiği durumlarda, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu göstermek için PYÖ ve FBT kısımlarında Mann Withney U testi uygulanarak ikili farklılık durumlarına bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen nihai bulgular ve mevcut bulgulara yönelik yorum ve tablolara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerine yönelik uygulanan ölçeğe ait PYÖ ve PAYÖDA bölümlerinden elde edilen aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki gibidir. Bunlardan ilki olan "Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği" ne ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8 'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Para Yönetim Özyeterlik Algısı Düzeylerine İlişkin Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Para Yönetim Özyeterlik Algısı Maddeleri	\bar{X}	Ss	Yeterlik Düzeyi	
1. Paramı yönetebilirim.	7.28	2.39	İyi	
2. Bütçe yapabilirim.	6.88	2.46	Ortalama	
3. Para hakkında bilmem gereken her şeyi bilirim.	6.74	2.50	Ortalama	
4. Paramı en iyi şekilde değerlendirebilirim.	6.77	2.56	Ortalama	
5. Gelirlerimi nasıl artırabileceğimi planlayabilirim.	6.70	2.61	Ortalama	
6. Gerektiğinde giderlerimi azaltabilirim.	7.13	2.67	İyi	
7. Hiçbir amacım olmasa da para biriktirebilirim.	5.50	3.38	Ortalama	
8. İstedğim parayı istediğim sürede biriktirebilirim.	5.54	4.32	Ortalama	
9. Biriktirdiğim parayı, uygun şekilde saklayabilirim.	6.70	3.13	Ortalama	
10. Acil durumlar için para biriktirebilirim.	6.91	2.94	Ortalama	
Genel Toplam	N=260	60.62	2.14	Ortalama

Tablo 8' de görülebildiği gibi sosyal bilgiler öğretmen adayları madde ortalamalarına göre değerlendirilecek olursa daha yüksek para yönetim özyeterlik

algısını 1. Paramı yönetebilirim ($\bar{x}=7.28$) ve 6. Gerektiğinde giderlerimi azaltabilirim ($\bar{x}=7.13$) maddelerinde gösterirken, daha düşük para yönetim özyeterlik algısını ise 7. Hiçbir amacım olmasa da para biriktirebilirim ($\bar{x}=5.50$) ve 8. İstedğim parayı istediğim sürede biriktirebilirim ($\bar{x}=5.54$) maddelerinde göstermişlerdir. Adayların ölçeğin bu bölümünden elde etmiş oldukları genel ortalama ise 6.62' dir. Ölçeğin derecelendirilmesinde 0 tam başarısızlığı, 5 ortalama bir başarıyı, 10 ise yüksek başarıyı gösterdiği için katılımcıların para yönetimine dair kendi yeterliklerine verdikleri cevaplar doğrultusunda tüm maddeler ortalamalarına göre %60'lık bir düzeyde oldukları, yüksek seviyede özyeterlik algısına sahip olmaları için eğitim almaları gerektiği kanısına varılabilir.

Adayların Para Yönetim Davranışları Ölçeğine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Para Yönetim Davranışları Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Para Yönetim Davranışları Maddeleri	\bar{X}	Ss	Yeterlik Düzeyi
1. Her bir güne belirli bir miktar para ayırarak harcarım.	2.57	.89	Kötü
2. Paramı nereye harcayacağımı planlarım.	2.93	.76	Kötü
3. Paramı günlük dilimlere ayırarak harcarım.	2.42	.91	Kötü
4. Paramı gereksinimlerime göre gruplayarak (yemek, kırtasiye vb.) harcarım	2.91	.88	Kötü
5. Paramı her bir güne uygun şekilde paylaştırarak harcarım.	2.53	.88	Kötü
6. Nereye, ne kadar para harcadığımı not alırım.	2.18	1.04	Kötü
7. Kötü günleri düşünerek para biriktiririm.	2.68	.90	Kötü
8. Aylar sonrası için kendime para biriktirme hedefleri koyarım.	2.56	.95	Kötü
9. Ne kadar param olduğunu not alırım.	2.40	1.04	Kötü
10. Paramla ilgili yaptığım plana uyup uymadığımı kontrol ederim.	2.71	.95	Kötü
Genel Toplam	2.59	.61	Kötü

Tablo 9 incelendiği zaman adayların bütün maddelere verdikleri ortalama cevapların, ölçekte belirtilen likert tipi cevaplar dikkate alındığında (1=kesinlikle doğru değil, 2=Çoğunlukla doğru değil, 3=Çoğunlukla doğru ve 4=Kesinlikle doğru) daha çok "çoğunlukla doğru değil" seçeneği olduğu gözlenmektedir. Bakıldığı vakit 2.

Paramı nereye harcayacağımı planlarım ($\bar{x}=2.93$) ve 4. Paramı gereksinimlerime göre gruplayarak harcarım ($\bar{x}=2.91$) maddelerinin ortalamasının çoğunlukla doğruya en yakın maddeler olduğu görülmektedir. Bunun dışında genel ortalama değerlerine bakıldığı vakit " $\bar{x}=2.59$ " değeri ile adayların para yönetim davranışı sergilemeye yönelik verdikleri cevaplar ışığında bu tür davranışları sergilemede yetersiz oldukları değerlendirilebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin cinsiyetlerine göre PYÖ ve PAYÖDA ve bölümlerine ait aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	Kadın	178	6.52	2.08
	Erkek	82	6.83	2.25
PAYÖDA	Kadın	178	2.54	.59
	Erkek	82	2.69	.64

Tablo 10 incelendiğinde para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden alınan puanlarda kadın katılımcıların ortalamaları ($\bar{x}= 6.52$) ile erkek katılımcıların ortalamaları ($\bar{x}= 6.83$) birbirine oldukça yakın değerlerde çıkmıştır. Öte yandan Para Yönetim Davranışları algısına yönelik ölçek puan ortalamalarına bakıldığında kadın katılımcıların ortalama puanları ($\bar{x}=2.54$) ile erkek katılımcıların ortalama puanları ($\bar{x}=2.69$) bir önceki bölümde olduğu gibi yine birbirine oldukça yakın sonuçlar vermiştir. Her iki ölçek birlikte değerlendirildiğinde erkek katılımcıların ortalama değerleri kadın katılımcılara göre yüzdelik dilimde küçük bir farklılık gösterse de birbirlerine bariz bir üstünlükleri olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik bilgiler, uygulanan

ölçeğin bölümleri arasında normallik testi sonuçlarının farklılığı nedeniyle iki ayrı tablo halinde gösterilmiştir. Öncelikle normal dağılım göstermeyen PYÖ ve FBT ölçeklerine uygulanan Mann Withney U testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 11' de gösterilmiştir. Sonrasında ise normal dağılım gösteren PAYÖDA ölçeğine ait istatistik sonuçları tablolaştırılmıştır.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre PYÖ ve FBT Seviyelerinin Mann Withney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
PYÖ	Kadın	178	126.01	22429.5	6498.5	.156
	Erkek	82	140.25	11500.5		
FBT	Kadın	178	140.81	25065	5462	.001
	Erkek	82	108.11	8865		

Tablo 11' e bakıldığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılığa ulaşılamamıştır ($U=6498.5$, $p>.05$). Öte yandan adayların finansal bilgi testi değerleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($U=5462$, $p<.05$). Bu bulguya göre adayların para yönetim özyeterlik algıları üzerinde cinsiyetlerinin etkili olmadığı ancak finansal bilgi düzeyleri üzerinde cinsiyetin etkili olabileceği yorumu yapılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Independent-Samples t Test ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 12' de belirtilmiştir.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre PAYÖDA Düzeylerinin Independent-Samples t Test Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
PAYÖDA	Kadın	178	2.54	.59	258	1.80	.072
	Erkek	82	2.69	.64			

Tablo 12 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark yoktur ($t_{258}= 1.80$, $p>.05$).

Bu bulgular ışığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisinin olmadığı yönünde çıkarımda bulunulabilir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri bağlamında finansal okuryazarlık düzeylerine yönelik PYÖ ve PAYÖDA ölçeklerine ait aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Bunlardan ilki olan PYÖ ölçeğine ait istatistikler Tablo 13' de, PAYÖDA ölçeğine ait istatistikler ise Tablo 14' de belirtilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistik Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
1	75	6.34	2.30
2	56	6.89	2.06
3	67	6.25	2.03
4	62	7.10	2.04

Tablo 13 incelendiği zaman ortalama puanların 1., 2. ve 3. sınıf düzeylerinde birbirinden büyük farklılıklar sergilemediği, yüzdelik dilimlerde küçük farklılıkların olduğu görülmektedir. Ancak 4. sınıf düzeyinde para yönetim özyeterlik algısı düzeyi ortalamasının ($\bar{x}= 7.10$) diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PAYÖDA Ölçeğinden Elde Edilen Betimsel İstatistik Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
1	75	2.60	.64
2	56	2.54	.55
3	67	2.56	.54
4	62	2.65	.70

Tablo 14' de görüldüğü üzere sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları düzeylerine yönelik aritmetik ortalama değerleri birbirine çok

yakın sonuçlar vermiştir. Bu durumda sınıf düzeyleri bazında herhangi bir sınıf düzeyinin para yönetim davranışı puanları açısından birbirinden çok farklı seviyede olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık durumuna yönelik istatistik analizi ölçeğin normal dağılım göstermeyen PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal-Wallis H testiyle, ölçeğin normal dağılım gösteren PAYÖDA kısmı için ise One Way ANOVA testiyle yapılmıştır. Bunlardan ilki finansal okuryazarlık düzeyi ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik PYÖ ve FBT ölçeklerinin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 15' te belirtilmiştir.

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	1	75	123.81	3	8.15	.043*
	2	56	138.82			
	3	67	114.08			
	4	62	148.82			
FBT	1	75	135.65	3	1.95	.582
	2	56	128.57			
	3	67	136.03			
	4	62	120.03			

Tablo 15'e bakıldığı vakit, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri ile finansal okuryazarlık durumları arasında FBT ölçeği özelinde anlamlı farklılık saptanmamıştır (χ^2 (sd=3, N=260) =1.95, p>.05). Ancak PYÖ ölçeği özelinde finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde sınıf düzeylerinin anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir (χ^2 (sd=3, N=260) =8.15, p<.05). Anlamlı farklılıkların hangi sınıf düzeylerinde bulunduğunu saptamak gayesiyle Mann Withney U testi uygulanmıştır. Ulaşılan nihai sonuçlar Tablo 16' da belirtilmiştir.

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde Mann Withney U Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Farklılıklar
3. Sınıf	67	56.34	3775.00	1497.00	.006	4 > 3
4. Sınıf	62	74.35	4610.00			
	129					

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyi ile para yönetim özyeterlik algıları arasında anlamlı farklılığın olduğu Kruskal Wallis H testinde tespit edilmişti. Tablo 16 incelendiğinde, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla adayların para yönetim özyeterlik algılarına ilişkin ölçekten aldıkları puanlar bakımından uygulanan ikili Mann Withney U testi sonuçları incelendiğinde; 4. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının, 3. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve bu farkın $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olma durumuna yönelik PAYÖDA ölçeğine dair tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 17' de belirtilmiştir.

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	.443	3	.148	.386	.763
Gruplar içi	98.027	256	.383		
Toplam	98.470	259			

Tablo 17 incelendiği vakit, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile sınıf düzeyleri arasında PAYÖDA ölçeği özelinde anlamlı farklılık görülmemiştir ($F_{(3-256)} = .386, p > .05$).

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi özelinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin PYÖ ve PAYÖDA ölçeklerine ait aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 18 ve Tablo 19'da belirtilmiştir.

Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu	N	\bar{X}	Ss
Genel Lise	46	6.85	2.20
Anadolu Lisesi	114	6.55	2.13
Anadolu Öğretmen Lisesi	18	6.12	2.52
Meslek Lisesi	35	6.70	2.21
Anadolu İmam Hatip Lisesi	24	6.85	1.64
Diğer	23	6.49	2.23

Tablo 18 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumlarına göre finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin uygulanan para yönetim özyeterlik algısı ölçeği maddelerine verdikleri cevapların ortalama değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Buradan da adayların mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre para yönetim özyeterlik algılarının birbirinden belirgin bir üstünlüğü olmadığı söylenebilir.

Tablo 19. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PAYÖDA Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu	N	\bar{X}	Ss
Genel Lise	46	2.57	.61
Anadolu Lisesi	114	2.60	.63
Anadolu Öğretmen Lisesi	18	2.47	.76
Meslek Lisesi	35	2.69	.53
Anadolu İmam Hatip Lisesi	24	2.67	.56
Diğer	23	2.44	.58

Tablo 19 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumlarına göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin uygulanan para yönetim davranışları ölçeği maddelerine verdikleri cevapların ortalama değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Buradan da adayların mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre para yönetim davranış durumlarının birbirinden belirgin bir üstünlüğü olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile mezun oldukları ortaöğretim kurumu arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 20'de belirtilmiştir.

Tablo 20. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	Genel Lise	46	140.85	5	1.82	.873
	Anadolu Lisesi	114	126.61			
	Anadolu Öğretmen L.	18	118.31			
	Meslek Lisesi	35	134.13			
	Anadolu İmam H. L.	24	134.73			
	Diğer	23	128.72			
FBT	Genel Lise	46	134.13	5	2.87	.719
	Anadolu Lisesi	114	130.17			
	Anadolu Öğretmen L.	18	111.19			
	Meslek Lisesi	35	124.54			
	Anadolu İmam H. L.	24	148.38			
	Diğer	23	130.39			

Tablo 20' de PYÖ ve PAYÖDA kısımları ayrı ayrı incelendiği zaman, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile mezun oldukları ortaöğretim kurumları arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır (χ^2 (sd=5, N=260) =1.82, p>.05). Tablo 20' nin ikinci kısmı olan FBT ölçeğine ait sonuçlar incelendiğinde de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim

kurumu ile finansal bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (χ^2 (sd=3, N=260) =2.87, $p>.05$). Her iki ölçeğin sonuçları birlikte değerlendirildiği vakit, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumunun para yönetim öz yeterlik algılarına ve finansal bilgi düzeylerine etki etmediği yorumunda bulunulabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile mezun oldukları ortaöğretim kurumu arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 21'de belirtilmiştir.

Tablo 21. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Nazaran Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde ANOVA Neticeleri

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1.256	5	.251	.657	.657
Gruplar içi	97.214	254	.383		
Toplam	98.470	259			

Tablo 21 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumu ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F_{(5-254)} = .657$, $p>.05$). Bu sonuçtan hareketle mezun olunan ortaöğretim kurumunun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 22' de gösterilmiştir.

Tablo 22. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına Yönelik PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	İlkokul	95	6.78	2.17
	Ortaokul	75	6.83	1.91
	Lise	48	6.32	2.13
	Üniversite	42	6.19	2.42
PAYÖDA	İlkokul	95	2.52	.60
	Ortaokul	75	2.71	.56
	Lise	48	2.50	.60
	Üniversite	42	2.64	.71

Tablo 22'ye bakıldığında ilk önce ölçeğin PYÖ kısmı için yorumda bulunmak gerekirse, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre para yönetim özyeterlik düzey ortalamaları yönünden bariz bir şekilde birbirlerine üstünlükleri olmadığı görülmektedir. Lakin burada yüzdelik kısımlarda da olsa babası üniversite mezunu olan adayların diğerlerine göre para yönetim özyeterlik algısı ortalamalarının daha düşük olması da dikkat çekici bir noktadır. Öte yandan PAYÖDA kısmında da adayların ortalama değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bariz bir şekilde diğerlerine oranla bir gruptaki adayların daha üst düzeyde olduğuna yönelik yorum yapmak oldukça güçtür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile babalarının eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 23'de belirtilmiştir.

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	İlkokul	95	137.56	3	3.93	.268
	Ortaokul	75	136.80			
	Lise	48	118.29			
	Üniversite	42	117.24			
FBT	İlkokul	95	140.27	3	2.93	.402
	Ortaokul	75	127.44			
	Lise	48	119.09			
	Üniversite	42	126.89			

Tablo 23 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile babalarının eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =3.93, p>.05). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile baba eğitim durumu arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =2.93, p>.05). Bu bulgulardan hareketle baba eğitim durumunun, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile babalarının eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve sonuçlar Tablo 24'de belirtilmiştir.

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2.128	3	.709	1.88	.133
Gruplar içi	96.342	256	.376		
Toplam	98.470	259			

Tablo 24 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumu ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F_{(3-256)} = 1.88, p>.05$). Bu sonuçtan hareketle baba eğitim durumunun

sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 25' de belirtilmiştir.

Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	İlkokul	155	6.64	2.07
	Ortaokul	62	6.47	2.28
	Lise	30	6.69	2.30
	Üniversite	13	6.80	2.08
PAYÖDA	İlkokul	155	2.57	.59
	Ortaokul	62	2.58	.63
	Lise	30	2.68	.73
	Üniversite	13	2.61	.47

Tablo 25 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne eğitim durumlarına göre para yönetim özyeterlik algısı ve para yönetim davranış puan ortalamaları birbirine oldukça yakın sonuçlar vermiştir. Bu durumda herhangi bir grubun diğerine üstünlüğünden söz edilemez.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 26'da belirtilmiştir.

Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	İlkokul	155	130.51	3	.150	.958
	Ortaokul	62	128.15			
	Lise	30	134.27			
	Üniversite	13	132.96			
FBT	İlkokul	155	134.23	3	3.05	.383
	Ortaokul	62	131.55			
	Lise	30	122.93			
	Üniversite	13	98.50			

Tablo 26 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =.150, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile anne eğitim durumu arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =3.05, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle anne eğitim durumunun, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı farklılık yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 27' de belirtilmiştir.

Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1.256	5	.251	.657	.657
Gruplar içi	97.214	254	.383		
Toplam	98.470	259			

Tablo 27 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumu ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(5-254)} = .657, p > .05$). Bu sonuçtan hareketle anne eğitim durumunun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın yedinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile maddi gelir durumuna göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 28' de belirtilmiştir.

Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumuna Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Aile Maddi Geliri	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	0-1000 Tl	31	6.76	1,94
	1000-2000 Tl	75	6.83	2,01
	2000-3500 Tl	97	6.71	2,23
	3500+ Tl	57	6.10	2,22
PAYÖDA	0-1000 Tl	31	2.57	.47
	1000-2000 Tl	75	2.70	.58
	2000-3500 Tl	97	2.61	.64
	3500+ Tl	57	2.41	.64

Tablo 28 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile maddi gelir durumlarına göre para yönetim özyeterlik algıları ortalamaları birbirine oldukça yakın sonuçlar vermiştir. Bu açıdan herhangi bir grubun diğerinden daha üstün olmadığı söylenebilir. Ancak 3500 Tl ve üzeri maddi gelire sahip ailelerin çocuklarının yüzdelerinde en düşük puan ortalamasını ($\bar{x}=6.10$) almış olması düşündürücüdür. Öte yandan para yönetim davranışları ortalamaları noktasında da yine adayların birbirlerine çok yakın ortalama puan aldıkları görülürken birbirlerine üstünlüklerinden söz etmek oldukça güçtür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık seviyeleri ile aile maddi gelir durumları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik

analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 29' da belirtilmiştir.

Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumlarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Aile Maddi Geliri	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	0-1000 Tl	31	133.39	3	4.09	.252
	1000-2000 Tl	75	137.41			
	2000-3500 Tl	97	134.58			
	3500+ Tl	57	112.89			
FBT	0-1000 Tl	31	136.87	3	5.52	.137
	1000-2000 Tl	75	144.63			
	2000-3500 Tl	97	126.55			
	3500+ Tl	57	115.16			

Tablo 29 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile aile maddi gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =4.09, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile aile maddi gelir durumları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =5.52, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle aile maddi gelir durumunun, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile aile maddi gelir durumları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 30' da gösterilmiştir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aile Maddi Gelir Durumlarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2.914	3	.971	2.60	.053
Gruplar içi	95.556	256	.373		
Toplam	98.470	259			

Tablo 30 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile maddi gelir durumu ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(3-256)}= 2.60, p>.05$). Bu sonuçtan hareketle aile maddi gelir durumunun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın sekizinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aileleri ile birlikte yaşadıkları çevreye göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 31' de belirtilmiştir.

Tablo 31. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleri ile Birlikte Yaşadıkları Çevreye Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

Aile ile Yaşanılan Çevre		N	\bar{X}	Ss
PYÖ	Köy	46	6.91	1.89
	Kasaba	11	7.27	1.21
	İlçe	74	6.49	2.12
	İl	61	7.21	2.21
	Büyük Şehir	68	5.92	2.19
PAYÖDA	Köy	46	2.61	.50
	Kasaba	11	2.65	.53
	İlçe	74	2.62	.62
	İl	61	2.63	.66
	Büyük Şehir	68	2.49	.65

Tablo 31' bakıldığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aileleri ile birlikte yaşadıkları çevreye göre para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda en yüksek ortalamaya sahip grupların kasabada yaşayanlar ($\bar{x}=7.27$) ve ilde yaşayanlar ($\bar{x}=7.21$) olduğu görülmektedir. En düşük ortalamaya sahip grubun ise büyükşehirde yaşayanlar ($\bar{x}=5.92$) olması dikkat çekicidir. Ölçeğin ikinci bölümü olan para yönetim davranışlarında ise gruplar arasında birbirine oldukça yakın ortalama sonuçlar alınmıştır. Para yönetim özyeterlik

algısı için söylediğimiz grupların birbirlerine üstünlüğünden para yönetim davranışları noktasında söz etmek pek mümkün görünmemektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile aileleriyle birlikte yaşadıkları çevre arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 32' de belirtilmiştir.

Tablo 32. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleriyle Birlikte Yaşadıkları Çevreye Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Aile ile Yaşanılan Çevre	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	Köy	46	140.02	4	14.10	.007
	Kasaba	11	148.23			
	İlçe	74	124.28			
	İl	61	153.58			
	Büyük Şehir	68	107.26			
FBT	Köy	46	143.79	4	4.99	.288
	Kasaba	11	144.68			
	İlçe	74	115.40			
	İl	61	133.50			
	Büyük Şehir	68	132.96			

Tablo 32 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile aileleriyle birlikte yaşadıkları çevre arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (χ^2 (sd=4, N=260) =14.10, $p<.05$). Öte yandan finansal bilgi düzeyi ile aileyle birlikte yaşanılan çevre arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=4, N=260) =4.99, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle aile ile yaşanılan çevre değişkeninin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları üzerinde etkili olduğu fakat finansal bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için ikili farklılıklara bakmak amacıyla Mann Withney U testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 33' de belirtilmiştir.

Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleriyle Birlikte Yaşadıkları Çevreye Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ Ölçeği Özelinde Mann Withney U Testi Sonuçları

Yaşanılan Çevre	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Farklılıklar
Köy (1)	46	66.37	3053.00	1156.00	.018	1 > 5
Büyükşehir(5)	68	51.50	3502.00			
İlçe (3)	74	61.45	4547.50	1772.50	.032	4 > 3
İl (4)	61	75.94	4632.50			
İl (4)	61	76.93	4693.00	1346.00	.001	4 > 5
Büyükşehir (5)	68	54.29	3692.00			

Tablo 33 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aileleriyle birlikte yaşadıkları çevreye göre para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları puanlar bakımından uygulanan ikili Mann Withney U testi karşılaştırmalarına göre köyde yaşayan adaylar ile büyükşehirde yaşayan adaylar arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre köyde yaşayan adayların para yönetim özyeterlik algısı düzeyleri büyükşehirde yaşayan adaylara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Öte yandan ailesi ile birlikte ilde yaşayan adayların ilçe ve büyükşehirde yaşayan adaylar ile de aralarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ilde yaşayan adayların para yönetim özyeterlik algısı puanları ile ilçede yaşayan adayların puanları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Buradan hareketle ilde yaşayan adayların para yönetim özyeterlik algılarının ilçede yaşayanlara oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Aynı şekilde ilde yaşayan adaylar ile büyükşehirde yaşayan adayların para yönetim özyeterlik algısı puanları arasında da $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buradan da ilde yaşayan adayların ilçede yaşayan adaylara göre para yönetim özyeterlik algısının yüksek olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile aileleriyle birlikte yaşadıkları çevre arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 34' da belirtilmiştir.

Tablo 34. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aileleriyle Birlikte Yaşadıkları Çevreye Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	.939	4	.235	.614	.653
Gruplar içi	97.531	255	.382		
Toplam	98.470	259			

Tablo 34 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aileleriyle birlikte yaşadıkları çevreye ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(4-255)} = .614, p > .05$). Bu sonuçtan hareketle aile ile birlikte yaşanan çevre değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji araçlarını en çok kullanım alanlarına göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 35' de belirtilmiştir.

Tablo 35. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Teknoloji Araçları Kullanım Alanı	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	İletişim / Haberleşme	95	6.90	1.93
	Eğitim / Araştırma	28	6.58	2.38
	Sosyal Medya	137	6.42	2.22
PAYÖDA	İletişim / Haberleşme	95	2.64	.56
	Eğitim / Araştırma	28	2.54	.68
	Sosyal Medya	137	2.56	.63

Tablo 35 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji araçlarını en çok kullanım alanlarına göre para yönetim özyeterlik algısı ortalama

puanlarının birbirine yakın değerlerde çıktığı görülmektedir. Yüzelik dilimde de olsa teknoloji araçlarını daha çok iletişim ve haberleşme alanlarında kullanan adayların diğerlerine oranla para yönetim özyeterlik algılarının biraz daha yüksek olduğu ($\bar{x}=6.90$) söylenebilir. Öte yandan para yönetim davranış ortalamalarına bakıldığı vakit adayların birbirlerine oldukça yakın ortalama değer gösterdikleri ve birbirlerine bariz bir üstünlüklerinden söz etmenin güç olduğu yorumu yapılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 36' da belirtilmiştir.

Tablo 36. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Üzerinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Teknoloji Aracı Kullanım Alanı	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	İletişim / Haberleşme	95	139.96	2	2.39	.302
	Eğitim / Araştırma	28	127.18			
	Sosyal Medya	137	124.62			
FBT	İletişim / Haberleşme	95	123.31	2	2.04	.361
	Eğitim / Araştırma	28	124.05			
	Sosyal Medya	137	136.80			

Tablo 36 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=2, N=260) =2.39, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=2, N=260) =2.04, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle teknoloji araçlarını en çok kullanım alanlarının, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı

yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 37' de belirtilmiştir.

Tablo 37. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Araçlarını En Çok Kullanım Alanlarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	.459	2	.229	.601	.549
Gruplar içi	98.011	257	.381		
Toplam	98.470	259			

Tablo 37 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(2-257)} = .601, p > .05$). Bu sonuçtan hareketle teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.10. Onuncu Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın onuncu alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının boş zamanlarında en çok yaptıkları aktivitelere göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 38' de belirtilmiştir.

Tablo 38. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Boş Zaman Aktivite	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	Spor Yapmak	20	7.22	1,87
	Kitap Okumak	43	6.60	2,24
	Sinema/Tiyatro Etkinliği	18	6.05	2,43
	Gezi/Seyahat	24	6.70	2,48
	Bilgisayar Oyunu Oynamak	12	5.90	2,62
	Televizyon Seyretmek	11	6.82	1.82
	İnternette Gezinmek	132	6.64	2.02

PAYÖDA	Spor Yapmak	20	2.75	,66
	Kitap Okumak	43	2.63	,66
	Sinema/Tiyatro Etkinliği	18	2.59	,72
	Gezi/Seyahat	24	2.69	,70
	Bilgisayar Oyunu Oynamak	12	2.39	,63
	Televizyon Seyretmek	11	2.49	,62
	İnternette Gezinmek	132	2.56	,56

Tablo 38 incelendiği vakit, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının boş zamanlarında en çok yaptıkları aktivitelere göre para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarına göre en yüksek ortalama spor yapan bireylere aitken ($\bar{x}=7.22$) en düşük ortalama ise bilgisayar oyunu oynayan bireylere ($\bar{x}=5.90$) aittir. Buradan hareketle boş zamanlarını spor yaparak geçiren bireylerin, boş vaktini bilgisayar oyunları ile geçiren bireylere göre para yönetim özyeterlik algılarının daha yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Öte yandan para yönetim davranışları bazında adayların ortalamalarına bakıldığında aralarında çok büyük farklılıkların gözlenememesine rağmen, para yönetim öz yeterlik algısına paralellik gösterecek şekilde yüzdelik dilimlerde en yüksek para yönetim davranışı ortalamasına sahip olan grup boş vakitlerini spor yaparak geçiren bireylerken ($\bar{x}=2.75$) en düşük ortalamaya sahip grup ise boş vakitlerini bilgisayar oyunları ile geçiren grup ($\bar{x}=2.39$) olmuştur. Her iki ölçek birlikte düşünüldüğünde boş vakitte spor etkinlikleriyle uğraşmanın para yönetim özyeterlik ve para yönetim davranışları üzerinde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Bunun aksine boş vakitlerde oynanan bilgisayar oyunlarının bireylerin para yönetim özyeterlik algısı ve para yönetim davranışları üzerinde olumsuz etkisi olduğundan söz edilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 39' da belirtilmiştir.

Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Boş Zaman Aktivite	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	Spor Yapmak	20	154.35	6	4.41	.620
	Kitap Okumak	43	130.77			
	Sinema/Tiyatro Etkinliği	18	113.14			
	Gezi/Seyahat	24	140.15			
	Bilgisayar Oyunu Oynamak	12	108.63			
	Televizyon Seyretmek	11	131.36			
	İnternette Gezinmek	132	129.33			
FBT	Spor Yapmak	20	116.33	6	4.06	.668
	Kitap Okumak	43	135.19			
	Sinema/Tiyatro Etkinliği	18	135.31			
	Gezi/Seyahat	24	117.71			
	Bilgisayar Oyunu Oynamak	12	113.71			
	Televizyon Seyretmek	11	107.36			
	İnternette Gezinmek	132	136.25			

Tablo 39 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=6, N=260) =4.41, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=6, N=260) =4.06, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler değişkeninin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 40' da belirtilmiştir.

Tablo 40. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Boş Zamanlarında En Çok Yaptıkları Aktivitelere Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1.549	6	.258	.674	.671
Gruplar içi	96.921	253	.383		
Toplam	98.470	259			

Tablo 40 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(6-253)} = .674, p > .05$). Bu sonuçtan hareketle boş zamanlarında en çok yaptıkları aktiviteler değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.11. Onbirinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın onbirinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ileriye dönük kariyer planlamalarına göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 41' de belirtilmiştir.

Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	İleriye Dönük Kariyer Planı	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	Kamu Kurumunda Öğretmenlik	174	6.64	2.14
	Özel Kurumda Öğretmenlik	19	6.43	1.66
	Akademisyenlik	36	6.27	2.50
	Özel Sektör (Ticaret)	12	6.22	1.74
	Diğer	19	7.46	1.97
PAYÖDA	Kamu Kurumunda Öğretmenlik	174	2.56	.63
	Özel Kurumda Öğretmenlik	19	2.67	.51
	Akademisyenlik	36	2.68	.66
	Özel Sektör (Ticaret)	12	2.52	.48
	Diğer	19	2.66	.53

Tablo 41' e bakıldığında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ileriye dönük kariyer planlamalarına göre para yönetim özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarında en yüksek düzey ortalamasını diğer seçeneğini işaretleyen adaylar ($\bar{x}=7.46$) elde etmiştir. Diğer grupların ortalamaları birbirine yakınlık gösterse de yüzdellik dilimde en düşük puan ortalamasını özel sektör (ticaret) grubu göstermiştir. Özel sektör (ticaret) grubunun söz konusu kariyer planlamalarına yönelik ticaretin gereği olarak finansal kavram, işlem ve uygulamalarla sık sık karşılaşacakları düşünüldüğünde yüzdellik dilimde dahi olsa en düşük para yönetim özyeterlik algısını bu grubun göstermesi düşündürücüdür. Öte yandan para yönetim davranışları ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında birbirine oldukça yakın ortalama değerlerin olduğu ve bariz üstünlükten söz etmenin güç olduğu yorumu yapılabilir. Ancak para yönetim özyeterlik algısı ortalamalarıyla paralellik göstermesi bakımından, para yönetim davranışları yüzdellik dilimde en düşük grup yine özel sektör (ticaret) grubu ($\bar{x}=2.52$) olmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile ileriye dönük kariyer planlamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 42' de belirtilmiştir.

Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	İleriye Dönük Kariyer Planı	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	Kamu Kurumunda Öğretmenlik	174	132.24	4	4.63	.326
	Özel Kurumda Öğretmenlik	19	115.89			
	Akademisyenlik	36	121.76			
	Özel Sektör (Ticaret)	12	111.08			
	Diğer	19	158.00			
FBT	Kamu Kurumunda Öğretmenlik	174	134.01	4	2.56	.633
	Özel Kurumda Öğretmenlik	19	134.37			
	Akademisyenlik	36	128.11			
	Özel Sektör (Ticaret)	12	107.42			
	Diğer	19	113.58			

Tablo 42 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile ileriye dönük kariyer planlamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=4, N=260) =4.63, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile ileriye dönük kariyer planlamaları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=4, N=260) =2.56, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle ileriye dönük kariyer planlaması değişkeninin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile ileriye dönük kariyer planlamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 43' de belirtilmiştir.

Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İleriye Dönük Kariyer Planlamalarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	.787	4	.197	.513	.726
Gruplar içi	97.684	255	.383		
Toplam	98.470	259			

Tablo 43 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ileriye dönük kariyer planlamaları ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(4-255)} = .513$, $p>.05$). Bu sonuçtan hareketle ileriye dönük kariyer planlamaları değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.12. Onikinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın onikinci alt problemi çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kitap okuma sayılarına göre finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma istatistikleri Tablo 44' de belirtilmiştir.

Tablo 44. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Sayılarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarına İlişkin PYÖ ve PAYÖDA Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

	Kitap Okuma Sayısı	N	\bar{X}	Ss
PYÖ	Hiç Okumam	22	6,73	2,43
	Yılda 1-5 Arası	120	6,44	2,11
	Yılda 7-14 Arası	72	6,93	1,94
	Yılda 15 ve Üzeri	46	6,52	2,38
PAYÖDA	Hiç Okumam	22	2,43	,66
	Yılda 1-5 Arası	120	2,57	,60
	Yılda 7-14 Arası	72	2,62	,57
	Yılda 15 ve Üzeri	46	2,65	,68

Tablo 44 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kitap okuma sayılarına göre para yönetim özyeterlik algısı puan ortalamaları birbirine yakın olmakla birlikte, yüzdeler diliminde en yüksek başarıyı yılda 7-14 arası kitap okuyan grup ($\bar{x}=6.93$) göstermiştir. Öte yandan para yönetim davranışları ortalamaları da birbirine oldukça yakın sonuçlar vermiştir. Nitekim grupların birbirlerine bariz üstünlüklerinden söz etmenin oldukça güç olduğunu söylemek mümkündür. Burada dikkat çekici bir nokta ise hiç kitap okumayan grubun para yönetim özyeterlik davranışları bölümünde yüzdeler dilimlerinde en yüksek ikinci başarıyı gösterirken, para yönetim davranışları bölümünde yüzdeler dilimlerinde en düşük ($\bar{x}=2.43$) başarıyı göstermiş olması dikkat çekicidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile kitap okuma sayıları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi ölçeğin PYÖ ve FBT kısımları için Kruskal Wallis H testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 45' de belirtilmiştir.

Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Sayılarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PYÖ ve FBT Ölçekleri Özelinde Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Kitap Okuma Sayısı	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
PYÖ	Hiç Okumam	22	135.64	3	2.30	.512
	Yılda 1-5 Arası	120	124.04			
	Yılda 7-14 Arası	72	140.59			
	Yılda 15 ve Üzeri	46	129.11			
FBT	Hiç Okumam	22	111.55	3	2.00	.570
	Yılda 1-5 Arası	120	129.33			
	Yılda 7-14 Arası	72	133.36			
	Yılda 15 ve Üzeri	46	138.14			

Tablo 45 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algısı ile kitap okuma sayıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =2.30, $p>.05$). Aynı şekilde finansal bilgi düzeyi ile kitap okuma sayıları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, N=260) =2.00, $p>.05$). Bu bulgulardan hareketle kitap okuma sayısı değişkeninin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim özyeterlik algıları ve finansal bilgi düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık durumları ile kitap okuma sayıları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı yönündeki istatistik analizi, ölçeğin PAYÖDA bölümü için Tek Yönlü ANOVA testi uygulanarak yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 46' de belirtilmiştir.

Tablo 46. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Sayılarına Göre Finansal Okuryazarlık Durumlarının PAYÖDA Ölçeği Özelinde ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	.835	3	.278	.730	.535
Gruplar içi	97.635	256	.381		
Toplam	98.470	259			

Tablo 46 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kitap okuma sayıları ile para yönetim davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{(3-256)} = .730$, $p>.05$). Bu sonuçtan hareketle ileriye dönük kariyer planlamaları değişkeninin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim davranışları üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.13. Onüçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın onüçüncü alt problemi kapsamında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal bilgi durumlarına yönelik uygulanan finansal bilgi testi envanterine ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 47' de belirtilmiştir.

Tablo 47. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Bilgi Testi Durumlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Finansal Bilgi Testi Maddeleri		\bar{X}	Ss
1	Paramızı bankaya yatırdığımızda mutlaka faiz alırız.	2.04	.70
2	Kredi kartı ile alışveriş yapıldığında mutlaka faiz ödenir.	1.80	.81
3	Asgari sözcüğü en az anlamında kullanılır	1.31	.66
4	Döviz kuru paramızın dövize oranını gösterir.	1.95	.94
5	Kredi kartı borcunu ödeyemezseniz bir sonraki ay toplam borcunuzu ödemeniz durumunda faiz ödenmez.	2.26	64
6	Taksitle alışveriş yapıldığında hiçbir zaman faiz ödenmez.	2.23	61
7	Denk bütçe gelir giderlerimizin eşit olması demektir.	1.59	87
8	Banka kartı ile alışveriş yapılmaz.	2.00	36
9	Senet ne kadar borcumuz/alacağımız olduğu gösteren belgedir.	1.50	77
10	İnternette sadece kredi kartıyla alışveriş yapılır.	1.96	52
11	Vade paramızı ne kadar süre bankada tutacağımızı belirtir.	1.98	92
12	Öğrenim burslarını geri öderken faiz ödenmez.	1.87	72
13	Dolandırıcılardan korunmak için kartla alışverişten kaçınmak gerekir	1.88	75
14	Banka dışındaki kişilerden ya da kuruluşlardan borç alınca faiz ödenmez.	2.17	67
15	Bir insan borcunu ödeyemezse bunun cezası sadece daha fazla faiz	2.14	69
16	İsteyen herkes bankadan kredi alabilir.	1.96	55
17	Burslar karşılıksızdır.	1.48	63
18	Yatırım paramızın değerinin azalmasını önlemek için yapılır	1.83	83
19	Yatırım araçlarında kazanç olasılığı artıka kaybetme olasılığı da artar.	2.13	88
20	Deprem sigortası yaptırmak insanın kendi isteğine bağlıdır.	1.63	83
21	Belli bir yaşa gelen herkes emekli olabilir.	1.87	70
22	Özel sağlık sigortanız varsa asla hastane ve ilaç parası ödemezsiniz.	2.01	78
23	İnsan bir kere sigorta yaptırdı mı ömür boyu koruma altında olur.	2.16	73
24	Paramızı dövize çevirirsek değerini koruruz.	2.22	82
25	Ev kirası, yiyecek ve benzeri için harcadığımız paraya gider denir.	1.12	45

26	Hisse senedi bir insanın bir şirketteki payını gösteren belgedir.	1.55	83
27	Ailesiyle yaşayanların doktor ve ilaç parası ödemesine gerek yoktur.	2.03	55
28	Her alışverişimizde vergi öderiz.	1.49	78
29	Onsekiz yaşın altındaki kişi aldığı borcu ödemezse bir şey olmaz.	2.23	61
30	Bankalar dışındaki kişilerden borç almak her zaman daha güvenlidir.	2.09	48
31	Banka kartı ile kredi kartı arasında fark yoktur.	2.06	45
32	Bankaya yıllık %20 faizle 1000 lira yatıran Hasanın parası iki yıl sonra tam 1400 lira olur.	2.19	87
33	Enflasyon paramızın değerinin azalmasıdır.	1.70	86
Genel Toplam		N=260	1.89 .30

Tablo 47 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal kavramlar ile ilgili bilgi düzeylerinin FBT envanteri özelinde, ortalama değerlerinin genel olarak iyi olduğu söylenebilir. Adayların maddelere verdikleri cevaplara bakıldığı vakit, 33 maddelik envanter tüm adayların ortalamaları dikkate alınarak değerlendirildiğinde adayların 33 maddeden 25 maddeye verdikleri olması gereken cevap ortalamalarının makul düzeyde olduğu söylenebilir. Adayların genel olarak en büyük problem yaşadıkları maddeler ise; M4, M7, M11, M12, M19, M20, M32, M33 olduğu görülmektedir. Bu maddelerin finansal kavramlar olarak nelere karşılık geldiğine bakacak olursak; enflasyon, basit faiz hesabı, sigorta, yatırım ve araçları, burs/öğrenim bursu, vade, döviz kuru, denk bütçe gibi kavramlara verdikleri cevap ortalamalarının istenilen düzeyde olmadığı ve adayların bu kavramlar açısından problem yaşadıkları söylenilebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya ilişkin elde edilen bulgulara ve sonuçlara yer verilecektir.

5.1. Sonuçlar

Araştırma problemlerine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği" envanterinden elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerine yönelik puanların dağılımına ait sonuçlar şu şekildedir.

Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına para yönetim özyeterlik algısı ve para yönetim davranışları ölçekleri uygulanmıştır. 10' ar maddelik iki ayrı bölümden oluşan bu ölçeklerin ilki olan para yönetim özyeterlik algısı ölçeği, 0-100 arasında değişen 10' ar birimlik ölçeklemenin kullanıldığı bir envanter olup 0 tam başarısızlığı, 50 ortalama bir düzeyi, 100 ise tam başarıyı ifade etmektedir. Adayların para yönetim özyeterlik algısı ölçeğine verdikleri cevapların genel ortalamalarına bakıldığı vakit ($\bar{x}=6.62$) 60 ila 70 düzeyi aralığındadır. Adayların para yönetimine dair kendi kendilerini yönetebilme yeterliklerini ölçmek için oluşturulmuş bu ölçek ortalamaları, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortalamasının biraz üzerinde bir ortalama özyeterlik algısına sahip olduklarını göstermektedir. Finansal okuryazarlığın en önemli yeterliklerinden birisi olan para yönetimi konusunda adayların en azından 80-90 aralığında özyeterlik algısına sahip olmaları beklenirken ortalama düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmüştür. Öte yandan 4'lü likert tipte hazırlanmış ve adayların para yönetim davranışlarına yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan ölçeğimizde ise 1=kesinlikle doğru değil, 2=çoğunlukla doğru değil, 3=çoğunlukla doğru, 4=kesinlikle doğru şeklinde bir skala belirlenmiştir. Burada

adayların ölçek maddelerine verdikleri cevapların genel ortalamalarına bakıldığında $\bar{x}=2.59$ düzeyinde oldukları görülmektedir. Adayların bu ölçek bazında para yönetim davranışlarına yönelik en azından 3 ve üzerinde ortalamaya sahip olmaları beklenirken, "çoğunlukla doğru değil" düzeyinde para yönetim davranışları yönünden kendilerini yeterli görmedikleri saptanmıştır. Buradan hareketle adayların her iki ölçek bazında kendilerinde çok yüksek para yönetim özyeterlik ve davranış yeterlilikleri görmediklerini, ortalama bir düzeyde olduklarını söylemek mümkündür.

5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri, üç ayrı bölümden oluşan bir ölçek ile test edilmiştir. Bu ölçeğin bölümlerine ait sonuçları ayrı ayrı değerlendirecek olursak, adayların para yönetim özyeterlik algıları ile cinsiyetleri arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuca paralel olarak adayların para yönetim davranışları ile cinsiyet değişkeni arasında da $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu sonuçlarla uyum içerebilecek şekilde Biçer ve Altan (2016)' in üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığa yönelik tutum ve davranışlarını inceledikleri çalışmada da finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyut puanları ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Yine Yardımcıoğlu ve Yörük (2016) tarafından yapılan başka bir çalışma olan Türkiye' deki finansal okuryazarlığın ve farkındalığın durumu adlı çalışmada da cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Öte yandan ölçeğin finansal bilgi testi bölümünde ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile finansal bilgi testi puanları arasında $p<.05$ düzeyinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna göre test maddelerinde 2=yanlış seçeneğinin 1=doğru seçeneğinden daha fazla işaretlenmesi gerektiği düşünüldüğünde kadın adayların ortalamalarının (1.93) erkek adayların ortalamalarına (1.82) oranla 2' ye daha yakın olduğu görülmektedir. Buradan hareketle kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla finansal kavramlara biraz daha fazla hakim olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuca ilişkin olarak Kubak vd. (2018)' nin Slovakya' daki üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları finansal okuryazarlık araştırmasında finansal bilginin cinsiyet faktörü ile anlamlı farklılık sergilediği tespit edilmiştir. Bu araştırma

sonuçlarına göre erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha fazla finansal bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yürütülen bu araştırmada kadın katılımcıların finansal bilgi düzeyi açısından erkeklerden daha yetkin bulunması ilginç bir sonuçtur.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasındaki anlamlı farklılık durumlarına ilişkin sonuçlar ölçeğin farklı bölümlerine göre değişik veriler sunmuştur. Öyle ki, adayların para yönetim davranışları ve finansal bilgi testi puanları ile sınıf düzeyi değişkeni arasında $p > .05$ düzeyinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Bunun aksine adayların para yönetim özyeterlik algısı puanları ile sınıf düzeyi değişkeni arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sonrasında farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek için ikili karşılaştırmalar sonucunda 3. sınıf öğretmen adayları ile 4. sınıf öğretmen adaylarının arasında anlamlı farklılık vardır. Buna göre 4. sınıf düzeyindeki adayların para yönetim özyeterlik algısı puan ortalamaları (7.10) 3. sınıf düzeyindeki adayların para yönetim davranışları puan ortalamalarından (6.25) daha yüksek çıkmıştır. Buradan hareketle 4. Sınıf düzeyindeki adayların 3. Sınıf düzeyindeki adaylardan daha yüksek para yönetim özyeterlik algısına sahip oldukları söylenebilir. Kılıç, Ata ve Seyrek (2015)' in üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik Gaziantep Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada, 2. ve 4. Sınıf öğrencilerinin %50 doğru cevap yüzdesi ile en başarılı grubu oluşturduğu, birinci sınıf öğrencilerinin ise %46 ile en başarısız grubu oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışmada 3. Sınıf öğrencilerinin ise %47 doğru cevap yüzdesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Örnek çalışma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yürütülen bu çalışmada paralellik gösteren nokta 4. Sınıf öğrencilerinin 3. Sınıf öğrencilerinden finansal okuryazarlık konusunda daha yüksek algıya sahip olduklarıdır.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile mezun oldukları ortaöğretim kurumu değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile para yönetim özyeterlik algıları, para yönetim davranışları ve finansal bilgi testi puanları arasında $p < .05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Buradan hareketle mezun olunan ortaöğretim kurumunun, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde büyük bir etki oluşturmadığı yorumu yapılabilir. Öte yandan adayların para yönetim özyeterlik algısı ölçeğine verdikleri cevapların aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında yüzdeler dilimlerinde bazında da olsa en düşük özyeterlik algısı puanına sahip grubun Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının oldukları dikkat çekicidir. Eğitim kalitesinin ve birey eğitim ve sınav puanları seviyesinin yüksek olması öngörülen bu kurum mezunlarının diğerlerine oranla yüzdeler diliminde dahi olsa alt seviyede kalmış olması ilginç bir durumdur.

5.1.4. Beşinci ve Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın beşinci ve altıncı problemlerini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile baba ve anne eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar benzer olduğundan birlikte değerlendirilerek sonuçları aşağıda değinildiği gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik uygulanan para yönetim özyeterlik algısı, para yönetim davranışları ve finansal bilgi testi ölçeklerinden elde edilen bulgular ışığında, adayların finansal okuryazarlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile ebeveynlerinin (baba/anne) eğitim durumları arasında $p > .05$ düzeyinde anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Zira ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre adayların betimsel istatistik sonuçlarına bakıldığında da ortalama puan değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu ve çok büyük farklılıkların oluşmadığı görülmüştür. Bu bulgular çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde baba/anne eğitim durumlarının etkili olmadığı yorumunda bulunulabilir.

5.1.5. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın yedinci alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile aile maddi gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik uygulanan para yönetim özyeterlik algısı, para yönetim davranışları ve finansal bilgi testi ölçeklerinden elde edilen bulgular ışığında, aile maddi gelir durumu puan ortalamaları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında $p > .05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Finansal okuryazarlık becerisinin sahip olunan maddi imkanlar bazında düşük gelir ve yüksek gelire göre farklılaşması olası iken sosyal bilgiler öğretmen adaylarında bu durumun farklılaşmamış olması ilginç bir sonuçtur. Zira ailenin sahip olduğu maddi gelir doğrultusunda bireylerin istek ve ihtiyaçları arasında düşük bütçeli ailelerde daha çok ihtiyaçların giderilmesine yönelmenin fazla olması, yüksek bütçeli ailelerde ise isteklere yönelmenin daha fazla olması beklenir ki bu davranışların da para yönetim özyeterlik algısı ve para yönetim davranışları yönlerince bireylerin farklı tutumlar sergilemeleri sonucuna götürmesi beklenir. Bu varsayım doğrultusunda adayların PYÖ ve PAYÖDA ölçeklerinden aldıkları puanların betimsel istatistik analizlerine bakıldığında hem özyeterlik algısı ortalamaları (6.10) hem de yönetim davranışları ortalamaları (2.41) bakımından yüzdeler diliminde olmasına ve çok büyük bir farklılığın olmamasına rağmen en düşük başarıyı, varsayımlarla doğrusallık içerir şekilde aileleri 3500 TL ve üzeri gelire sahip adaylar göstermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılan bu çalışmanın yedinci alt problemi sonuçlarına benzer sonuçlar elde edilen Biçer ve Altan (2016)' in sağlık yönetimi bölümü öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada finansal okuryazarlık ölçeği puanları ile maddi gelir değişkeni arasında anlamlı farklılığın olmadığını tespit etmişlerdir. Yukarıda bahsi geçen varsayımlara benzer beklentilerden bahseden Biçer ve Altan (2016), maddi gelire göre farklılaşmanın nedeninin öğrencilerin/adayların paralarını nasıl yöneteceklerini bilmedikleri görüşüne dayandırmışlardır.

5.1.6. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın sekizinci alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile aileleriyle birlikte yaşadıkları çevre değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik uygulanan PAYÖDA ve FBT ölçekleri ile aileyle yaşanan çevre değişkeni arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak adaylara uygulanan PYÖ ölçeği puanlarının aileyle yaşanan çevre değişkeni ile $p<.05$ düzeyinde anlamlı farklılık sergilediği görülmüştür. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmeye yönelik uygulanan ikili karşılaştırma Mann Withney U testi sonucunda köy, büyükşehir, il ve ilçe grupları arasında mevcut farklılıklar tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre ailesiyle birlikte köyde yaşayan bireylerin PYÖ ortalamalarının (6.91), büyükşehirde yaşayan bireylerin ortalamalarına (5.92) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde ilde yaşayan adayların puan ortalamalarının (7.21), ilçede yaşayan adayların puan ortalamalarına (6.49) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir diğer farklılık da ise ilde yaşayan adayların puan ortalamalarının (7.21), büyükşehirde yaşayan adayların puan ortalamalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında ise PYÖ ölçeği özelinde en yüksek özyeterlik algısını kasaba ve ilde yaşayan adaylar gösterirken, en düşük özyeterlik algısını da büyükşehirde yaşayan adaylar göstermiştir.

Bu sonuçlardan hareketle eğitim, ekonomik gelir, sosyallik, alış-veriş ekonomisi içerisinde bulunma ve çeşitli imkanlar bakımından büyükşehirde yaşayan bireylerin paralarını yönetmeye yönelik kendi kendilerine yeterliklerine dair kendilerini ortalama bir düzeyde görmekte-dirler. Öte yandan kasabada yaşayan adayların en yüksek özyeterlik algısına sahip olması ise yedinci alt problem sonuçlarında değinilen varsayımlar çerçevesinde, istek ve ihtiyaçlar noktasında sahip oldukları maddi imkanlar bakımından ihtiyaca yönelme, parasını buna göre ayarlama ve düzenleme gereklilikleri gibi etkenler neticesinde değerlendirilebilir.

5.1.7. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dokuzuncu alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile teknoloji araçlarını en çok kullanım alanları değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik uygulanan PYÖ, PAYÖDA ve FBT ölçeklerinden elde edilen ilgili analiz testleri sonucunda bu ölçek bölümlerine ait puanlar ile teknoloji araçlarının en çok kullanım alanı değişkeni arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ancak PYÖ ölçeği özelinde betimsel istatistik sonuçlarına bakıldığı vakit, adayların ortalama değerlerinde teknoloji araçlarını daha çok iletişim-haberleşme alanlarında kullanan adayların diğer gruplara oranla yüzdelik dilimde de olsa özyeterlik algısı ortalama puanlarının (6.90) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle teknoloji araçlarının kullanımının bireylerin finansal okuryazarlık becerisine ilişkin yönetim davranışları ve finansal bilgi bağlamında anlamlı bir etkililiğinin olmadığı, özyeterlik algısında ise küçük de olsa bir etsinin olabileceği sonucuna ulaşılabilir.

5.1.8. Onuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın onuncu alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile boş zamanlarda en çok yapılan aktivite değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik uygulanan PYÖ, PAYÖDA ve FBT ölçeklerinden elde edilen ilgili analiz testleri sonucunda bu ölçek bölümlerine ait puanlar ile boş zamanlarda en çok yapılan aktivite değişkeni arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ancak PYÖ ölçeği özelinde betimsel istatistik sonuçlarına bakıldığı vakit, boş zamanlarında spor yapan bireylerin ortalama puanlarının (7.22), diğer bütün gruplardan yüksek olduğu hatta 7.00 üzerinde puan alan tek grup olduğu görülmektedir. Öte yandan boş zamanlarını daha çok bilgisayar oyunları oynayarak geçiren bireylerin puan ortalamaları (5.90) ise tüm gruplar içinde en düşük hatta 6.00 altında puan alan tek grup olduğu görülmektedir. Buradan hareketle spor yapan

bireylerin para yönetimine dair özyeterliklerinin çeşitli faktör etkileriyle daha yüksek olabileceği, bilgisayar oyunlarının ise para yönetim özyeterlik algısı üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği söylenebilir.

5.1.9. Onbirinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın onbirinci alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile ileriye dönük kariyer planlaması değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik uygulanan PYÖ, PAYÖDA ve FBT ölçeklerinden elde edilen ilgili analiz testleri sonucunda bu ölçek bölümlerine ait puanlar ile ileriye dönük kariyer planı değişkeni arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Burada PYÖ ve PAYÖDA ölçekleri özelinde betimsel istatistik sonuçlarında dikkat çekici bir noktayı belirtmek yerinde olacaktır. Kariyer planlaması değişkenine yönelik verilen seçenekler arasından ticaret(özel sektör) seçeneğini işaretleyen adayların hem PYÖ ölçeği puan ortalamaları (6.22) hem de PAYÖDA ölçeği puan ortalamaları (2.52) bakımından yüzdeler dilimde de olsa en düşük başarı puanlarını sergilemesi ilginç bir sonuç olmuştur. Söz konusu değişken maddesi olan ticaret seçeneğini işaretleyen adayların bu madde özelinde sahip olması gereken en önemli özelliklerden birisi finansal okuryazarlık olması gerekirken, hem parayı yönetmeye dair kendi kendilerine yetebileceklerini düşünmemeleri hem de para yönetmeye dair yeterli davranış özelliklerini kendilerinde görmemeleri dikkat çekici bir sonuç olmuştur.

5.1.10. Onikinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın onikinci alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile kitap okuma sayısı değişkeni arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik uygulanan PYÖ, PAYÖDA ve FBT ölçeklerinden elde edilen ilgili analiz testleri sonucunda bu ölçek bölümlerine ait puanlar ile kitap okuma sayısı değişkeni arasında $p>.05$ düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki adayların kitap okuma sayıları finansal okuryazarlık düzeylerine

yönelik özyeterlik, yönetim davranışları ve finansal bilgi düzeylerini anlamlı düzeyde etkilememektedir.

5.1.11. Onüçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın onüçüncü alt problemini oluşturan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal bilgi düzeylerinin ne durumda olduğuna yönelik betimsel istatistik sonuçları aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan finansal bilgi testine verdikleri cevapların betimsel istatistikleri analiz edildiğinde, adayların verdikleri cevapların ortalama değerlerine bakıldığında 33 maddeden 25 maddeye doğru cevabı verebildikleri gözlenmiştir. Adayların ortalamaları incelendiğinde 8 maddeyi doğru cevaplamada problem yaşadıkları gözlemlenmiştir. Burada adayların sorun yaşadıkları maddeler kavram bazına indirildiğinde; enflasyon, basit faiz hesabı, deprem sigortası, yatırım araçları/yöntemleri, öğrenim bursu ödemeleri, vade, döviz kuru, denk bütçe gibi kavramları sorgulayan maddelere ortalama olarak yanlış cevap verdikleri saptanmıştır. Burada adayların buldukları "öğrencilik" konumu göz önünde bulundurulduğunda yatırım, döviz kurları, deprem sigortası, vade gibi kavramlarla sık karşılaşmadıkları için bilemedikleri düşünülmelidir. Öte yandan adayların öğrencilik dönemlerinde aldıkları öğrenim kredisinin geri ödenmesi konusunda eksik bilgiye sahip olmaları dikkat çekicidir. Ayrıca öğrenci olarak devletten burs, kredi yahut aileden harçlık olarak maddi imkana kavuştukları düşünüldüğünde bu sınırlı bütçeyi dikkatli ve planlı harcamaya yönelik denk bütçe kavramını bilmemeleri de dikkat çekici bir diğer noktadır.

5.2. Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlığa yönelik para yönetim öz yeterlik algısı ve para yönetim davranışları ortalamalarının istenilen seviyede olmadığı, finansal kavramlara yönelik bilgileri yönündense kabul edilebilir düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Adayların öz yeterlik ve para yönetimine dair davranışlar noktasında eksik olmalarında bir çok faktör etkili olabilir ve bu nedenlere yönelik derinlemesine araştırmalar da yapılabilir. Burada adayların biriktirme ve saklama noktasında eksikliklerine dair bir kaç yorumda bulunulabilir. Nitekim araştırma sonuçlarında da rastlanan büyükşehirde yaşayan adayların daha düşük para yönetim özyeterlik algısına sahip olmaları da göz önünde

bulundurulursa, bireylerin tüketim odaklı bir toplumda yaşıyor olmalarının ve ailelerin bireyleri tasarrufa ve para birikimine yönlendirmemelerinin düşük öz yeterlik algısında etkili olabileceği öngörülebilir. Er ve Taylan(2017)' in çalışmasında bireylerin büyük çoğunluğunun (%50) kısa vadeli para yönetimine yönlendirildiğinden bahsedilmektedir. Bu durumda bireylerin gelecek ile ilgili yatırım, biriktirme ve tasarruf gibi davranışlar yönünden zayıflıklarının oluşmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmada belirlenen 11 farklı değişkenle finansal okuryazarlık düzeylerinin anlamlı farklılık durumları da incelenmiş ve 3 değişken (cinsiyet, sınıf düzeyi, aile ile yaşanan çevre) dışındaki diğer 8 değişken (mezun olunan ortaöğretim kurumu, baba/anne eğitim durumu, aile maddi geliri, teknoloji araçlarını kullanım alanı, boş zamanlarda yapılan aktiviteler, kariyer planlamaları, okunan kitap sayısı) açısından anlamlı farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde, farklı değişkenlerden daha çok finansal kavram/durumlarla buldukları ilişki ve yaşantıların daha büyük etkiye sahip olduğu yorumunda bulunulabilir. Öyle ki, Chen ve Wolpe (1998)'ün üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin genel finansal bilgi konusunda zayıf oldukları, bunun yanında kira konularında daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumun oluşmasında öğrencilerin okula başladıklarında ilk iş olarak ev bulma zorunluluğu doğmakta ve bu konuyu öğrenmeye mecbur kaldıklarından bahsetmektedirler. Dolayısıyla "ihtiyaç" kavramına bir vurgu yapılarak ekonomik kavramların birey yaşantısında gereklilik ilkesine göre yerleştiği görüşüne ulaşılabilir. Ancak araştırmada kullanılan finansal bilgi testinde yer alan maddelerden, öğrencilerin bire bir ilişkide olduğu burs/kredi kavramını sorgulayan maddeye bir çok adayın yanlış cevap vermesi yaşantı ve ilişkide bulunma kavramlarına ters düşmektedir.

Kubak vd.(2018)' nin üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları araştırma sonucunda cinsiyet faktörü ile finansal bilginin anlamlı ilişki gösterdiğini, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla finansal bilgi birikimine sahip olduklarını belirlemişlerdir. Bu sonuç sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan bu çalışma ile de benzerlik göstermektedir. Ancak Kubak vd.(2018)'nin ulaştığı sonuçlardan farklı olarak sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yürütülen bu çalışmada

kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre finansal kavram bilgisi noktasında daha iyi ortalamalara sahip oldukları tespit edilmiştir.

Er ve Taylan(2017)' in yapmış olduğu çalışmada ise, bireylerin finansal kavramlarla karşılaşma alanları incelenmiş ve büyük çoğunluğun ailede bu kavramlarla karşılaştığını, teknoloji araçlarının (tv, sosyal medya, gazete vs.) bu konuda daha zayıf kaldığını tespit etmişlerdir. Bu araştırmayla benzerlik teşkil edecek şekilde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile teknoloji araçlarını kullanım alanları arasında öz yeterlik, davranış ve bilgi noktalarında anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir.

Bireylerin aile ekonomisine katılım, söz sahibi olma ve karar alma süreçlerinde yeteri kadar etkin ve katılımcı olmadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Öyle ki, araştırmada finansal okuryazarlık düzeyi ile anlamlı farklılık gösteren değişkenlerden birisi olan aile ile yaşanan çevre faktöründe köyde yaşayan bireylerin büyükşehirde yaşayan bireylere göre daha yüksek para yönetim özyeterlik algısına sahip oldukları saptanmıştır. Burada kıt kaynakları kullanma, aile içi ekonomik denetim, maddi imkanların belirleyici faktörler olduğu söylenebilir. Büyükşehirde yaşayan adayların maddi yönden köyde yaşayan bireylere göre daha iyi imkanlara sahip olduğu öngörüldüğünde, büyükşehirde yaşayanların ilgi, istek ve ihtiyaç belirleyerek buna göre harcama ve biriktirme davranışlarından uzak oldukları gözlenmektedir. Köyde yaşayan bireylerinse harcama olanakları düşük olduğu için istekten yahut da ilgilerinden daha çok ihtiyaçlarına dönük harcamalar yapmaları bu sonucun oluşmasındaki en büyük etkenlerden birisi olabilir. Zira Atkinson ve Messy(2012)'nin çalışmalarında, bireylerin kendi evlerinde para yönetimine yönelik karar alma ve sorumluluk üstlenme durumlarını belirlemeye yönelmişlerdir. Araştırma neticesinde Almanya vb. gelişmiş ülkelerde bu katılım oranları çeyreğin daha azında kalırken, Malezya gibi fakirliğin daha yoğun yaşandığı ülkelerde 3/4 oranlarında sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar da büyükşehir-köy bulgularını destekler niteliktedir.

5.3. Öneriler

Yapılan araştırma neticesinde eğitimcilere ve araştırmacılara finansal okuryazarlık eğitimine yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğretim programına eklenen finansal okuryazarlık becerisi eğitimine ilişkin yaygın ihtiyaç analizlerinin ardından, üniversite eğitiminde adayların daha etkin finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmasına yönelik eğitim programları hazırlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan bu çalışma diğer öğretmenlik bölümlerindeki adaylar ile de yapılabilir ve sonuçları karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- Üniversite-kurum işbirliği sağlanarak, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının banka kuruluşları, kamu kurumlarının ekonomi ve finans ile ilgili kuruluşları, oda birlikleri ve ekonomik sivil toplum örgütleri ile daha yakın ilişkiler kurmaları sağlanarak finansal okuryazarlığa ilişkin daha duyarlı hale getirilebilirler.
- Yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetimine dair öz yeterliklerinin genel olarak ortalama bir seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada adayların finansal okuryazarlık bağlamında geliştirilmesine yönelik varlık yönetimi, ihtiyaç planlama, karar alma süreçleri, risk yönetimi vb. alanlarda daha çok proje üretme çalışmalarında rol almaları sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılan bu niceliksel çalışmanın sonuçlarının daha derinlemesine araştırılmasına yönelik nitel desenli araştırma çalışmaları yapılabilir.
- Yapılan araştırmada büyükşehirlerde yaşayan bireylerin para yönetimine yönelik kendi kendilerine yeterliklerine dair diğer yerleşim yerlerinde yaşayan bireylere göre daha düşük algıya sahip oldukları gözlenmiştir. Para yönetiminde büyükşehirlerde yaşayan adayların finansal okuryazarlık gelişimlerini sağlayabilme noktasında paranın yönetimine, istek ve ihtiyaç ayırımına dair eğitimler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- ADVAK. (2016). *TR32 Bölgesinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri Projesi: Sonuç Raporu*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı.
- Akdağ, H. ve Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler laboratuvarlarının (sınıflarının) sosyal bilgiler öğretiminde etkililiği üzerine bir çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 164-177.
- Akhan, N. E. (2013). Adım adım ekonomi okuryazarlığı: sosyal bilgiler dersleri için alternatif yollar [Özel sayı]. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 1-36.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal okuryazarlık - finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 585-599.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye' de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> veri tabanından erişildi (278683).
- Anthes, W. L. (2004). Financial illiteracy in America: a perfect storm, a perfect opportunity. *Journal of Financial Service Professionals*, 49-56.
- Apan, M. ve Ercan, S. (2017). Beş faktör kişilik özelliklerinin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin yol analizi ile belirlenmesi: lisans düzeyindeki işletme öğrencileri üzerine bir araştırma. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(16), 177-202.
- Arı, G. S., Armutlu, C., Tosunoğlu, N. G., Toy, B. Y. (2009). Pozitivist ve post pozitivist paradigmlar çerçevesinde metodoloji tartışmalarının yönetim ve pazarlama alanlarına yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 27(1), 113-141.

- Arslan, M. (2007). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 41-61.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Atkinson, A. ve Messy, F. (2012). Measuring financial literacy: results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, *OECD Working Papers on Finance Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Ay, T. S. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Scienses International*, 6(2), 31-63.
- Aydın, A. D. (2018). Türkiye' de finans eğitimi ve finansal okuryazarlık üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Barr, R., Barth, J. L., Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. (çev. Cengiz Dönmez). Ankara: Pegem Akademi.
- Başaran, Y. K. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Başarır, Ç. ve Sarıhan A. Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının belirlenmesi: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 143-162. doi: <http://dx.doi.org/10.11611/yead.330952>
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> veri tabanından erişildi (258096).

- Biçer, E. B., Altan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (8. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*(19. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Chen, H. ve Volpe, R. P. (1998). An analysis of personal financial literacy Among College students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Contuk, F. Y. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık durumunu etkileyen faktörler üzerine bir araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 115-136.
- Çalışkan, B. (2014). Mezopotamya tarihi ve uygarlığı. *Uygarlık tarihi içinde* (s. 43-64). İ. Güven (ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Danns, D. E. ve Danns, G. K. (2017). The creation of financial literacy programs in smal developing countries: an institutional model approach. *Journal of International Business Disciplines*, 12,(2), 16-37.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma Deseni*, (Çev. Ed.: S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Er, B., Şahin, Y. E., Mutlu, M. (2017). Finansal eylem ve finansal okuryazarlık: üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 54(630), 75-88.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (4), 113-125.
- Er, B. ve Taylan, A. E. (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 297-317.

- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş ülke örnekleriyle finansal okuryazarlığın önemi ve tasarruflar üzerindeki etkileri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> veri tabanından erişildi (375803).
- Fairfax, L. M. (2018). The securities law implications of financial illiteracy. *Virginia Law Review Association*, 104(6), 1065-1122.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli'nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 101-115.
- FODER. (2018). *Finansal Okuryazarlık*. Erişim adresi: <http://www.fo-der.org/sozluk>. Erişim tarihi: 12.02.2018.
- Gökmen, H., & Hiperlink (Firm). (2012). *Finansal Okuryazarlık* (Vol. 1. baskı). İstanbul: İstanbul. Erişim adresi: <http://www.ohu.edu.tr/bilgislemdairebaskanligi/sayfa/kutuphane-kaynaklarina-erisim>
- Günay, E. (2015). Antik çağ ekonomileri ve gelenek ile çok tanrılı dinlerin etkisinde oluşan antik çağdaki iktisadi düşüncelerin özellikleri. *International Journal of Academic Value Studie*, 1(1), 46-64. Erişim adresi: <http://www.javstudies.com>
- Güneş, F. (1994). Okuryazarlık kavramı ve düzeyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 499-507. doi: 10.1501/Egifak_0000000368
- Güvenç, H. (2016). Lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 847-863.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online*, 16(3), 935-948. doi: 10.17051/ilkonline.2017.330233
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.

- Hastings, J. S., Madrian, B. C. ve Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial literacy, financial education and economic outcomes. *The Annual Review of Economics*, (5), 347-373. Erişim adresi: <http://economics.annualreviews.org>
- İHA. (2019, 11 Ocak). Tahliye ettirmişti! Avukata inanılmaz dolandırıcılık. *Hürriyet gazetesi*. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tahliye-ettirmisti-avukata-inanilmaz-dolandiricilik-41080464>
- INVESTOPEDIA. (2018). *Financial literacy*. Erişim adresi: <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-literacy.asp>. Erişim tarihi: 15.09.2018
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye' de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karakaya, İ. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 57-76). A. Tanrıöğen (ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*(25. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karyağdı, N. G. (2018). Finansal okuryazarlık ve farkındalığının belirlenmesine yönelik Bitlis Eren Üniversitesi SBMYO öğrencileri üzerine bir uygulama. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, (2), 110-126.
- Kasman, M., Heuberger, B. ve Hammond, R. A. (2018). Recommendations for improving youth financial literacy education. *The Brooking Institution*, 1-18.
- Kaymakcı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.
- Kaymakcı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1530-1545.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (66), 129-150.

- Kindle, P. A. (2013). The financial literacy of social work students. *Journal of Social Work Education*, 49, 397-407. DOI: 10.1080/10437797.2013.796853
- Koening, L. A. (2007). Financial literacy curriculum: the effect on offender money management skills. *Journal of Correctional Education*, 58(1), 43-56. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/23282614>
- Krizek, D. T. ve Hradil, I. D. (2012). Financial literacy of university students: methodology and results of an online survey. *International Journal of Business and Social Science*, 3(22), 92-102.
- Kubak, M., Tkacova, A., Androniceanu, A., Tvaronavičienė, M. ve Huculova E. (2018). Financial literacy of students in chosen universities-research platform for regulatory processes of educational system in Slovakia. *The Journal of Finance*, 21(1). 175-190. doi: 10.15240/tul/001/2018-1-012
- Lusardi, A. ve Tufano, P. (2015). Debt literacy, financial experience, and overindebtedness. *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368. doi:10.1017/S1474747215000232
- Mandell, L. ve Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 15-24. Erişim adresi: <https://ssrn.com/abstract=2224231>. Erişim tarihi: 15.09.2017.
- Mason, C. L. J. ve Wilson, R. M. S. (2000). Conceptualising financial literacy. *Loughborough University Institutional Repository*, 3-40. Erişim adresi: <https://dspace.lboro.ac.uk/2134/2016>
- McLeod, S. (2018). *Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi*. (Çev: İpek Türel). Erişim Adresi: <http://gorgondergisi.org/maslowun-ihityacler-hiyerarşisi/> Erişim tarihi: 15.12.2018.
- MEB. (2006). *İkögretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yay.

- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Mercan, N., Oyur, E., Altınay, A., Aksanyar, Y. (2012). Ekonomi okuryazarlığına yönelik ampirik bir araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- NCSS. (1992). Curriculum standards for social studies: I. introduction. <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> (Erişim Tarihi: 31.08.2018).
- OECD/INFE. (2012). *Financial Education in School*. Russia: OECD. Erişim adresi: https://www.oecd.org/finance/financial-education/FinEdSchool_web.pdf
Erişim tarihi: 20.11.2018.
- OECD/INFE. (2012). *Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi Üst Düzey İlkeleri*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD (2012). *Finansal eğitim ulusal stratejisi üst düzey ilkeleri*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris. Erişim adresi: www.oecd.org
- OECD (2013), PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy, OECD Publishing. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en>
- Özçam, M. (2006). *Yatırımcı Eğitimi : Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Özmen, C. (2011). Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımının sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-18.
- Özmen, C. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık aktarımı yaklaşımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 435-455.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 1-31). C. Öztürk (ed.). Ankara: Pegem Akademi.

- PISA (2015). PISA results in focus. *OECD Better Policies for Better Lives*, 1-31.
Erişim adresi: <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>.
Erişim tarihi: 24.12.2018.
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Research Methodology. (2019). *Survey Method*. Erişim adresi: <https://research-methodology.net/research-methods/survey-method/>. Erişim tarihi: 21.01.2019.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 2-16). B. Tay ve A. Öcal (ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sakınç, S. Ö. (2018). Tasarrufları değerlendirmede finansal okuryazarlığın önemi ve bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 539-556. Doi: 10.29029/busbed.435890
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (SBDÖP) karşılaştırması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 53-71.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: kamu çalışanları üzerine bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şarlak, Z. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Aile Eğitim Programı.
- Taş, A. M. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28-54.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2019). *OECD Uluslararası Örgüt Künyesi*. Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa.
Erişim Tarihi: 20.01.2019

- TEB. (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*. Erişim Adresi: https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2013.pdf Erişim Tarihi: 20.11.2018.
- TEDMEM (2016). *Temel Bir Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*. Erişim adresi: <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik>. Erişim tarihi: 20.04.2018.
- Tekin, S. ve Sipahi, E. B. (2014). Kent, yönetim, din, siyaset ve düşünce bağlamında Orta Çağ Avrupa'sına ilişkin genel bir değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(17), 189-219. doi: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh466>
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik bir araştırma. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12, 73-86.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). *Onuncu Kalkınma Planı: Yurtiçi Tasarruflar Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Türk, A., & Hiperlink (Firm). (2014). *Ekonomi*. İstanbul: Hiperlink. Erişim adresi: <http://www.ohu.edu.tr/bilgiislemdairebaskanligi/sayfa/kutuphane-kaynaklarina-erisim>.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitim Bilim Alanında Aynı Araştırma Sorusunu Yanıtlamak İçin Farklı Araştırma Tekniklerinin Birlikte Kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 26(120).
<http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5242/1404> adresinden 14.01.2019 tarihinde erişildi
- Tüzel, A . (2014). Görsel okuryazarlık. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 691-705. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/tubar/issue/16968/177255>
- Yamaç, A. (2018). Yeni okuryazarlığa genel bir bakış: karar alıcılar araştırmacılar ve öğretmenler için bazı öneriler. *Kurumsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 383-410. DOI: 10.30831/akukeg.370469

Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye' deki finansal okuryazarlığın ve farkındalığın durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9(2), 173-208.

Yılmaz, A. (2015). Türkiye' deki dolandırıcılık tiyolojiieri: dolandırıcılık olaylarının kategorik tasnifi ve yapılış şekilleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-24. Erişim Adresi: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr>

Yiğit, T. (2014). Lydıalılar. *Uygarlık tarihi içinde* (s. 140-145). İ. Güven (ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Wienclaw, R. A. (2017). Sample survey design. *Salem Press Encyclopedia*. Erişim adresi: <http://www.ohu.edu.tr/bilgiislemdairebaskanligi/sayfa/kutuphane-kaynaklarina-erisim>

EKLER

Ek 1. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

E-İmzalıdır

Sayı : 46810852-302.08.01-E.513
Konu : Anket Uygulama
(Turan ER)

07/03/2019

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 06.03.2019 tarih ve 69972237-302.08.01-E.367 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Turan ER'in Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında yürütmüş olduğu "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*" konulu yüksek lisans tezi kapsamında "*Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği*"ni Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören tüm öğrencilere uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğine arz ederim.

Prof. Dr. Bekir ÇINAR
Dekan V.

Ek: Bölüm Başkanlığı Yazısı ve Eki (2 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof. Dr. Bekir ÇINAR tarafından 07/03/2019 tarihinde e-İmza ile onaylanmıştır. Evrağımızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden ÇİFTİMZA VİZEKSİ ile onaylayabilirsiniz.

Adres Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özlük Binası Merkez Yerleşke Bor Yolu Üzeri 51240 -NİĞDE
Tel: (0 388) 225 43 28 Fax: (0 388) 225 43 16 e-posta: egitimozluk@ohu.edu.tr

Ek 2. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği

Kıymetli öğretmen adayları,

Aşağıda sizlere cevaplamanız için Bölüm 1' de **Kişisel Bilgi Formu**, Bölüm 2' de **Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği** verilmiştir. Sizlerden istenilen, Bölüm-1' de yer alan şahsınızla ilgili soruların karşısındaki kutucukları uygun şekilde doldurmanız ve Bölüm-2' de ise ölçekte yer alan her bir maddeyi dikkatli bir şekilde okuyarak karşı gelen kutucukları kendi görüşleriniz doğrultusunda (x) işaretlemenizdir. Sizlerin cevaplarınızdan elde edilen veriler yalnızca akademik çalışmalarda kullanılacaktır. Düşüncelerinizi objektif ve samimi bir şekilde belirtmeniz çalışmanın sağlığı açısından oldukça önemlidir. **Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra her soru için karşı gelen kutucuklardan yalnızca bir (1) seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.**

Araştırmaya olan katkılarınız için teşekkürler. . .

Turan Er

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

BÖLÜM-1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz:** 1.() Kadın 2.() Erkek
2. **Yaşınız:**
3. **Sınıf Düzeyiniz:** 1.() 1. sınıf 2.() 2. sınıf 3.() 3. sınıf 4.() 4. sınıf
4. **Mezun Olduğunuz Ortaöğretim Kurumu:** 1.() Genel Lise 2.() Anadolu Lisesi
3.() Anadolu Öğretmen Lisesi 4.() Fen Lisesi 5.() Meslek Lisesi 6.() Anadolu İmam Hatip Lisesi 7.() Diğer (Lütfen belirtiniz).
5. **Babanızın eğitim durumu:** 1.() Okur-yazar değil 2.() İlkokul 3.() Ortaokul 4.() Lise 5.() Ön lisans 6.() Lisans 7.() Lisansüstü (Yüksek Lisans/Doktora)
6. **Annenizin eğitim durumu:** 1.() Okur-yazar değil 2.() İlkokul 3.() Ortaokul 4.() Lise 5.() Ön lisans 6.() Lisans 7.() Lisansüstü (Yüksek Lisans/Doktora)
7. **Ailenizin maddi geliri (Aylık-Yaklaşık olarak):** 1.() 500 TL ve altı 2.() 500-1000 TL arası 3.() 1000-2000 TL arası 4.() 2000-3500 TL arası 5.() 3500 TL ve üstü
8. **Ailenizle birlikte yaşadığınız çevre:** 1.() Köy 2.() Kasaba 3.() İlçe 4.() İl 5.() Büyük şehir
9. **Teknoloji araçlarını en çok kullandığınız alan (Lütfen bir tanesini işaretleyiniz):**
1.() İletişim/haberleşme 2.() Eğitim/Araştırma 3.() Bankacılık işlemleri 4.() Sosyal medya 5.() Diğer (Lütfen belirtiniz)
10. **Boş zamanlarınızda en çok yaptığınız aktivite (Lütfen bir tane işaretleyiniz):**
1.() Spor yapmak 2.() Kitap okumak 3.() Kongre/Sempozyum katılımı 4.() Sinema/Tiyatro etkinliği 5.() Gezi/Seyahat etmek 6.() Sergi gezmek 7.()

Araştırma yapmak 8.() Bilgisayar oyunları oynamak 9.() Televizyon seyretmek
10.() İnternette gezinmek

11. İleriye dönük kariyer planlamanız: 1.() Kamu kurumunda öğretmenlik 2.()
Özel bir kurumda öğretmenlik 3.() Okul yöneticiliği 4.() Akademisyenlik 5.()
Özel sektör (ticaret) 6.() Diğer (Lütfen belirtiniz).

12. Kitap okuma sayınız: 1.() Hiç okumam 2.() Yılda 1-5 arası okuyorum 3.()
Yılda 7-14 arası okuyorum 4.() Yılda 15 ve üzeri okuyorum

BÖLÜM-2: FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ ALGISI ÖLÇEĞİ.

Para Yönetim Özyeterlik Algısı Ölçeği

Aşağıda yeterliliklerinizle ilgili bir dizi cümle yer almaktadır. Her bir cümleyi okuyup
yeterliliklerinizi tanımlama oranını bırakılan boşluğa yazınız. Oranları aşağıda verilen ölçekten
yararlanarak saptayınız.

Aşağıdaki durumlarla ilgili olarak kendi durumunuzu oran (%) olarak yazınız.

%0 %10 %20 %30 %40 %50 %60 %70 %80 %90 %100

YÜZDE (%)

1. Paramı yönetebilirim.	
2. Bütçe yapabilirim.	
3. Para hakkında bilmem gereken her şeyi bilirim.	
4. Paramı en iyi şekilde değerlendirebilirim.	
5. Gelirlerimi nasıl arttırabileceğimi planlayabilirim.	
6. Gerektiğinde giderlerimi azaltabilirim.	
7. Hiçbir amacım olmasa da para biriktirebilirim.	
8. İstedğim parayı istediğim sürede biriktirebilirim.	
9. Biriktirdiğim parayı, uygun şekilde saklayabilirim.	
10. Acil durumlar için para biriktirebilirim.	

Para Yönetim Davranışları Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler sizi ne denli doğru tanımlıyor?		Kesinlikle Doğru Değil	Çoğunlukla Doğru Değil	Çoğunlukla Doğru	Kesinlikle Doğru
1.	Her bir güne belirli bir miktar para ayırarak harcarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
2.	Paramı nereye harcayacağımı planlarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
3.	Paramı günlük dilimlere ayırarak harcarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
4.	Paramı gereksinimlerime göre gruplayarak (yemek, kırtasiye vb.) harcarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
5.	Paramı her bir güne uygun şekilde paylaştırarak harcarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
6.	Nereye, ne kadar para harcadığımı not alırım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
7.	Kötü günleri düşünerek para biriktiririm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
8.	Aylar sonrası için kendime para biriktirme hedefleri koyarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
9.	Ne kadar param olduğunu not alırım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
10.	Paramla ilgili yaptığım plana uyup uymadığımı kontrol ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

Finansal Bilgi Testi

Aşağıdaki maddeleri okuyunuz ve doğru ya da yanlış olduğuna karar veriniz. Karar veremiyorsanız ya da hiç bilginiz yoksa “Bilmiyorum” seçeneğini işaretleyiniz.

	Doğru	Yanlış	Bilmiyorum
1. Paramızı bankaya yatırdığımızda mutlaka faiz alırız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
2. Kredi kartı ile alışveriş yapıldığında mutlaka faiz ödenir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
3. Asgari sözcüğü en az anlamında kullanılır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
4. Döviz kuru paramızın dövize oranını gösterir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
5. Kredi kartı borcunu ödeyemezseniz bir sonraki ay toplam borcunuzu ödemeniz durumunda faiz ödenmez.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
6. Taksitle alışveriş yapıldığında hiçbir zaman faiz ödenmez.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
7. Denk bütçe gelir giderlerimizin eşit olması demektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
8. Banka kartı ile alışveriş yapılmaz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
9. Senet ne kadar borcumuz/alacağımız olduğu gösteren belgedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
10. İnternette sadece kredi kartıyla alışveriş yapılır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
11. Vade paramızı ne kadar süre bankada tutacağımızı belirtir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
12. Öğrenim burslarını geri öderken faiz ödenmez.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
13. Dolandırıcılardan korunmak için kartla alışverişten kaçınmak gerekir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
14. Banka dışındaki kişilerden ya da kuruluşlardan borç alınca faiz ödenmez.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
15. Bir insan borcunu ödeyemezse bunun cezası sadece daha fazla faiz ödemektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
16. İsteyen herkes bankadan kredi alabilir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
17. Burslar karşılıksızdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
18. Yatırım paramızın değerinin azalmasını önlemek için yapılır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
19. Yatırım araçlarında kazanç olasılığı arttıkça kaybetme olasılığı da artar.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
20. Deprem sigortası yaptırmak insanın kendi isteğine bağlıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
21. Belli bir yaşa gelen herkes emekli olabilir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
22. Özel sağlık sigortanız varsa asla hastane ve ilaç parası ödemezsiniz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
23. İnsan bir kere sigorta yaptırdı mı ömür boyu koruma altında olur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
24. Paramızı dövize çevirirsek değerini koruruz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐

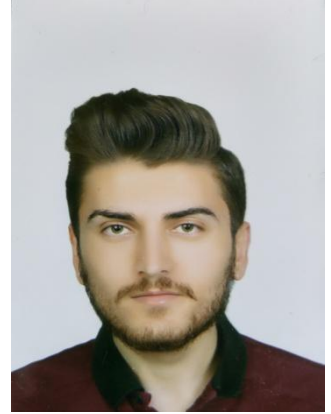
Aşağıdaki maddeleri okuyunuz ve doğru ya da yanlış olduğuna karar veriniz. Karar veremiyorsanız ya da hiç bilginiz yoksa “Bilmiyorum” seçeneğini işaretleyiniz.

	Doğru	Yanlış	Bilmiyorum
25. Ev kirası, yiyecek ve benzeri için harcadığımız paraya gider denir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
26. Hisse senedi bir insanın bir şirketteki payını gösteren belgedir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
27. Ailesiyle yaşayanların doktor ve ilaç parası ödemesine gerek yoktur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
28. Her alışverişimizde vergi öderiz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
29. Onsekiz yaşın altındaki kişi aldığı borcu ödemezse bir şey olmaz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
30. Bankalar dışındaki kişilerden borç almak her zaman daha güvenlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
31. Banka kartı ile kredi kartı arasında fark yoktur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
32. Bankaya yıllık %20 faizle 1000 lira yatıran Hasanın parası iki yıl sonra tam 1400 lira olur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
33. Enflasyon paramızın değerinin azalmasıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Turan ER
Doğum Yeri ve Tarihi : Çamardı, 1994
Medeni Hali : Bekâr
İletişim Bilgileri : turan181994@gmail.com
0535 561 6074 (GSM)

EĞİTİM

2008-2012 Çamardı Şehit Üsteğmen Murat Erdem Çok Programlı Lisesi
2012-2016 Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı
2017-2019 Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal
Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı (Tezli)

YAYINLARI

Makaleler

1. Yalçınkaya, E. ve Er, T. (2018). Sosyal bilgiler ders kitaplarının finansal okuryazarlık becerisi açısından incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 151-169.

Bildiriler

1. Er, T. ve Yalçınkaya, E. (2016). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Finansal Okuryazarlık*. Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi. 24-26 Kasım 2017. Sözlü Bildiri. Kayseri

Ödüller

1. Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi, Sosyal Bilgiler Eğitiminde Finansal Okuryazarlık Bildirisi ile Kongre Bilim Ödülü. 24-26 Kasım 2017. Kayseri

